

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

**АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ВИКОРИСТАННЯ
МОЖЛИВОСТЕЙ ПОЗАПЛАНОВИХ
ДОКУМЕНТАЛЬНИХ РЕВІЗІЙ ТА ІНШИХ
ПЕРЕВІРОК У КРИМІНАЛЬНОМУ
СУДОЧИНСТВІ**

**Матеріали
міжвідомчого науково-практичного семінару
(Київ, 30 червня 2016 року)**

Київ 2016

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ВИКОРИСТАННЯ
МОЖЛИВОСТЕЙ ПОЗАПЛАНОВИХ
ДОКУМЕНТАЛЬНИХ РЕВІЗІЙ ТА ІНШИХ
ПЕРЕВІРОК У КРИМІНАЛЬНОМУ
СУДОЧИНСТВІ

Матеріали
міжвідомчого науково-практичного семінару
(Київ, 30 червня 2016 року)

Київ 2016

УДК 343.13:657.6
ББК Х628.3
А 437

Редакційна колегія:

Чернєй В. В., доктор юридичних наук, професор;
Чернявський С. С., доктор юридичних наук, професор;
Запотоцький А. П., кандидат юридичних наук, доцент;
Удалова Л. Д., доктор юридичних наук, професор;
Василинчук В. І., доктор юридичних наук, професор;

*Рекомендовано до друку науково-методичною радою
Національної академії внутрішніх справ від 18 червня 2016 року
(протокол № 10)*

*Редакційна колегія не завжди поділяє висловлені позиції та
не несе відповідальності за їх зміст*

Актуальні питання використання можливостей
А437 позапланових документальних ревізій та інших перевірок
у кримінальному судочинстві [Текст] : матеріали
міжвідомчого наук.-практ. семінару (Київ, 30 черв. 2016 р.) :
/ [ред. кол. : В. В. Чернєй, С. С. Чернявський,
А. П. Запотоцький та ін.]. – Київ : Нац. акад. внутр. справ,
2016. – 138 с.

УДК 343.13:657.6
ББК Х628.3

© Національна академія внутрішніх справ, 2016

ПРИВІТАННЯ УЧАСНИКІВ СЕМІНАРУ

Черній Володимир Васильович,
ректор Національної академії
внутрішніх справ, доктор
юридичних наук, професор

Україна переживає складний етап свого розвитку як суверенної, демократичної та правової держави, з чим пов'язані посягання на її територіальну цілісність, зростання соціальної напруженості, поширення девіантних форм поведінки, латентизація злочинів та інших правопорушень.

Президент України, Уряд та керівники правоохоронних органів поглиблюють співпрацю щодо фахового впливу на чинники загострення криміногенної обстановки в країні. Наведене значною мірою зумовлене послабленням розвідувально-аналітичної функції у виявленні й розкритті тяжких та особливо тяжких кримінальних правопорушень, відшкодуванні завданої ними матеріальної шкоди.

Угодою про асоціацію між Україною і ЄС передбачене налагодження ефективної скоординованої роботи щодо ліквідації економічного підґрунтя організованої економічної злочинності та корупції. Зазначене певною мірою пов'язане з належною взаємодією органів досудового розслідування, прокуратури, суду та суб'єктів державного фінансового контролю, зокрема під час проведення позапланових ревізій та інших перевірок, а також використання їх результатів як доказів у кримінальному судочинстві.

Проведення в Національній академії внутрішніх справ науково-практичного семінару з цієї надзвичайно актуальної тематики зумовлене необхідністю експертного обговорення цілої низки відповідних правових, організаційних і науково-методичних питань з визначенням шляхів їх практичного розв'язання на міжвідомчому рівні.

Організатори семінару звернулися до досвідчних фахівців – представників Державної аудиторської служби України, Міністерства внутрішніх справ України, органів прокуратури, досудового розслідування Національної поліції України, Служби безпеки України, Державної фіскальної служби України, суддів, адвокатів, учених провідних вишів і науково-дослідних установ юридичного спрямування, які висловили власне бачення ситуації, а також надали слушні зауваження, рекомендації та пропозиції.

Сподіваємося, що збірник матеріалів міжвідомчого семінару, у якому представлено розробки вчених і практиків, стане в нагоді не лише здобувачам вищої юридичної освіти, а й правоохоронцям, фаховим юристам, посадовцям відповідного профілю та всім, хто цікавиться правовою проблематикою.

ВСТУПНЕ СЛОВО

Геращенко Антон Юрійович, секретар
Комітету Верховної Ради України з
питань законодавчого забезпечення
правоохоронної діяльності, народний
депутат України

Вітаю Вас, шановні колеги!

У зв'язку з прийняттям нової редакції Кримінального процесуального кодексу України 2012 року та подальшим внесенням до нього відповідних змін, питання надання дозволу на проведення позапланових ревізій (перевірок) у кримінальному провадженні органами державного нагляду перейшло до функцій слідчого судді.

З огляду на реформування Контрольного ревізійного управління у Держфінінспекцію України виникли обставини, коли службові особи Держфінінспекції продовжують керуватися застарілими нормативними актами, які не до кінця враховують вимоги сучасного законодавства в питаннях забезпечення проведення необхідних слідчих дій.

Окрім того, складення слідчими належного переліку питань, які повинні бути досліджені службовими особами Держфінінспекції під час проведення позапланової ревізії та які відповідають сфері компетенції Держфінінспекції, є частиною актуальної проблематики налагодження відповідної комунікації.

Саме тому нині виникла необхідність обговорення на фаховому рівні питань забезпечення належного рівня міжвідомчої взаємодії між органами досудового розслідування, судами та органами Держфінінспекції. Вважаємо, що цей міжвідомчий науково-практичний семінар з обговоренням концептуальних аспектів забезпечення та проведення позапланових ревізій, а також конкретних прикладів у кримінальних провадженнях допоможе слідчим, суддям і працівникам Держфінінспекції сформувати узгоджений підхід до застосування вимог законодавства та нормативно-правових актів у цій сфері.

Вакуленко Олександр Федорович,
заступник Голови Національної
поліції України – начальник
Головного слідчого управління

ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ЗНАНЬ ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

Правоохоронні органи, захищаючи інтереси громадян і суспільства, покликані забезпечити контроль за дотриманням усіма суб'єктами господарювання законодавства, норм і правил господарської діяльності. Маючи право самостійно визначати напрями ведення бізнесу та розподіляти доходи, суб'єкти господарювання зобов'язані дотримуватись чинного законодавства, фінансово-економічних та організаційних зобов'язань, встановлених державою [1, с. 170].

Процес організації та розслідування кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності є досить специфічним. Він ґрунтується на знанні бухгалтерського обліку, економіки, значного обсягу відповідних нормативних документів.

Водночас яким би високоосвіченим та добре підготовленим за своєю спеціальністю не був суб'єкт діяльності з виявлення та розслідування злочинів у сфері економічної діяльності, він завжди залишається фахівцем вузького профілю. За межами його професійних знань і навичок лежить багато чого з того потенціалу науки, техніки, ремесел, мистецтва, чим він належним чином не володіє. Тому в усіх необхідних випадках він вправі й повинен вдаватися до допомоги фахівців під час вирішення питань, які належать до їх компетенції. Необхідність у залученні фахівців неюридичного профілю виникає тоді, коли власні можливості, знання, доступні методи й технічні засоби пізнання суб'єкта такої діяльності, навички застосування таких засобів та методів виявляються недостатніми для ефективного збирання, аналізу, оцінки й використання інформації, встановлення конкретних фактів, виявлення прихованих зв'язків,

властивостей, ознак досліджуваних об'єктів, виконання інших завдань [2].

Зазвичай співробітники органів досудового розслідування не володіють ґрунтовними знаннями в цій сфері, що, відповідно, спричиняє низку проблем правозастосовного характеру (неправильна кваліфікація діяння, труднощі в збиранні, перевірці та оцінці доказів-документів тощо).

Таким чином, важливим напрямом у розслідуванні цієї категорії кримінальних правопорушень, встановленні обставин предмета доказування стає використання спеціальних економічних (бухгалтерських) знань.

Поняття спеціальних знань не можна ставити в залежність від того, чи володіють ними конкретні особи. Їх зміст не слід визначати лише через протиставлення загальновідомим і загальнодоступним знанням. Незважаючи на те, що саме поняття «спеціальні» є певним протиставленням поняттю «загальні», коли йдеться про встановлення обставин предмета доказування, тобто фактичних обставин, які мають кримінально-правове та процесуальне значення, цього очевидно недостатньо.

Отже, розмежування загального та спеціального знання фактично є проблемою визначення критеріїв потреби (необхідності) у спеціальних знаннях, що, відповідно до норм КПК України, у більшості випадків визначається на розсуд слідчого, прокурора, судді.

Цей розсуд, зокрема не лише стосовно судової експертизи [3, с. 7], а й інших форм використання спеціальних знань, повинен ґрунтуватися на таких об'єктивних передумовах: 1) правова – включення до норми матеріального права, що підлягає застосуванню, спеціальних елементів у визначеній формі; 2) спеціальна – рівень розвитку наукових знань, що дає змогу завдяки певним методикам встановлювати необхідні обставини; 3) логічна – наявність зв'язку між можливим предметом експертизи (іншої форми використання спеціальних знань) та обставинами, що мають правове значення в кримінальному провадженні.

Зазначені передумови зумовлюють активне використання спеціальних економічних (бухгалтерських) знань під час

досудового розслідування кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності. За допомогою цих знань відбувається встановлення фактів, зокрема неправильної планової політики підприємства, відображення недостовірних результатів діяльності у фінансових документах, необґрунтованого створення та використання грошових фондів, одержання кредитів та їх використання тощо.

Таким чином, спеціальні економічні знання передбачають знання, уміння та навички у сфері економічної діяльності, володіння методиками всіх видів економічного аналізу, що використовуються для виявлення порушень у сфері господарської діяльності. Відносно самостійну, суміжну галузь знань становлять спеціальні бухгалтерські знання, які використовують з урахуванням теорії та практики судової бухгалтерії, що виникла внаслідок криміналістичної адаптації окремих положень економічних наук, зокрема бухгалтерського обліку, для потреб правоохоронних органів під час виявлення та розслідування кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності.

Як відомо, особливістю економічних злочинів є їх прихований характер, неочевидність відповідних суспільно небезпечних дій. Причому особливою складністю вирізняється встановлення доходів, одержаних злочинним шляхом; параметрів здійснення забороненої законом економічної діяльності; фальсифікацій у документах бухгалтерського обліку та звітності тощо.

Така складність зумовлена, зокрема, тим, що в слідовій картині конкретного економічного кримінального правопорушення (у її явній складовій, тобто те, що може бути зафіксовано під час огляду документів), як правило, відображається не весь процес об'єктивної сторони цього правопорушення. Відповідно, значна частина ознак складу конкретного кримінального правопорушення у сфері господарської діяльності може бути встановлена лише в результаті проведення відповідних спеціальних досліджень і судових експертиз.

Список використаних джерел

1. Рожнова В. В. Сутність і правова природа ревізій у кримінальному процесі / В. В. Рожнова // Підприємництво, господарство і право. – 2005. – № 12. – С. 170–173.

2. Янюк Ю. Т. Проблеми використання спеціальних знань при розслідуванні злочинів у сфері економічної діяльності [Електронний ресурс] / Ю. Т. Янюк // Питання сучасної науки та освіти : матеріали наук. конф. – Режим доступу: <http://intkonf.org/yanyuk-yut-problemi-vikoristannya-spetsialnih-znan-pri-rozsliduvanni-zlochiniv-u-sferi-ekonomichnoy-diyalnosti/>. – Назва з екрана.

3. Сахнова Т. В. Судебная экспертиза / Т. В. Сахнова. – М. : Городец, 1999. – 368 с.

Андрущенко Ігор Григорович,
професор кафедри економіко-
правових дисциплін НАВС,
кандидат юридичних наук, доцент

ДЕРЖАВНИЙ ФІНАНСОВИЙ КОНТРОЛЬ ЯК ФАКТОР ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Становлення ринкових відносин в економіці країни зумовлює низку істотних змін усіх механізмів управління. Особливе місце серед них належить державному фінансовому контролю (далі – ДФК). Від ефективності його здійснення багато в чому залежать результати роботи щодо забезпечення національної безпеки країни. Послаблення ДФК, викликане відсутністю жорстко регламентованої системи його здійснення та правовою невизначеністю змісту його органів, призвів до кризового розвитку суспільства, розбалансування фінансової системи країни, зростання економічної злочинності, виникнення реальних загроз економічній і національній безпеці країни.

Організація та функціонування чіткої системи ДФК – обов’язковий і невідмінний елемент фінансової політики, а отже вдосконалення системи фінансового контролю має здійснюватися

не автономно, а як ланка в загальному комплексі заходів загальнодержавної системи регулювання суспільних відносин, що виявляє упущення принципів законності, ефективності й економії витрачання матеріальних ресурсів на більш ранній стадії, щоб мати можливість ужити відповідних коригувальних заходів, а згодом розробити й упровадити заходи, спрямовані на запобігання виникнення аналогічних правопорушень.

Загалом ДФК – це врегульована правовими нормами діяльність державних органів щодо контролю за мобілізацією, розподілом та витрачанням коштів централізованих і децентралізованих фондів коштів. ДФК також слугує найважливішим фактором забезпечення національної безпеки держави.

Різноманіття фінансових відносин, суб'єктом яких є країна, зумовлює широке різноманіття правового регулювання ДФК як ключового фактора забезпечення національної безпеки України.

Водночас ДФК є однією з найважливіших функцій державного управління, що спрямована на виявлення ухилянь від прийнятих стандартів законності, доцільності й ефективності управління фінансовими ресурсами та іншою державною власністю, а за наявності таких відхилень – на своєчасне вжиття відповідних коригувальних і превентивних заходів.

ДФК визначають як систему заходів із контролю за додержанням законодавчих та інших нормативно-правових актів, норм, правил і стандартів із використання державних коштів. Сутність фінансового контролю виявляється в його характерних рисах, зокрема: а) фінансовий контроль слугує одним із різновидів діяльності органів державної влади й органів державного управління, одним із проявів важливої ролі фінансів у регулюванні суспільних відносин; б) здійснення фінансового контролю є формою державного регулювання певних суспільних відносин; в) можливість здійснення фінансового контролю витікає з наявності особливої контрольної функції фінансів, суспільне призначення якої полягає, зокрема, у забезпеченні економічних умов для здійснення державою контролю за раціональним формуванням та використанням централізованих і

децентралізованих фондів коштів; г) безпосереднім об'єктом фінансового контролю є процеси щодо формування фондів коштів їх розподіл та використання; д) поширюється фінансовий контроль на відносини виробництва, обміну та споживання через відносини розподілу.

Загалом ДФК є комплексним явищем, що дає змогу раціонально й ефективно організовувати не лише соціально-економічне життя країни, а й інші сфери, зокрема національної безпеки. Причому ефективне здійснення зазначеного контролю ґрунтується на системному правовому регулюванні [1, с. 142].

Головною метою здійснення ДФК є забезпечення законності й ефективності фінансової діяльності відповідно до практики управління фінансовими ресурсами в усіх сферах народного господарства. До пріоритетних завдань ДФК належать: 1) забезпечення національної безпеки країни та захисту її фінансових інтересів у межах формування централізованих і децентралізованих фондів коштів; 2) виявлення допущених відхилень і напроцювання заходів, спрямованих на усунення викритих порушень і зловживань, удосконалення нормативно-правової бази, що регламентує діяльність юридичних і фізичних осіб; 3) аналіз цільового використання бюджетними одержувачами й розпорядниками виділених бюджетних коштів; 4) перевірка фінансової діяльності підприємств, установ та організацій, які отримують чи використовують державні фінансові ресурси на предмет дотримання вимог законодавства та національних інтересів країни.

Необхідно визнати, що сучасна система ДФК не відповідає реаліям ринкової економіки й особливостям унітарного устрою України. Передусім, це пов'язано з тим, що вітчизняна наука не має нині фундаментального нормативно-правового акта, який би регулював здійснення фінансового контролю в нашій країні (не враховуючи Закон України «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні» [2]). Його прийняття дало б змогу дійти компромісу щодо загальних положень та основних принципів організації фінансово-контрольних органів у системі ДФК, створити умови для

підвищення ефективності роботи фінансово-контрольних органів, зміцнивши їх правове становище, забезпечивши соціальний захист працівників, домогтися підвищення якісного рівня кадрового складу, а також вирішити низку інших, не менш важливих завдань.

Одним із найважливіших питань формування єдиної системи ДФК є відсутність загальновизнаної концепції ДФК, а також нерозробленість основних напрямів формування його методологічної бази та методичного забезпечення, невизначеність єдиного підходу до основних понять ДФК – усе це наслідок недооцінки його ролі та значення в розвитку суспільства.

Крім того, відсутність цілісної системи ДФК знижує ефективність контрольних заходів, їх результативність, дієвість та економічність. Нагальною проблемою на сьогодні залишається проблема забезпечення незалежності органів ДФК.

Насамкінець зазначимо, що з метою зміцнення національної безпеки країни необхідно:

- поширити ДФК на валютну, податкову, кредитну та інші галузі регулювання грошових потоків;

- розмежувати обов'язки та контрольні повноваження органів ДФК та правоохоронних органів, забезпечивши єдність у підходах;

- розробити чіткий механізм взаємодії органів ДФК та правоохоронних органів, закріпивши на законодавчому рівні їх функції у сфері попередження, виявлення та припинення порушень у фінансовій сфері;

- законодавчо визначити й закріпити методи (форми) фінансового контролю;

- запланувати та здійснити низку заходів щодо боротьби з криміналізацією економічних відносин спільно з органами ДФК та правоохоронними органами.

Реалізація вищевикладених практичних заходів дасть змогу створити в процесі децентралізації влади та реформування економіки України адекватний механізм ДФК та захистити його

від протиправних дій, що загалом буде сприяти зміцненню національної безпеки України.

Список використаних джерел

1. Дікань Л. В. Фінансово-господарський контроль : навч. посіб. / Л. В. Дікань. – Харків : ХНЕУ, 2008. – 346 с.

2. Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні : Закон України від 26 січ. 1993 р. № 2939-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 13. – Ст. 110.

Білоус Ірина Володимирівна,
науковий співробітник науково-
дослідної лабораторії з проблем
експертно-криміналістичного
забезпечення ННІ № 2 НАВС

ОСОБЛИВОСТІ РОЗГЛЯДУ СЛІДЧИМ СУДДЕЮ КЛОПОТАННЯ ОРГАНУ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ ПРО НАДАННЯ ДОЗВОЛУ НА ПРОВЕДЕННЯ ПОЗАПЛАНОВОЇ ВИЇЗНОЇ РЕВІЗІЇ

Кримінальний процесуальний кодекс (КПК) України зобов'язує прокурора, керівника органу досудового розслідування, слідчого всебічно, повно та неупереджено досліджувати обставини кримінального провадження.

Згідно з ч. 2 ст. 93 КПК України, сторона обвинувачення здійснює збирання доказів шляхом проведення витребування та отримання від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, службових та фізичних осіб речей, документів, відомостей, висновків експертів, висновків ревізій та актів перевірок, проведення інших процесуальних дій, передбачених КПК України. Тобто одним із законних способів збирання стороною обвинувачення доказів, визначених ч. 2 ст. 93 Кодексу, є ревізія.

Ревізія – це форма фінансового контролю у виді інспектування, що полягає в проведенні Державною фінансовою інспекцією, її територіальними органами документальної та фактичної перевірки певного комплексу або окремих питань

фінансово-господарської діяльності підконтрольної установи, що повинна забезпечувати виявлення наявних фактів порушення законодавства, встановлення винних у їх допущенні посадових і матеріально відповідальних осіб [1].

Організація ревізії здійснюється відповідно до Порядку проведення інспектування Державною фінансовою інспекцією, її територіальними органами, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 20 квітня 2006 р. № 550 [2]. У цьому документі визначено, що ревізія може бути плановою та позаплановою.

У ст. 11 Закону України «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні» передбачено, що за зверненням правоохоронного органу для забезпечення розслідування під час кримінального провадження орган державного фінансового контролю проводить позапланову виїзну ревізію. Вона не передбачена в планах роботи органу державного фінансового контролю та проводиться лише за наявності обставин, визначених цим Законом.

Законодавством встановлено судовий контроль за дотриманням законності й обґрунтованості втручання в господарську діяльність, зумовлену потребами досудового розслідування для досягнення його дієвості.

Позапланова виїзна ревізія, як підконтрольної установи (державного сектору економіки), так і суб'єктів господарської діяльності незалежно від форми власності, які не належать до підконтрольних установ, може здійснюватися лише за наявності підстав для її проведення відповідно до рішення суду.

Згідно з п. 4 ч. 2 ст. 40 КПК України, у кримінальному провадженні призначення позапланової виїзної ревізії належить до повноважень слідчого, який, відповідно, звертається до слідчого судді з клопотанням про дозвіл на проведення такої ревізії.

Відповідно до ч. 8 ст. 11 Закону України «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні», слідчий, який ініціює проведення позапланової виїзної ревізії, подає до суду письмове обґрунтування підстав такої ревізії, дати її початку і закінчення, документи, які відповідно до ч. 5, 7 цієї

статті свідчать про виникнення підстав для проведення такої ревізії, а також на вимогу суду – інші відомості.

При визначенні питань, що належать до компетенції Державної фінансової інспекції, слідчому під час призначення ревізії слід керуватися не лише зазначеним Законом, який передусім визначає загальні повноваження органів державного фінансового контролю, а й Постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку проведення інспектування Державною фінансовою інспекцією, її територіальними органами» від 20 квітня 2006 р. № 550.

Слідчий суддя лише за наявності достатніх підстав, які слідчий обґрунтував у клопотанні, та долучених до нього документів, надає дозвіл на проведення такої ревізії [3].

Під час розгляду клопотання про надання дозволу на проведення позапланової виїзної ревізії для забезпечення розслідування під час кримінального провадження слідчий суддя повинен:

керуватися вимогами ст. 110 КПК України та ст. 11 Закону України «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні», відслідковувати зміни до законодавства;

належним чином мотивувати рішення, прийняте за результатами розгляду клопотання, аналізувати доводи клопотання з урахуванням вимог Закону, зокрема обставини, які має на меті з'ясувати слідчий з урахуванням повноважень органів державного фінансового контролю.

У резолютивній частині ухвали слідчий суддя, дотримуючись вимог ст. 11 зазначеного Закону, надає дозвіл на проведення позапланової виїзної ревізії відповідному органу державного фінансового контролю, а не слідчому; визнає тривалість позапланової виїзної ревізії (початкова й кінцева дати), а не строк дії ухвали [4].

Згідно з ч. 11, 12 ст. 11 Закону України «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні», тривалість позапланової виїзної ревізії не повинна перевищувати 15 робочих днів.

Продовження строку проведення позапланової виїзної ревізії можливе лише за рішенням суду на строк, що не перевищує п'ять робочих днів.

Оскарження ухвал слідчих суддів про надання дозволу на проведення позапланової виїзної ревізії в апеляційному порядку, КПК України та Законом України «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні» не передбачено.

Підсумовуючи вищевикладене, слід зазначити, що з метою запобігання необґрунтованої відмови слідчим суддею в задоволенні клопотання сторони обвинувачення про надання дозволу на проведення позапланової виїзної ревізії органи досудового розслідування необхідно забезпечити належний рівень підготовки клопотання щодо обґрунтування підстав для проведення цього заходу, дотримуючись вимог п. 4 ч. 2 ст. 40 КПК України.

Список використаних джерел

1. Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні [Електронний ресурс] : Закон України від 26 січ. 1993 р. № 2939-XII. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2939-12>. – Назва з екрана.

2. Про затвердження Порядку проведення інспектування Державною фінансовою інспекцією, її територіальними органами [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів України від 20 квіт. 2006 р. № 550. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/550-2006-%D0%BF>. – Назва з екрана.

3. Ухвала Дніпровського районного суду м. Києва від 18 трав. 2016 р. у справі № 755/6683/16 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/57822429>. – Назва з екрана.

4. Узагальнення судової практики розгляду місцевими загальними судами Кіровоградської області клопотань слідчих, прокурорів про надання дозволу на проведення позапланової виїзної ревізії для забезпечення розслідування під час кримінального провадження у 2013 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kra.court.gov.ua/sud1190/150/1568/>. – Назва з екрана.

Бурак Марія Василівна, старший науковий співробітник наукової лабораторії з проблем кримінальної поліції ННІ № 1 НАВС, кандидат юридичних наук

ТІНЬОВА ЕКОНОМІКА У ФІНАНСОВОМУ СЕКТОРІ ЯК ЗАГРОЗА НАЦІОНАЛЬНИМ ІНТЕРЕСАМ І БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ

Однією з найбільш нагальних проблем сучасного світового ринку є тінізація економіки як основа криміналізації корупції, хабарництва в економічній, політичній та соціальній сферах.

Відповідно до ст. 7 Закону України «Про основи національної безпеки України», на сучасному етапі основними реальними та потенційними загрозами національній безпеці України, стабільності в суспільстві, економічній сфері є тінізація національної економіки [1].

Окремі аспекти тіньової економіки вже висвітлено в науковій та періодичній літературі. Для України ця проблема є вкрай актуальною, оскільки тіньова економіка – це економічна діяльність, що здійснюється в межах закону, але не реєструється державними органами; діяльність, яка фактично є кримінальною та охоплює незаконні види діяльності; легальна діяльність, реалізована незаконними методами.

Активізація тіньового сектору економіки призводить до структурних деформацій і нестабільності соціально-економічного розвитку країни, перешкоджає процесу розбудови держави, демократизації суспільства та європейської інтеграції України, спричиняє скорочення державних доходів, що створює проблему дефіциту державного бюджету. На сьогодні дефіцит державного бюджету є однією з гострих проблем економічного розвитку України. Це, відповідно, загрожує національним інтересам і безпеці України.

За різними оцінками, рівень тіньової економіки в Україні перебуває в діапазоні від 40 до 60 % [2]. Такий рівень є високим

та не відповідає середньому рівню тіньової економіки для країн, що розвиваються. На цю динаміку впливають такі фактори, як макроекономічна нестабільність, панічні настрої, різке зростання збитковості, виникнення псевдо-суверенних утворень в АР Крим та на Донбасі, що активізувало контрабандні потоки. Держава втрачає можливості реального управління економікою, оскільки більша частина економічної діяльності має неофіційний характер, не підпадає під дію державно-правових регуляторів.

Тіньова економіка у фінансовому секторі руйнує національну систему держави у сфері економічної безпеки.

Отже, реформування системи забезпечення національної безпеки є одним із найбільш актуальних для держави питань сьогодення, вирішення якого визнано пріоритетом держави, про що свідчить зміст Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», схваленої Указом Президента України від 12 січня 2015 р. № 5/2015 [3].

У Стратегії зазначено, що першочерговою метою є реалізація однієї з важливих реформ і програм – реформи фінансового сектору. Відповідно до Стратегії, Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, Меморандуму про співпрацю з Міжнародним валютним фондом, Угоди про коаліцію депутатських фракцій «Європейська Україна», розроблено Комплексну програму розвитку фінансового сектору України до 2020 року [4].

Головною метою Програми є створення фінансової системи, що здатна забезпечувати сталий економічний розвиток за рахунок ефективного перерозподілу фінансових ресурсів в економіці на основі розбудови повноцінного ринкового конкурентоспроможного середовища згідно зі стандартами Європейського Союзу.

Резюмуючи викладене вище, вважаємо, що легалізація тіньового сектора економіки за рахунок демократичних перетворень у суспільстві, подальшого розвитку соціально орієнтованих ринкових відносин і вдосконалення механізму

господарювання є для України єдино правильним шляхом і запорукою соціально-економічного прогресу.

Реалізація зазначених та інших заходів щодо подальшої детінізації економіки не лише сприятиме формуванню повноцінного ринкового середовища, розвитку економіки, легалізації капіталу, процесу демократизації економіки та суспільства загалом, а й забезпеченню відродження та ефективного розвитку вітчизняного підприємництва.

Здійснення заходів щодо детінізації української економіки дасть змогу поліпшити соціальний клімат у суспільстві, підвищити рівень доходів і соціального захисту громадян, залучити значні додаткові бюджетні надходження та інвестиційні ресурси для забезпечення сталого й динамічного економічного зростання, реалізації євроінтеграційного стратегічного вибору України.

Список використаних джерел

1. Про основи національної безпеки України [Електронний ресурс] : Закон України від 19 черв. 1993 р. № 964-I. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/964-15>. – Назва з екрана.

2. Тіньова економіка у фінансовому секторі економіки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://diplomba.ru/work/73112>. – Назва з екрана.

3. Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» : Указ Президента України від 12 січня 2015 р. № 5/2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>. – Назва з екрана.

4. Комплексна програма розвитку фінансового сектору України до 2020 року [Електронний ресурс] : Постанова Правління Національного банку України від 18 черв. 2015 р. № 391. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/v0391500-15>. – Назва з екрана.

Вавриш Андрій Валентинович,
здобувач наукової лабораторії з
проблем досудового розслідування
ННІ № 1 НАВС

ТИПОВІ ОЗНАКИ РОЗКРАДАНЬ ГРОШОВИХ КОШТІВ У СФЕРІ БУДІВНИЦТВА

Розкрадання на будівництві у вітчизняному суспільстві сприймають як звичне явище. Активізація будівельної кампанії зумовлює збільшення обсягу не лише інформації, яку обробляють, а й фінансових потоків, збільшення кількості залучених до такої сфери фахівців, персоналу та відповідних процесів у межах кожної з організацій. Для ефективного розкриття цих злочинів необхідно з'ясувати, які можуть бути види й особливості розкрадань грошових коштів у сфері будівництва.

Найбільш популярними видами розкрадань грошових коштів у сфері будівництва є необґрунтоване збільшення обсягу або вартості робіт, розкрадання грошових коштів із використанням фіктивних документів, шляхом незаконної виплати премії, а також розкрадання грошових коштів, асигнованих на службові відрядження.

1. Необґрунтоване збільшення обсягу або вартості робіт.

Недобросовісні працівники будівельних організацій нерідко вступають у змову з представниками замовників, які зобов'язані надати підрядникові проектно-кошторисну документацію, а також із працівниками проектних організацій, котрі штучно завищують об'єм та вартість робіт у проектах і кошторисах. Щоб вчинити розкрадання, зловмисники зазвичай попередньо створюють резерви фонду заробітної плати шляхом завищення обсягу й вартості будівельних робіт у проектно-кошторисній документації та актах приймання. Здебільшого зазначені дії вчиняють шляхом:

збільшення обсягу підготовчих робіт (очищення, планування території) в проекті на будівництво будинку;

позначення в проектах і кошторисах більш складних умов праці, ніж існують насправді, а також штучного збільшення трудомісткості операцій. Наприклад, здебільшого передбачають виконання численних земляних робіт вручну, хоча фактично їх здійснюють механізованим способом;

неправильного визначення категорії ґрунту під час обчислення витрат на земляні роботи під час спорудження дамб, насипів, риття ям, траншей, котлованів, планування території. Наприклад, за даними досліджень, ґрунт належить до третьої категорії, а в кошторисі вказано більш важкий ґрунт (четвертої чи п'ятої категорій);

включення робіт, які мають виконати працівники інших організацій. Нерідко зловмисники завищують в актах приймання обсяг і вартість будівництва, а також занижують загальну суму, що підлягає отриманню від замовника, за рахунок нібито використаних матеріалів останнього, що зумовлює збільшення зарплати. Переважно завищують оплату нарядів, доплачують за керівництво бригадою, навмисно неправильно оплачують акордні роботи й застосовують відрядно-преміальну оплату, необґрунтовано завищують розряди робітників;

зазначення більш дорогих матеріалів, ніж фактично було використано, що призводить до подорожчання будівництва й необґрунтованого збільшення зарплати. Здебільшого це відбувається під час проектування масштабних будівництв, а також капітального ремонту. Саме в таких випадках представники замовників і підрядників мають неабиякі можливості заздалегідь вступити в злочинну змову з проектувальниками. Під час такого будівництва керівники окремих його ділянок не мають безпосереднього доступу до проектно-кошторисної документації. Тому зловмисники вдаються до складання фіктивних документів із виконання будівельних і монтажних робіт, подаючи їх до сплати;

безпідставного розділення комплексних робіт на складові. Зокрема, у кошторисах можуть штучно розділяти комплексні роботи на певні складові. Укрупненими кошторисними нормами визначено затрати робочої сили на цегляну кладку, ураховуючи

весь комплекс робіт з установки та розбирання риштувань, приготування розчину, піднесення матеріалів тощо. Під час складання кошторису ці підсобні роботи зазначають окремо, що призводить до подорожчання вартості кладки, адже одну й ту саму роботу передбачено в ньому двічі;

неправильного зазначення коефіцієнтів у кошторисі. Вартість робіт завищують шляхом неправильного застосування різних коефіцієнтів, що зумовлюють подорожчання. Якщо в приміщенні є стаціонарне обладнання, яке буде заважати трудовим операціям, у кошторисі до норм трудових затрат вказують підвищуючий поправочний коефіцієнт. Зловмисники його застосовують тоді, коли таких перешкод немає, або в разі застосування пересувного обладнання. Наприклад, причиною підвищення накладних витрат може слугувати використання більш високих загальнобудівельних норм монтажу металоконструкцій, причому з навмисним уникненням зазначення вартість;

завищена вартості доставляння матеріалів. Нерідко, вказуючи неправильне розміщення складських приміщень та інших тимчасових споруд, нечесні проектувальники завідомо планують завищений обсяг робіт із перенесення матеріалів.

2. Розкрадання грошових коштів із використанням фіктивних документів. З метою розкрадання грошових коштів правопорушники зазвичай вдаються до складання фіктивних нарядів, листків на оплату простою, актів про брак, розпоряджень про понаднормові роботи, табелі розрахунків тощо.

Також на основі фіктивних документів бухгалтерія нараховує зайву заробітну плату постійним і тимчасовим працівникам, які після її отримання передають гроші особам, котрі складали ці документи. Зазвичай у таких махінаціях беруть участь начальники ділянок, майстри, виконроби (прораби), бухгалтери, інженери, нормувальники.

В окремих випадках маніпуляції з документами здійснюють без відома працівників, а гроші за них забирає бригадир – учасник розкрадання. Найчастіше виписують фіктивні наряди на підставних і видуманих осіб, на яких

попередньо фабрикують документи про зарахування їх як тимчасових працівників.

Досить поширеним у будівельних організаціях є розкрадання грошей шляхом оформлення фіктивних договорів на будівельні роботи, заготовку матеріалів, виготовлення обладнання, надання послуг.

Викрадені кошти фіксують як витрачені на заготовку будівельних матеріалів або деталей, використаних під час монтажу обладнання. Розкрадачі підшукують собі співучасників, які за характером діяльності можуть виготовити матеріали й деталі, надлишок яких наявний на виробництві. Угода набуває форми договору з організацією-виробником. Учасники злочинної групи, які працюють у цій організації, складають фіктивні документи на виготовлення замовлення, фактично воно виконується силами замовника з його матеріалів. У межах реалізації умов договору замовники виплачують субпідрядникові відповідну суму. Кошти, отримані співучасниками із субпідрядних організацій, учасники злочинної змови розкрадають.

Поширеними є випадки складання фіктивних документів про використання підзвітних сум на закупівлю інвентарю та канцелярського приладдя.

3. Розкрадання грошових коштів шляхом незаконної виплати премії. Ідеться про видання наказу про виплату премії із легального фонду працівникові, який перебуває у змові з розкрадачами; примітки у звітності з виконання плану щодо обсягу й вартості робіт, що дає підстави відрахувати кошти в преміальний фонд та їх розподілити; необґрунтоване включення у звітність даних, що слугують підставою для збільшення преміального фонду (економія сировини, матеріалів, безаварійна робота, дострокова здача об'єктів та ін.).

Для вилучення грошових коштів із фонду преміальної винагороди зловмисники: необґрунтовано нараховують премії робітникам і службовцям, які перебувають із ними в змові; завищують преміальні суми окремим працівникам, котрі повертають їм частину коштів; нараховують премії підставним,

вигаданим особам; не оприбутковують кошти, що, наприклад, надійшли до каси будівельної організації за експлуатацію житлового фонду, за використання автотранспорту.

4. Розкрадання грошових коштів, асигнованих на службові відрядження. Зазначену протиправну дію вчиняють шляхом оформлення відряджень і присвоєння грошових коштів без виїзду на місце, а також підробки авансового звіту й свідоцтва про відрядження щодо збільшення строку перебування в службовому відрядженні та, відповідно, збільшення розмірів виплат. Інколи свідоцтва про відрядження на декількох осіб у пункті перебування відмічає хтось один із них або це свідоцтво висилають поштою для відмітки.

Отже, працівники, які не мають доступу до грошей і активів, учинити викрадання навіть теоретично не можуть. До розкрадання грошових коштів у будівельних організаціях під час проведення будівництва вдаються матеріально відповідальні особи, зокрема працівники бухгалтерії або особи будівельної організації, посадові повноваження яких пов'язані з фінансовою та податковою звітністю, переведенням готівкових коштів у безготівкові.

*Василевич Ярослав Віталійович,
старший оперуповноважений
Департаменту захисту економіки
Національної поліції України*

ВИЯВЛЕННЯ ТА ДОКУМЕНТУВАННЯ ПОСЯГАННЯ НА БЮДЖЕТНІ КОШТИ ФОНДУ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ

Схема злочинних проявів полягає в тому, що керівники суб'єктів господарювання умисно не погашають заборгованість із заробітної плати найманим працівникам. Зазначені кошти використовують на господарські потреби підприємства, зокрема на придбання автомобілів, техніки, оргтехніки, офісних меблів, пально-мастильних матеріалів, оплату інших платежів, транспортних послуг, погашення заборгованості перед іншими

підприємствами, податковими органами, погашення кредитів, розрахунки з постачальниками, надання юридичних послуг тощо.

Для перевірки підстав невивплати заробітної плати необхідно залучити працівників регіональних підрозділів Державної інспекції України з питань праці.

До переліку документів, із якими необхідно ознайомитись під час перевірки, належать:

статут (положення, інші установчі документи) підприємства;

контракт із керівником підприємства (якщо такий є), наказ (інший документ), згідно з яким керівника призначили на посаду (визначити легітимність цього призначення);

посадові інструкції керівних працівників (за потреби варто уточнити їх повноваження);

колективний договір із додатками до нього;

правила внутрішнього трудового розпорядку;

штатний розклад;

копії статистичних звітів, зокрема звіт з праці (форми № 1-ПВ) та звіт про використання робочого часу (форми № 3-ПВ);

книги наказів і розпоряджень, що стосуються трудових відносин (накази кадрові, про відрядження, про відпустки);

табелі обліку використання робочого часу за період, який перевіряють;

особові картки працівників форми П-2;

журнал обліку та руху трудових книжок;

трудоі книжки;

графіки надання відпусток на календарний та попередні роки;

графік погашення заборгованості з виплати зарплати (якщо такий є);

особові рахунки працівників;

відомості, що відображають нарахування та виплату заробітної плати;

положення про оплату праці, зокрема про преміювання.

До переліку документів, які необхідно отримати в разі виявлення фактів безпідставної невивлати заробітної плати, належать:

- засвідчена копія звіту форми № 1-ПВ станом на перше число останнього місяця;

- довідка про контрольні показники з питань оплати праці;

- довідка про надходження, зокрема грошових коштів на рахунки і в касу підприємства, а також товарні запаси (дозволені до виплати заробітної плати);

- довідка про фонд оплати праці;

- довідка про фактичне використання ресурсів на оплату праці, зокрема товарами;

- довідка про заборгованість із заробітної плати за даними Головної книги;

- довідка про кількість працівників, із якими не проведено розрахунки;

- довідка про використання грошових коштів;

- список працівників із зазначенням їх прізвищ і сум заборгованості кожному;

- список звільнених працівників на день перевірки із зазначенням прізвищ працівників, дати звільнення та сум заборгованості кожному;

- довідка про стан заборгованості з регресних виплат;

- довідка про наявність коштів у касі підприємства та на рахунках у банківських установах у встановлені дні виплати заробітної плати та фактичну виплату (за весь період, який перевіряють);

- відомості про нарахування та виплату заробітної плати;

- пояснення керівника та інших посадових осіб щодо виявлених порушень і причин їх учинення;

- інші документи, що підтверджують факти порушення й доводять провину посадових осіб підприємства.

Василинчук Віктор Іванович,
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри спеціальної
техніки та оперативно-розшукового
документування ННІ № 1 НАВС

УДОСКОНАЛЕННЯ ВЗАЄМОДІЇ В ДІЯЛЬНОСТІ ПІДРОЗДІЛІВ, ЯКІ ПРОТИДІЮТЬ ЗЛОЧИНАМ У СФЕРІ ЕКОНОМІКИ

У сучасних умовах перед кожним оперативним працівником Національної поліції постає актуальне питання щодо шляхів та способів отримання в установленому законом порядку інформації, зокрема під час здійснення заходів у межах оперативно-розшукової справи.

Процес документування злочинів, пов'язаних із розкраданням бюджетних коштів, пов'язаний передусім із потребою в отриманні інформації про рух коштів розрахунковими рахунками суб'єктів господарювання, які отримали бюджетне фінансування та мають певні зобов'язання перед державою в особі замовника.

Викриттю будь-якого кримінального правопорушення передую отримання інформації, її вивчення й оцінка. На сьогодні порядок і процедура отримання інформації правоохоронними органами передбачена законами України «Про оперативно-розшукову діяльність» та «Про Національну поліцію». Водночас у практичній діяльності такі норми не завжди працюють. Ідеться про отримання інформації від державних органів та суб'єктів господарювання на стадії вивчення попередньої інформації (заяви, звернення тощо) до внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань. Дедалі частіше відмовляють у наданні інформації центральні органи влади та підпорядковані їм підприємства. Є надія, що з прийняттям Закону України «Про Національну поліцію» такі проблемні питання вирішаться (наявність доступу до баз даних). Проте вказаним законом чітко не визначено повноваження поліції та обов'язковість дії суб'єктів господарювання при отриманні запитів про надання інформації, що може перешкоджати належному функціонуванню поліції.

На сьогодні залишається не врегульованим питання взаємодії правоохоронних органів із міжнародними інституціями до моменту відкриття кримінального провадження. Так, розділом IX Кримінального процесуального кодексу України «Міжнародне співробітництво під час кримінального провадження» визначено порядок обміну інформацією лише в межах кримінального провадження. Проте питання отримання інформації до відкриття Єдиного реєстру досудових розслідувань залишається невирішеним. Одним зі способів урегулювання прогалин у законодавстві є укладання меморандумів про партнерство між Національною поліцією України та представниками міжнародних організацій, зокрема Європейського бюро з боротьби з шахрайством, Ради бізнес-омбудсмена, Європейського департаменту Міжнародного валютного фонду, ОБСЄ, ООН, НАТО та інших, які передбачають безпосереднє отримання відомостей, таким чином уникаючи бюрократичних процедур оформлення міжнародних доручень за участі Генеральної прокуратури України. За попередніми перемовинами представники міжнародних організацій зацікавлені в спрощенні бюрократичних чинників та готові до безпосереднього контакту.

Так, відповідно до п. 4 ч. 1 ст. 8, ст. 9, ч. 1 ст. 11 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», працівникам оперативних підрозділів надається право ознайомлюватись із документами та даними, що характеризують діяльність підприємств, установ та організацій, вивчати їх, виготовляти копії таких документів, а з дозволу слідчого судді в порядку, передбаченому Кримінальним процесуальним кодексом України – витребувати документи й дані, що характеризують діяльність підприємств, установ, організацій, із залишенням копій таких документів та опису вилучених документів особам, у яких вони витребувані, та забезпеченням їх збереження й повернення в установленому порядку.

Згідно зі ст. 60 Закону України «Про банки і банківську діяльність», відомості про рух коштів розрахунковими рахунками суб'єкта господарювання становлять банківську таємницю, яку банк зобов'язаний зберігати. Статтею 62 вказаного Закону передбачено розкриття банківської таємниці на

письмову вимогу МВС України або за рішенням суду. Проте на практиці така норма закону не працює.

По-перше, відповідно до вимог ч. 2 ст. 62 Закону України «Про банки і банківську діяльність», вимога відповідного державного органу на отримання інформації, яка містить банківську таємницю, повинна містити посилання на норми закону, відповідно до яких державний орган має право на отримання такої інформації. У разі проведення оперативно-розшукових заходів, згідно з п. 4 ч. 1 ст. 8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», передбачено отримання дозволу суду.

По-друге, для отримання рішення суду на розкриття банківської таємниці, оперативному підрозділу необхідно зазначити норму закону, яка визначає порядок розгляду клопотань МВС України в межах оперативно-розшукової справи. На сьогодні порядок розгляду клопотань і винесення рішень у місцевих та апеляційних судах не визначено. Суди у своїй діяльності керуються лише нормами Кримінального процесуального кодексу України, які неможливо застосувати під час провадження оперативно-розшукової діяльності.

Таким чином, пропонуємо ініціювати внесення до ч. 1 ст. 27 Закону України «Про судоустрій та статус суддів» доповнень такого змісту: «розглядає клопотання підрозділів, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність». Окрім цього, на переконання працівників практичних підрозділів Національної поліції України, зі створенням нової правоохоронної структури необхідно з перших днів прийняти міжвідомчі нормативні документи, які врегулюють питання взаємодії та компенсують певні прогалини в чинному вітчизняному законодавстві.

Вязмікін Сергій Анатолійович,
перший заступник начальника
Департаменту захисту економіки
Національної поліції України

СПОСОБИ ВЧИНЕННЯ ЗЛОЧИНІВ У СФЕРІ ДЕРЖАВНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ

Сучасний період розвитку України характеризується різноманітністю проблем, які потребують підвищеної уваги й оперативних рішень. Це проблеми оперативно-розшукової протидії злочинам під час здійснення державних закупівель, оскільки останніми роками бюджетна сфера дедалі більше привертає увагу організованих злочинних угруповань та корумпованого чиновництва, що почали використовувати їх як інструмент швидкого й безкарного злочинного збагачення. Стало вже чи не нормою, коли окремі чиновники вступають у відкриту конкуренцію з державою, фактично підмінюючи її. Протидія злочинам під час здійснення державних закупівель набула не лише економічного, а й соціально-політичного загальнодержавного характеру. Для успішної протидії таким злочинам необхідно знати способи їх учинення.

Найбільш поширеними способами вчинення злочинів у сфері здійснення державних закупівель є такі:

1) із боку замовників торгів:

здійснення закупівлі товарів, послуг без проведення процедури тендерних торгів;

2) із боку учасників процедури закупівлі:

надання неправдивої інформації з метою участі в процедурах закупівлі;

навмисне невиконання умов договору, унаслідок чого замовник зазнає збитків, оскільки на проведення нового тендеру не вистачає часу;

3) із боку замовників торгів та учасників процедури закупівлі:

підроблення тендерної документації, документації щодо придбання товарів, робіт і послуг у суб'єктів господарювання, з якими досягнуто злочинної змови, з метою проведення безтоварних фінансово-господарських операцій та привласнення бюджетних коштів;

створення фіктивної конкуренції, що зумовлює проведення фіктивних торгів шляхом залучення до участі в торгах «родинних» фірм, які подають різні за ціною тендерні пропозиції для формального дотримання процедури торгів;

проведення тендерів за високими цінами, монополістична змова учасників, просування на ринок лише «своїх» фірм, фіктивних фірм;

4) з боку службових осіб державних органів, які в межах їх повноважень здійснюють державний нагляд (контроль) у сфері закупівель:

виконання чи невиконання службовою особою в інтересах конкретних учасників тендерних торгів будь-якої дії з використанням наданої їй влади чи службового становища з метою отримання винагороди;

службове підроблення, тобто внесення службовою особою до офіційних документів здійснення нагляду та контролю за проведенням тендерних торгів завідомо неправдивих відомостей, інше підроблення документів, а також складання й видача завідомо неправдивих документів в інтересах конкретних учасників тендерних торгів;

службова недбалість, тобто невиконання або неналежне виконання службовою особою своїх службових обов'язків щодо нагляду та контролю за дотриманням законності у сфері здійснення державних закупівель.

Гаєвський Ігор Миколайович,
докторант НАВС, кандидат
юридичних наук, доцент

НАДАННЯ ПІДРОЗДІЛОМ ФІНАНСОВОЇ РОЗВІДКИ ІНФОРМАЦІЇ СЛІДЧИМ ПІДРОЗДІЛАМ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Взаємодія слідчих підрозділів Національної поліції України з національним підрозділом фінансової розвідки – Державною службою фінансового моніторингу України (Держфінмоніторинг) є важливою з позиції таких аспектів:

розкриття фінансових злочинів, зокрема злочинів, пов'язаних із відмиванням коштів, супроводжується комплексом складних і тривалих процесуальних дій;

діяльність слідчих поліції під час розслідування фінансових злочинів повинна ґрунтуватися на своєчасній та зрозумілій інформації підрозділу фінансової розвідки;

уточнення й доповнення фінансовою розвідкою вже наданої інформації до органів Національної поліції є запорукою успішного завершення порушених кримінальних проваджень.

З огляду на це, діяльність Держфінмоніторингу щодо передачі до Міністерства внутрішніх справ України (з лютого поточного року – до Національної поліції України) узагальнених і додаткових матеріалів – це робота, яка слугує основою стратегічних задач щодо боротьби зі злочинністю в усіх її проявах.

Відповідно до п. 42 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» [1], узагальнені матеріали – це відомості про фінансові операції, які були об'єктом фінансового моніторингу та за результатами аналізу яких у Держфінмоніторингу виникли підозри щодо відмивання доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансування тероризму чи суспільно небезпечного діяння, що передує легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом. Узагальнені матеріали є повідомленням про вчинене кримінальне правопорушення. Вони також можуть бути підставою для здійснення правоохоронними та розвідувальними органами України оперативно-розшукової та контррозвідувальної діяльності.

Тобто узагальнений матеріал – це фактично продукт діяльності Держфінмоніторингу, який формується за результатами аналізу інформації про фінансові операції та на підставі якого в підрозділу фінансової розвідки виникли підозри, що передається до органів Національної поліції для подальшого розслідування викладених у ньому фактів.

Узагальнені матеріали можуть формувати щодо:

а) відмивання коштів, фінансування тероризму чи фінансування розповсюдження зброї масового знищення;

б) іншого суспільно небезпечного діяння, визначеного Кримінальним кодексом України як злочин.

Відповідно до загальносвітової практики та міжнародних стандартів, матеріали підрозділу фінансової розвідки, що

передаються до правоохоронного органу, не можуть бути використані як докази в кримінальному процесі. За своєю суттю вони є своєрідною «підказкою» для правоохоронного органу щодо механізмів і шляхів отримання необхідних доказів від суб'єктів первинного фінансового моніторингу, їх клієнтів або конкретних державних органів.

Загалом за 13 років функціонування системи фінансового моніторингу (2003–2015 рр.) Держфінмоніторинг до правоохоронних органів передав 7462 узагальнених матеріалів (серед іншого – додаткових), із яких 2562, або 34,3 %, було направлено до Міністерства внутрішніх справ України (табл. 1) [2].

Таблиця 1

**Статистичні дані щодо передачі узагальнених матеріалів
Держфінмоніторингу в контексті співпраці з МВС України
за 2003–2015 рр.**

Рік	Передано матеріалів до правоохоронних органів			Передано до МВС			Результати роботи МВС по УМ	
	Усього	УМ	ДУМ	Усього	УМ	ДУМ	Розпочато кримінальних проваджень (справ)	Арештовано /вилучено майна (млн грн)
2015	686	364	322	165	108	57	116	83,80
2014	774	476	298	235	180	55	244	469,82
2013	792	558	234	486	345	141	444	562,83
2012	719	588	131	310	276	54	92	300,84
2011	580	323	257	236	135	101	70	20,35
2010	667	408	259	167	н.д.	н.д.	87	н.д.
2009	1134	626	508	375	225	150	155	н.д.
2008	641	н.д.	н.д.	175	н.д.	н.д.	89	н.д.
2007	520	н.д.	н.д.	145	н.д.	н.д.	79	н.д.
2006	446	н.д.	н.д.	135	н.д.	н.д.	58	н.д.
2005	321	н.д.	н.д.	91	н.д.	н.д.	29	н.д.
2004	164	н.д.	н.д.	40	н.д.	н.д.	4	н.д.
2003	18	н.д.	н.д.	2	н.д.	н.д.	1	н.д.

Форма та структура узагальнених матеріалів закріплені в наказі Міністерства фінансів України, Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства доходів і зборів України, Служби безпеки України «Про затвердження Порядку надання та розгляду узагальнених матеріалів» від 2 груд. 2013 р. № 1026/1184/739/484 [3]. Водночас варто зауважити, що цей наказ дещо застарів як з точки зору переформування органів, що його прийняли, так і з позиції неврахування нових правоохоронних інституцій, створених уже після його прийняття (йдеться про Національне антикорупційне бюро України).

Зазначений підзаконний нормативний акт, окрім форми й структури узагальнених матеріалів, визначає механізми та систему надання Держфінмоніторингом узагальнених матеріалів органам, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність і досудове розслідування (слідчим підрозділам), та оперативним підрозділам центральних апаратів, їх структурним підрозділам, зокрема органам Національної поліції та їх територіальним підрозділам.

Структура узагальнених матеріалів є такою: зміст; преамбула; описові розділи (опис фінансових операцій); інформація щодо зупинення фінансових операцій; перелік документів та додатково отримана інформація від суб'єктів первинного фінансового моніторингу; інформація щодо пов'язаних узагальнених матеріалів; додатково отримана інформація; інформація щодо учасників фінансових операцій; резюме; мотивований висновок та ін.

За результатами здійсненого аналізу можна зробити такі висновки:

1. У Законі визначено низку функцій Держфінмоніторингу, однак серед них відсутня головна – передача узагальнених матеріалів. Це питання потребує врегулювання на рівні Закону.

2. Третина узагальнених матеріалів, які формує Держфінмоніторинг, направляється до МВС України.

3. Потребує актуалізації Порядок надання та розгляду узагальнених матеріалів.

4. Особливої уваги потребує питання навчання та підвищення кваліфікації працівників слідчих підрозділів

Національної поліції України в контексті їх співпраці з Держфінмоніторингом.

Список використаних джерел

1. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення : Закон України від 14 жовт. 2014 р. № 1702-VII // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 50–51. – Ст. 2057.

2. Звіти Держфінмоніторингу за 2003–2015 рр. [Електронний ресурс] // Державна служба фінансового моніторингу : [сайт]. – Режим доступу: http://www.sdfm.gov.ua/articles.php?cat_id=88&lang=uk. – Назва з екрана.

3. Про затвердження Порядку надання та розгляду узагальнених матеріалів : наказ Міністерства фінансів України, Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства доходів і зборів України, Служби безпеки України від 2 груд. 2013 р. № 1026/1184/739/484 // Офіційний вісник України. – 2014. – № 3. – С. 162.

Герасименко Лариса Володимирівна,
завідувач кафедри економічної безпеки
НАВС, кандидат юридичних наук,
доцент

ДЕРЖАВНА АУДИТОРСЬКА СЛУЖБА УКРАЇНИ ЯК СУБ'ЄКТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЮДЖЕТНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Фінансова сфера у будь-якій державі є об'єктом корисливих посягань із боку як приватних фізичних, так і службових осіб – представників юридичних осіб або органів державної влади чи місцевого самоврядування. Найбільш вразливою у цьому сенсі є сфера використання бюджетних коштів. Посягаючи на зазначену сферу, зловмисники дисбалансують фінансову сферу держави, що негативно впливає як на фінансову безпеку держави, так і на її національну безпеку

загалом. Парадоксальним у проблематиці забезпечення безпеки бюджетних коштів від злочинних посягань є те, що цим питанням переймається значна кількість різноманітних державних інституцій, зокрема Верховної Ради України, Національної поліції України, Прокуратури України, Національного банку України, Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, Державної служби фінансового моніторингу України тощо. Причому, незважаючи на постійне анонсування розроблення та запровадження ефективних заходів із забезпечення належного рівня безпеки в зазначеній сфері, позитивних тенденцій донині не спостерігається.

Одним із провідних суб'єктів забезпечення цілісності державних фінансових ресурсів, і як наслідок – забезпечення фінансової безпеки України, є Державна аудиторська служба України (Держаудитслужба), тобто центральний орган виконавчої влади, який реалізовує державну політику у сфері державного фінансового контролю.

Фактично Держаудитслужба – це реорганізована Державна фінансова інспекція України, однією з головних задач якої є здійснення державного фінансового контролю, спрямованого на збереження державних фінансових ресурсів, необоротних та інших активів. На реалізацію зазначеної задачі Держаудитслужба контролює цільове, ефективне використання державних фінансових ресурсів, необоротних та інших активів, цільове використання та своєчасне повернення кредитів (позик), отриманих під державні (місцеві) гарантії.

Зокрема, Держаудитслужба здійснює контроль за достовірністю визначення потреби в бюджетних коштах під час складання планових бюджетних показників та відповідністю взятих розпорядниками бюджетних коштів бюджетних зобов'язань відповідним бюджетним асигнуванням або паспорту бюджетної програми, дотриманням законодавства на всіх стадіях бюджетного процесу щодо державного та місцевих бюджетів, дотриманням законодавства про державні закупівлі тощо.

Необхідність такого контролю пов'язана з тим, що формування та виконання бюджету передбачає певну управлінську діяльність, до якої залучена значна кількість суб'єктів. Причому порушення належного порядку зазначеної діяльності може бути пов'язано як із навмисними діями, так і з

суто суб'єктивним моментом, коли певна службова особа приймає рішення, котре, на її думку, є доцільним, проте за певних обставин виявляється таким, що не має економічного підґрунтя або належного економічного ефекту. До того ж, державні фінанси завжди були та залишаються найбільш незахищеною категорією, порівняно з приватними фінансами.

Дослідження кожної з окреслених функцій зазначеної служби наочно ілюструє її суттєву роль у забезпеченні бюджетної безпеки України. Зазначене зумовлено тим, що доцільність внесення до проекту бюджету певних показників, а також ефективність виконання бюджетів різних рівнів є гарантією забезпечення життєво важливих інтересів держави у фінансовій системі, а саме: недопущення несанкціонованого втручання у фінансову діяльність будь-якого суб'єкта, зокрема держави; збереження та примноження ВВП держави; забезпечення економічної та суспільно-політичної стабільності; недопущення фінансової залежності України від окремого суб'єкта або об'єднання суб'єктів міжнародної співпраці; розроблення й успішна реалізація конкурентоспроможної моделі та стратегії розвитку фінансової, грошово-кредитної, валютної, банківської, бюджетної, податкової, митної, розрахункової, інвестиційної та фондової систем України; налагодження ефективної взаємодії між фінансовими системами України, країн ЄС та інших регіональних утворень і подальша інтеграція до них з урахуванням національних інтересів України; активне стримування інфляційних процесів в економіці та підтримування стабільності національної валюти; побудова ефективного механізму захисту державних фінансів від впливу кримінальних процесів і посягань; забезпечення стабільного зростання цільового фінансування державних програм; суттєве зменшення поширення корупції (передусім у державному апараті) тощо.

Ефективне виконання Держаудитслужбою України покладених на неї задач здатне забезпечити дотримання балансу інтересів особи, суспільства та держави у фінансовій сфері, що є першочерговим завданням держави та її органів. Одним із факторів забезпечення балансу інтересів складових фінансової системи є нейтралізація протиправних посягань у сфері формування та використання фінансових ресурсів держави, адже вони суттєво впливають на цілісність фінансової системи

держави. Така діяльність потребує не лише праці Держаудитслужби України, а й активної участі в цьому процесі всіх органів виконавчої влади, зокрема підрозділів Національної поліції України. Адже в процесі формування та виконання бюджетів відповідного рівня задіяна значна кількість зацікавлених суб'єктів, що передбачає виникнення суспільних відносин між різними спеціальними суб'єктами, яким притаманний різний обсяг повноважень. До таких суспільних відносин, згідно зі ст. 1 Бюджетного кодексу України, належать відносини, що виникають у процесі складання, розгляду, затвердження, виконання бюджетів, звітування про їх виконання та контролю за дотриманням бюджетного законодавства, і питання відповідальності за порушення бюджетного законодавства, а також визначаються правові засади утворення та погашення державного й місцевого боргу.

Отже, діяльність Держаудитслужби України має особливо важливе значення в забезпеченні бюджетної безпеки України. Водночас запорукою її ефективності є активна співпраця з іншими органами виконавчої влади, зокрема Національною поліцією України.

Дударець Руслан Миколайович,
заступник начальника Головного
слідчого управління Національної
поліції України

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРИЗНАЧЕННЯ ТА ПРОВЕДЕННЯ РЕВІЗІЙ І ПЕРЕВІРОК ЗА ЧИННИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

У межах здійснення досудового розслідування кримінальних правопорушень у сфері господарської та службової діяльності особливо актуальною є взаємодія слідчих підрозділів Національної поліції України з іншими органами державної влади, що виконують контролюючі функції. Їх працівники володіють глибокими знаннями, пов'язаними з тією чи іншою галуззю економіки та можуть надати суттєву допомогу у виявленні та розслідуванні кримінальних правопорушень

вказаної категорії. Розслідування кримінальних правопорушень економічної спрямованості передбачає встановлення фактів, які стосуються важливих обставин і які можливо встановити лише шляхом цілеспрямованої перевірки фінансово-господарської діяльності суб'єкта господарювання або окремих посадових осіб за документами або записами в облікових реєстрах. Причому в багатьох випадках лише проведення ревізії дає можливість встановити істотні обставини справи [1, с. 287].

Аналізуючи сучасне законодавство, яким керуються нині слідчі та працівники органів державного фінансового контролю, можна констатувати його недосконалість, нелогічність і штучне ускладнення взаємодії між цими правоохоронними органами.

Зокрема, відповідно до внесених Законом України від 14 жовтня 2014 р. № 1697-VII змін до ч. 2 ст. 40 (Слідчий органу досудового розслідування) та ч. 2 ст. 36 (Прокурор) Кримінального процесуального кодексу (КПК) України, слідчий та прокурор не уповноважені призначати ревізії та перевірки [2]. Це призвело до ускладнення процедури призначення позапланових ревізій внаслідок необхідності звернення до суду та затягування часу для визначення питань із перевірки господарської діяльності підприємств, установ, організацій, які перевіряють.

Нині за необхідності проведення ревізій слідчі звертаються до слідчого судді з клопотанням про призначення позапланової ревізії фінансово-господарської діяльності підприємств, установ, організацій, керуючись нормами Закону України «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні» (у редакції від 28 грудня 2015 р.) [4] та спільного наказу Головного контрольно-ревізійного управління України, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України та Генеральної прокуратури України «Про затвердження Порядку взаємодії органів державної контрольно-ревізійної служби, органів прокуратури, внутрішніх справ, Служби безпеки України» від 19 жовтня 2006 р. № 346/1025/685/53 [5]. У п. 2.12 цього наказу йдеться про те, що в разі звернення правоохоронного органу до державної контрольно-ревізійної служби з приводу призначення повторної ревізії з інших питань за аналогічний період, ініціаторові звернення, як правило, повідомляють про неможливість її проведення та рекомендують

звернутися до органу, який призначив ревізію вперше, надаючи, за його згодою, копію акта раніше проведеної ревізії.

Ураховуючи викладене, слідчий позбавлений можливості перевірити шляхом ініціювання повторної позапланової ревізії ті відомості, які не були дослідженні в межах раніше проведеної ревізії.

Окрім того, у ч. 11–12 ст. 11 Закону України «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні» визначено тривалість позапланової виїзної ревізії, яка не повинна перевищувати 15 робочих днів. Подовження термінів проведення позапланової виїзної ревізії можливе лише за рішенням суду на термін, що не перевищує п'яти робочих днів. Водночас слідчі, звертаючись до слідчого судді з клопотанням про призначення позапланової виїзної ревізії, не можуть об'єктивно врахувати можливості працівників органів державного фінансового контролю розпочати проведення ревізії саме в день, зазначений в ухвалі слідчого судді, що призводить до втрати часу та скорочення терміну її проведення.

У практичній діяльності з розслідування кримінальних правопорушень існують непоодинокі випадки, коли слідчі судді, посилаючись на відсутність у КПК України норми про призначення ревізії, відмовляють у задоволенні таких клопотань, що в окремих випадках під час розслідування проваджень про злочини у сфері господарської та службової діяльності, фактично унеможлиблює встановлення зловживань, розтрата й привласнення грошових коштів підприємств, установ, організацій.

Слід звернути увагу на те, що в чинному КПК України відсутні норми, які б передбачали звернення до слідчого судді з клопотанням про призначення ревізії та перевірки та підстави для такого звернення. Цей порядок було розроблено з урахуванням положень Кримінально-процесуального кодексу України в редакції 1960 р., а отже, він нині є застарілим і таким, що не відповідає дійсному стану речей. Тож існує нагальна потреба в розробці нового порядку призначення ревізій та взаємодії між правоохоронними органами під час її проведення, який би відповідав новелам кримінального процесуального законодавства України.

З огляду на зазначене, доцільно внести зміни до КПК України (як варіант – до розділу II «Заходи забезпечення кримінального провадження»), який би чітко регламентував дії учасників кримінального провадження щодо призначення, проведення та продовження строків проведення ревізій фінансово-господарської діяльності установ, підприємств та організацій.

Список використаних джерел

1. Терещенко Ю.В. Призначення ревізії як спосіб збирання доказів в кримінальному процесі України / Ю. В. Терещенко // Митна справа. – 2011. – № 2. – С. 286–294.

2. Кримінальний процесуальний кодекс України [Електронний ресурс] : Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/4651-17/ed20160611>. – Назва з екрана.

3. Про прокуратуру [Електронний ресурс] : Закон України від 14 жовт. 2014 р. № 1697-VII. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1697-18>. – Назва з екрана.

4. Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні [Електронний ресурс] : Закон України від 26 січ. 1993 р. № 2939-XII. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2939-12>. – Назва з екрана.

5. Про затвердження Порядку взаємодії органів державної контрольно-ревізійної служби, органів прокуратури, внутрішніх справ, Служби безпеки України [Електронний ресурс] : наказ Головного контрольно-ревізійного управління України, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України та Генеральної прокуратури України від 19 жовт. 2006 р. № 346/1025/685/53. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1166-06>. – Назва з екрана.

Запотоцький Андрій Петрович,
здобувач наукової лабораторії з
проблем досудового розслідування
ННІ № 1 НАВС

ДОКУМЕНТАЛЬНА РЕВІЗІЯ ЯК ЗАСІБ ЗБИРАННЯ ДОКАЗІВ ЗЛОЧИННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СФЕРІ БУДІВНИЦТВА

Розвиток суспільства за роки незалежності України зумовив суттєві зміни як у структурі злочинності, так і в механізмі вчинення злочинів загалом. Не становить винятку й така малодосліджена сфера господарської діяльності, як будівництво. В основі механізму багатьох злочинів, учинених у цій сфері, спостерігається використання різноманітних підроблених документів, печаток, штампів тощо. Тому типовими є ситуації, коли в межах одного кримінального провадження розслідують декілька злочинів, зокрема підроблення документів і супутні злочини.

Одним із шляхів виявлення підроблених документів у сфері будівництва є здійснення позапланових документальних ревізій. Їх проведення полягає в документальній і фактичній перевірці певного комплексу або окремих питань фінансово-господарської діяльності конкретного об'єкта будівництва. Такі перевірки здійснюють у формі ревізій, які покликані забезпечити виявлення фактів порушення законодавства, встановити винних у їх допущенні посадових і матеріально відповідальних осіб, що допустили або свідомо вчинили кримінальні правопорушення у сфері будівництва. Найчастіше злочини у сфері будівництва вчиняють службові особи, вдаючись водночас до розкрадання майна, коштів, ухилення від сплати податків, нецільового використання коштів, виділених на будівництво, тощо.

Інспектування можуть здійснювати в міністерствах та інших органах виконавчої влади, державних фондах, фондах загальнообов'язкового державного соціального страхування, бюджетних установах, суб'єктах господарювання державного

сектору економіки, у підприємствах, установах та організаціях, які отримують (отримували в період, який перевіряють) кошти з бюджетів усіх рівнів, державних фондів і фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування або використовують (використовували протягом періоду, який перевіряють) державне чи комунальне майно, а на підставі рішення суду – в інших суб'єктах господарювання, відповідно до Порядку проведення інспектування Державною фінансовою інспекцією, її територіальними органами, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 20 квітня 2006 р. № 550 [1].

Інспектування полягає в документальній і фактичній перевірці певного комплексу або окремих питань фінансово-господарської діяльності об'єкта контролю та проводиться у формі ревізії, яка повинна забезпечувати виявлення фактів порушення законодавства, встановлення винних у їх допущенні посадових і матеріально відповідальних осіб [1].

Так, документальна перевірка передбачає контроль за установчими, фінансовими, бухгалтерськими документами, статистичною та фінансовою звітністю, договорами, розпорядчими й іншими документами об'єкта будівництва, пов'язаними з плануванням і провадженням фінансово-господарської діяльності у сфері будівництва, веденням бухгалтерського обліку, складенням фінансової звітності.

Фактична перевірка передбачає контроль за наявністю грошових коштів, бланків суворої звітності, оборотних і необоротних активів, інших матеріальних чи нематеріальних цінностей шляхом здійснення інвентаризації, обстеження та контрольного обміру виконаних робіт, правильністю застосування норм витрат матеріалів тощо.

У нормативно-правових актах об'єкт контролю визначено як підконтрольну установу, інший суб'єкт господарювання, зокрема його структурні та відокремлені підрозділи, що не є юридичними особами, відносно яких контролюючий орган має

повноваження та підстави для проведення ревізії відповідно до законодавства [1].

Варто враховувати, що позапланові ревізії проводять відповідно до норм чинного законодавства та залежно від форми й виду діяльності окремого суб'єкта господарювання. У більшості випадків господарську діяльність у сфері будівництва здійснюють приватні структури без залучення коштів із державного бюджету. Тому перевірка таких суб'єктів безпосередньо не передбачена в законодавстві. Однак у п. 6 ст. 11 Закону України «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні» йдеться, що позапланові виїзні ревізії суб'єктів господарської діяльності незалежно від форми власності, які не належать, згідно із законом, до підконтрольних установ, можуть проводити органи державного фінансового контролю за судовим рішенням, ухваленим у кримінальному провадженні. У такому разі орган або особа, яка ініціює проведення позапланової виїзної ревізії, подає до суду письмове обґрунтування підстав такої ревізії із зазначенням дати її початку та закінчення, документи, які свідчать про виникнення підстав для проведення такої ревізії, а також на вимогу суду – інші відомості [2].

Отже, можна зробити висновок, що в процесі виявлення злочинів у сфері будівництва важливе місце належить ревізіям. Їх проведення дає змогу «відтворити» окремі обставини вчинення злочину, визначити винних осіб, встановити розмір завданих збитків. Результати ревізій дають змогу сформулювати рекомендації щодо підготовки й проведення слідчих (розшукових) дій, спрямованих на виявлення, вилучення та дослідження документів, визначити основні напрями й можливості сучасних експертних досліджень документів і використання їх результатів під час розслідування злочинів у сфері будівництва.

Список використаних джерел

1. Про затвердження Порядку проведення інспектування Державною фінансовою інспекцією, її територіальними

органами [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів України від 20 квітня 2006 р. № 550. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua>. – Назва з екрана.

2. Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні [Електронний ресурс] : Закон України від 26 січ. 1993 р. № 2939-XII: – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2939-12>. – Назва з екрана.

Калюк Сергій Миколайович,
здобувач кафедри спеціальної
техніки та оперативно-розшукового
документування ННІ № 1 НАВС

ЗАХОДИ ПРАВОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПРАВОПОРУШЕННЯ У СФЕРІ ДЕРЖАВНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ

Замовники та учасники державних закупівель у разі порушення вимог Закону України «Про здійснення державних закупівель» можуть нести адміністративну чи кримінальну відповідальність.

Стаття 164¹⁴ Кодексу України про адміністративні правопорушення (Порушення законодавства про закупівлі) встановлює відповідальність за здійснення закупівлі товарів, робіт і послуг за державні кошти без застосування визначених законом процедур; застосування процедур закупівлі з порушенням законодавства про здійснення закупівлі товарів, робіт і послуг за державні кошти, зокрема оформлення документації конкурсних торгів (кваліфікаційної документації) з порушенням законодавства про здійснення закупівлі товарів, робіт і послуг за державні кошти, оцінка пропозицій конкурсних торгів (кваліфікаційних пропозицій) не за критеріями й методикою оцінки для визначення найкращої пропозиції конкурсних торгів (кваліфікаційної пропозиції), що міститься в документації конкурсних торгів (кваліфікаційній документації), укладення з учасником, що став переможцем торгів, договору про закупівлю товарів, робіт і послуг за державні кошти за цінами й

обсягами, які не відповідають вимогам документації конкурсних торгів (кваліфікаційної документації); неоприлюднення або порушення порядку оприлюднення інформації щодо закупівлі товарів, робіт і послуг за державні кошти відповідно до вимог законодавства, неподання в установленому порядку звіту про результати здійснення процедури закупівлі товарів, робіт і послуг, відображення недостовірних відомостей у звіті про результати здійснення зазначеної процедури; ненадання інформації, документів та матеріалів у випадках, передбачених законом, що тягне за собою накладення штрафу на службових осіб від семисот до тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Окрім встановлення адміністративної відповідальності за порушення законодавства про закупівлю товарів, робіт і послуг за державні кошти, ще одним інструментом контролю та запобігання порушенням у зазначеній сфері є механізм досудового розгляду скарг учасників процедур закупівель спеціально уповноваженим органом. За результатами їх розгляду приймаються відповідні рішення про визнання результатів торгів недійсними та про зобов'язання замовника усунути виявлені порушення та провести нову процедуру закупівлі. Це є заходом впливу за порушення законодавства про закупівлю товарів, робіт і послуг за державні кошти, але лише винятково до юридичної особи. Водночас, як свідчить аналіз правопорушень у сфері державної закупівлі, їх головною причиною є неправомірні дії та рішення службових осіб.

Окремі з порушень законодавства про закупівлю товарів, робіт і послуг за державні кошти можуть містити ознаки суспільно небезпечних діянь, визначених ст. 191 (Привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем), ст. 210 (Нецільове використання бюджетних коштів, здійснення видатків бюджету чи надання кредитів з бюджету без встановлених бюджетних призначень або з їх перевищенням), ст. 358 (Підроблення документів, печаток, штампів та бланків, їх збут, використання піддроблених документів), ст. 364 (Зловживання владою або службовим становищем) Кримінального кодексу України.

Кикоть Олександр Григорович,
начальник відділу взаємодії з
правоохоронними органами та
звітності Державної аудиторської
служби України

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ВЗАЄМОДІЇ ПІДРОЗДІЛІВ ДЕРЖАВНОЇ АУДИТОРСЬКОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ З ПРАВООХОРОННИМИ ОРГАНАМИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Завдання з протидії тінізації економіки держави, організованій злочинності й корупції покладено як на контролюючі, так і на правоохоронні органи. Тому, не викликає сумніву, що ефективне здійснення функцій державного фінансового контролю органами Державною аудиторською службою України (у минулому – Держфінінспекція) неможливе без тісної співпраці та взаємодії з правоохоронними органами.

Практичний досвід свідчить, що останніми роками взаємовідносини органів Держаудитслужби з правоохоронними органами постійно вдосконалюються та врегульовуються відповідними нормативними документами. Але на сьогодні ще наявні певні проблемні питання як стосовно координування ревізійних та слідчих дій, організації виконання прийнятих рішень, так і щодо сприяння органами поліції працівникам Держаудитслужби під час здійснення своїх повноважень.

Взаємодія органів державного фінансового контролю та правоохоронних органів здійснюється відповідно до їх основних функцій у двох напрямках:

- по-перше, за ініціативи правоохоронного органу щодо організації ревізій (перевірок) із питань, що належать до компетенції служби, надання ревізійних матеріалів та іншої інформації за матеріалами ревізій (перевірок) у порядку, визначеному Законом України «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні»;

- по-друге, за ініціативи органів Держаудитслужби стосовно передачі матеріалів планових ревізій (перевірок) у порядку, визначеному чинним законодавством, у разі виявлення істотних порушень фінансової дисципліни, нестач коштів і

матеріальних цінностей, інших зловживань, за які передбачено кримінальну відповідальність та/або коли в діях посадових осіб об'єктів контролю вбачаються ознаки корупційних діянь.

Про обсяги співпраці органів Держаудитслужби з правоохоронними органами свідчать окремі статистичні показники. Так, протягом 2015 р. органи Держаудитслужби передали до правоохоронних органів 1952 матеріали (зокрема до МВС України – 1206, прокуратури – 521, СБУ – 195, фіскальної служби – 30), із них: за власною ініціативи – 920 матеріалів, що становить 47,1 % від загальної кількості переданих, та за зверненням правоохоронних органів – 1032 матеріали, що становить майже 53 %.

За переданими матеріалами (з урахуванням попередніх періодів) правоохоронними органами розпочато 1053 досудові розслідування (53,9 % від загальної кількості переданих матеріалів). Тобто кримінальні провадження розпочато майже за кожним другим із переданих матеріалів ревізій (перевірок).

До того ж, за переданими матеріалами (з урахуванням минулих періодів) вручено 342 письмових повідомлень про підозру в учиненні кримінального правопорушення, зокрема 140 – за матеріалами, проведеними за власної ініціативи Держаудитслужбою.

З початку 2015 р. долучено до кримінальних проваджень 761 матеріал контрольних заходів органів Держаудитслужби, у 18 випадках за переданими матеріалами вжито заходів прокурорського реагування, винесено 16 постанов про порушення дисциплінарного чи адміністративного провадження, а також складено 27 протоколів про вчинення корупційного діяння.

Таким чином, можна констатувати, що стосовно майже кожного переданого матеріалу правоохоронні органи приймають процесуальні рішення, а отже кожний такий матеріал ревізії становить основу доказової бази в кримінальних провадженнях.

Аналіз статистичних даних свідчить, що останнім часом як з об'єктивних, так і суб'єктивних причин низка показників, що характеризують стан взаємодії органів Держаудитслужби з правоохоронними органами, потребує поліпшення.

Однією з причин зменшення кількості переданих до правоохоронних органів матеріалів та відкриття кримінальних

проваджень є те, що загалом абсолютна кількість ревізій та перевірок, які проводять органи Держаудитслужби за зверненнями правоохоронних органів, зменшується. Водночас цей процес також означений поступовим зменшенням загальної кількості проведених органами Держаудитслужби ревізій (перевірок).

Причина зменшення загальної кількості ревізій полягає в тому, що починаючи з 2012 р. органи Держаудитслужби почали відходити від проведення дріб'язкових малозначущих перевірок, зосередивши зусилля на здійсненні масштабних тематичних перевірок в окремих галузях економіки, від яких залежить економічна безпека держави (причому передусім ставиться за мету якість, а не кількість).

Більше половини загальної кількості звернень (1154) щодо проведення ревізій (перевірок) було отримано від органів Національної поліції України (70 %); від органів прокуратури – майже 24 %; СБУ – 5 %, органів Міндоходів – 1,7 %.

Кількість проведених ревізій (перевірок) і переданих до відповідних правоохоронних органів ревізійних матеріалів пропорційна кількості отриманих звернень.

Результати проведеного Держаудитслужбою аналізу звернень правоохоронних органів, причин відмов у їх виконанні, організації ревізій і перевірок, які проводилися за їх зверненнями, передачі матеріалів до правоохоронних органів та отримання зворотної від них інформації щодо реалізації ревізійних матеріалів свідчать, що за наявності певних позитивних зрушень у співпраці та взаємодії між органами Держаудитслужби й правоохоронними органами залишаються певні проблеми, окремі з яких розкриємо більш детально.

Нагальною проблемою на сьогодні залишається якість звернень правоохоронних органів, унаслідок чого за останні 1,5 року органами Держаудитслужби не прийнято до виконання близько 29 % звернень правоохоронних органів, зокрема 11,4 % звернень органів прокуратури; 15,1 % – МВС, 1,8 % – СБУ та 0,8 % – Міндоходів.

Аналіз змісту таких звернень також засвідчив, що головною причиною відмов є складання звернень без урахування вимог чинного законодавства та з порушенням вимог відповідних

регламентуючих документів, якими керуються у своїй діяльності органи державного фінансового контролю.

Так здебільшого причинами відмов у проведенні ревізій (перевірок) є недотримання правоохоронними органами вимог ст. 11 Закону, а саме:

- ревізію (перевірку) доручають провести на об'єкті, який непідконтрольний органам Державного фінансового контролю, або відсутня інформація про отримання об'єктом контролю бюджетних коштів, причому в рішеннях судів відсутня інформація про вручення повідомлення про підозру посадовим особам таких установ, як це передбачено ст. 11 Закону;

- відсутність передбачених Порядком взаємодії відомостей, зокрема конкретної адреси об'єкта ревізії, ЄДРПОУ, суті фінансових порушень, періоду, за який слід перевірити діяльність підприємства, установи чи організації;

- звернення з питань, що не належать до компетенції Держаудитслужби, наприклад повнота визначення доходу та сплати з нього податків – компетенція Міндоходів, законність передачі в оренду державного (чи комунального) майна – компетенція Фонду державного майна або обґрунтованість і законність видачі міжбанківських кредитів – компетенція Національного банку України.

Звернення правоохоронних органів регіонального рівня зазвичай підготовлені без належного обґрунтування необхідності проведення ревізійних дій, що більше стосується збору оперативних даних, а не здійснення державного контролю за використанням бюджетних коштів і дотриманням фінансової дисципліни.

Так, непоодинокими є доручення правоохоронних органів, у яких ставляться питання статистичного й описового характеру, відсутнє належне обґрунтування необхідності проведення ревізійних дій, не вказується конкретна суть фінансових порушень на об'єкті, який підлягає ревізії (перевірці), наприклад: «перевірити цільове використання бюджетних коштів, оскільки, можливо, під час їх використання були наявні порушення...».

В окремих зверненнях поставлені правоохоронними органами питання, не прив'язані до викладених фінансових порушень: викладена суть одних фінансових порушень, а

фактично, виходячи зі змісту питань, належить провести ревізії зовсім за іншими питаннями.

Досить часто правоохоронні органи виносять по декілька постанов щодо призначення ревізій на одному і тому ж підприємстві за окремими епізодами кримінального провадження, замість ініціювання у проведенні однієї ревізії за конкретно визначеним переліком питань, необхідних для розслідування кримінального провадження.

Водночас Законом визначено, що виїзні ревізії не можуть проводитися частіше одного разу на квартал. Є випадки, коли згідно з постановою про призначення ревізії кримінальне провадження розпочато відносно посадових осіб одного підприємства, а ревізію призначають на підприємстві, яке не має жодного відношення до цієї справи.

У зверненнях часто вимагають провести ревізію (перевірку) в необґрунтовано стислі строки.

Ураховуючи зміни, внесені до Кримінального процесуального кодексу (КПК) України, основною проблемою є те, що слідчих і прокурорів позбавили права призначати ревізії (ст. 36, 40 КПК України). Так, уже наявні випадки, коли об'єкти контролю, посилаючись на зміни до КПК України, не допускають інспекторів до контрольного заходу.

Протягом останніх років спостерігається збільшення витрат робочого часу на проведення ревізій та перевірок, якими не виявляється збитків, або інших суттєвих порушень законодавства.

Так, у 2013 році із загальної кількості людино-днів, витрачених на проведення ревізій (перевірок) за зверненнями правоохоронних органів, на безрезультативні ревізії припадало 1,1 %, у 2014 р. – 1,4 %, а за 2015 р. – майже 3 %, навіть якщо відсоток незначний, але спостерігається тенденція до збільшення.

Запобігання неефективному витрачання як робочого часу інспекторів, так і матеріальних ресурсів на проведення за зверненнями правоохоронних органів безрезультативних ревізій (перевірок), є проблемним питанням, вирішення якого передусім залежить від змін у ставленні правоохоронних органів до обґрунтованості й оформлення звернень до органів Держаудитслужби щодо проведення ревізій і перевірок.

На нашу думку, усунення правоохоронними органами недоліків, наявних під час ініціювання проведення ревізій (перевірок), а також розв'язання низки інших проблем, про які йтиметься далі, дасть змогу оптимізувати їх кількість і підвищити результативність, а отже зменшити неефективне витрачання робочого часу працівниками Держаудитслужби.

Багато проблем у взаємодії органів Держаудитслужби і правоохоронних органів виникає також у сфері:

участі працівників у перевітках за зверненнями правоохоронних органів на непідконтрольних об'єктах;

реалізації матеріалів ревізій (перевірок), проведених за документами, вилученими правоохоронними органами (посадові особи об'єкта, що ревізується, перебувають у розшуку та перспективи виявлення їх місцезнаходження немає);

організації зустрічних перевірок за межами регіону, у якому здійснюють основну ревізію (перевірку).

Одним із найбільших проблемних питань є виділення інспекторів як фахівців для участі в перевітках.

Незважаючи на те, що чинним законодавством чітко визначено підстави та процедура виділення фахівців, кількість вимог правоохоронних органів щодо виділення інспекторів для участі в перевітках із порушенням встановлених нормативно-правових актів, не зменшується.

Так у 2015 р. до органів Держаудитслужби надійшло 1228 звернень щодо участі спеціалістів у перевітках правоохоронних органів, з яких у 374 випадках органами Держаудитслужби було відмовлено (30,4 % від загальної кількості).

Під час проведення ревізій (перевірок) об'єкта за документами, вилученими правоохоронними органами, його посадові особи зазвичай перебувають або в ізоляторах тимчасового тримання, або в розшуку, причому перспективи встановлення їх місцезнаходження досить сумнівні. Отже, ще одним невіршеним питанням є реалізація матеріалів ревізій (перевірок), проведених за вилученими правоохоронними органами документами.

На практиці часто буває, що під час проведення таких ревізій і перевірок їх ініціатори наполягають на здійсненні ревізійних дій, але далеко не завжди забезпечують присутність

посадових осіб об'єкту, надання ними пояснень щодо встановлених порушень, ознайомлення з актом (довідкою) та його підписання відповідно до встановленого порядку.

З одного боку, органи Держаудитслужби не мають підстав відмовити в проведенні ревізій (перевірок) за вилученими документами, оскільки останні проводяться в межах кримінального провадження. З іншого боку, Порядком проведення інспектування Державною фінансовою інспекцією, її територіальними органами, зокрема за зверненнями правоохоронних органів, передбачено, що акт ревізії, у всіх випадках повинен бути вручений керівнику, а за його відсутності – заступникові або головному бухгалтеру, які мають право підпису фінансових документів.

Отже, надаючи правоохоронним органами акт без підписів посадових осіб об'єкта, який перевіряли, інспектор порушує вимоги нормативно-правових актів, які регламентують діяльність Служби.

Звісно, у подальшому під час розгляду кримінального провадження в суді, неналежно оформлений акт ревізії може бути не врахований під час винесення рішення за формальними ознаками. Водночас й органи Держаудитслужби не мають правових підстав для реалізації ревізійних матеріалів.

Отже, виникає одразу декілька проблем: недотримання органами Держаудитслужби вимог нормативних документів, що може призвести до невизнання органами суду неналежно оформлених актів ревізій (перевірок), а також неможливість довести до логічного завершення розпочату справу.

Не менш важливим у відносинах органів Держаудитслужби з правоохоронними органами є питання організації та сприяння в проведенні зустрічних звірок, якщо основна ревізія чи перевірка відбувається в одному регіоні, а їх необхідно провести в іншому, а також недопуску на об'єкт зустрічної звірки, встановлення місця знаходження об'єкта зустрічної звірки.

На нашу думку, найбільш оптимально розв'язати цю проблему можна передбачивши обов'язковість організації та сприяння правоохоронними органами в зустрічних звірках за вищенаведених умов у законодавчих або нормативних актах правоохоронних органів, які регламентують їх діяльність.

Сьогодні позитивного результату можна досягти лише шляхом особистої співпраці та методом переконань.

Зважаючи на те, що органи Держаудитслужби систематично, з року в рік висловлюють претензії щодо недотримання правоохоронними органами встановлених термінів інформування про результати розгляду переданих ревізійних матеріалів, нині можна назвати це однією з найсуттєвішою проблем.

Під час передачі до правоохоронних органів ревізійних матеріалів органи Держаудитслужби в кожному конкретному випадку керуються відповідними статтями Кримінального кодексу та нового КПК України, зокрема ст. 216 останнього, де визначено підслідність. Отже, передані матеріали, безперечно, є повідомленням про злочин і, згідно зі ст. 214 КПК України, правоохоронні органи не пізніше 24 год зобов'язані внести відповідні відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань. Ураховуючи, що в цьому випадку органи Держаудитслужби, відповідно до ст. 60 КПК України, є Заявником, вони мають право отримувати інформацію про всі прийняті процесуальні рішення за такими матеріалами.

Але на практиці інформування правоохоронними органами органів Держаудитслужби про результати розгляду переданих матеріалів ревізій (перевірок) має необов'язковий, епізодичний характер, особливо на місцевому рівні.

Неповідомлення правоохоронними органами про закриття кримінальних проваджень призводить до того, що через закінчення встановлених термінів органи Держаудитслужби не застосовують цілком заходи щодо оскарження таких рішень, як це передбачено чинним законодавством.

Окрім цього, досить небажаним для органів Держаудитслужби у взаємодії з правоохоронними органами є виклики інспекторів на допит як свідків. У 2015 р. лише стосовно центрального апарату зафіксовано близько 50 викликів до правоохоронних органів фахівців органів Держаудитслужби як свідків.

Аналіз свідчить, що здебільшого виклики до правоохоронних органів здійснювались для допиту інспекторів з метою роз'яснення та підтвердження ними результатів ревізії (перевірки) та фактів, викладених в актах. Траплялися також

випадки неодноразових викликів інспекторів з одного і того самого питання та для надання повторних письмових пояснень.

Причому доволі часто, відволікаючи фахівців Держаудитслужби від виконання ними прямих службових обов'язків, працівники правоохоронних органів не затрудняють себе ознайомленням із нормативними актами, на які посилаються інспектори. До того ж, інколи представники правоохоронних органів викликають інспекторів як свідків в усній формі, що є порушенням норм КПК України.

Змушений зауважити, що така «взаємодія» відволікає працівників Держаудитслужби від виконання основних функцій і не сприяє захисту економічних інтересів держави, який і є кінцевою метою такої співпраці.

Водночас потребує вирішення питання стосовно оскарження об'єктами контролів результатів позапланових виїзних ревізій, які відбуваються в межах кримінальних проваджень.

Станом на червень 2016 р. в судах різних інстанцій лише по центральному апарату оскаржують близько 40 таких ревізій.

У разі задоволення судами таких позовів відповідне дуже негативно позначиться на результатах досудових розслідувань, у межах яких такі ревізії призначали.

З огляду на зазначене, Держаудитслужба пропонує в межах ст. 222 КПК України слідчим забороняти об'єктам, на яких проводилась така ревізія, розголошувати будь-які дані стосовно встановлених результатів, що унеможливить оскарження результатів позапланових виїзних ревізій до закінчення слідства.

Підсумовуючи викладене, можна зазначити, що недосконалість чинного законодавства та юридичні колізії реально гальмують не тільки розвиток взаємодії органів Держаудитслужби та правоохоронних органів, а й удосконалення державного контролю загалом. Уважаємо, що для більш ефективної співпраці державних органів на практиці доцільно розширювати законодавче підґрунтя.

З метою розв'язання зазначених проблем, налагодження більш чіткої взаємодії правоохоронних органів та органів Держаудитслужби з питань боротьби з розкраданням державних коштів та вдосконалення механізму реалізації ревізійних матеріалів Держаудитслужбою систематично проводиться

робота з доопрацювання нормативних актів, які регламентують взаємодію органів Держаудитслужби з правоохоронними органами.

Зокрема, Держаудитслужба розробила новий Порядок взаємодії між Національним антикорупційним бюро України, Генеральною прокуратурою України, Службою безпеки України, МВС України, та Міндоходів, урахувавши зміни до КПК України, а також інших законів та підзаконних актів. У II півріччі цього року Порядок буде надано всім зацікавленим правоохоронним органам на узгодження.

Насамкінець хочу запевнити, що органами Держаудитслужби буде докладено всіх зусиль щодо виконання зазначеного рішення та підвищення оперативності й ефективності взаємодії з правоохоронними органами.

Комарницька Оксана Богданівна,
старший викладач відділу
підготовки прокурорів з нагляду за
додержанням законів органами, які
проводять досудове розслідування,
Національної академії прокуратури
України, кандидат юридичних наук

ПРОКУРОР У МЕХАНІЗМІ ВЗАЄМОДІЇ ЗІ СЛІДЧИМИ ПІДРОЗДІЛАМИ

Виконання завдань прокурорського нагляду за дотриманням законів органами, які здійснюють досудове розслідування, залежить від спільної, скоординованої діяльності прокурорів та слідчих органів досудового розслідування.

Зважаючи на обов'язковість і необхідність реалізації однієї з головних функцій органів прокуратури – нагляду за дотриманням законів органами, що провадять досудове слідство (ст. 25 Закону України «Про прокуратуру»), слід зауважити, що вказаним Законом передбачено й таку форму діяльності органів прокуратури, як взаємодія органів прокуратури із суб'єктами протидії злочинності (ч. 2 ст. 25), що, відповідно, повинно бути визначено положенням, затвердженим спільним наказом

Генерального прокурора України, керівників інших правоохоронних органів та зареєстрованим у Міністерстві юстиції України.

Складовими механізму взаємодії прокурора зі слідчими органів досудового розслідування є певна інтеграційна система (узгоджувальні процедури й інститути, а також механізми співпраці в здійсненні певних функцій). Зазначене доводить необхідність розкриття основних напрямів, рівнів, суб'єктів та етапів взаємодії прокурора зі слідчими досудового розслідування.

Взаємодія органів досудового розслідування та прокурора має різноаспектний характер і здійснюється в певних правових формах, які є умовними. Серед них можна виокремити процесуальну й організаційну (непроцесуальну).

Передусім варто звернути увагу на зміст правового статусу зазначених осіб, який слід розглядати крізь призму їхніх повноважень. Так, коло посад, які охоплює категорія «прокурор», чітко визначено в п. 15 ч. 1 ст. 3 Кримінального процесуального кодексу (КПК) України з подальшою конкретизацією стосовно нагляду за дотриманням законів органами, які здійснюють досудове розслідування, у ст. 17 Закону України «Про прокуратуру», прийнятого 14 жовтня 2014 року.

З огляду на особливий статус співробітника органу досудового розслідування, можна констатувати імперативний обов'язок слідчого відповідати за законність і своєчасність здійснення процесуальних дій у межах кримінального провадження. Цей обов'язок кореспондується з обов'язком прокурора. Однак законодавець зробив із цього правила певний виняток шляхом закріплення принципу «незмінності прокурора», який здійснює повноваження прокурора в конкретному кримінальному провадженні з моменту внесення відомостей про вчинене кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань аж до постановлення остаточного рішення в такому провадженні.

Таким чином, необхідно врахувати не лише специфіку процесуального статусу прокурора, який, відповідно до ч. 2 ст. 36 КПК України, є процесуальним керівником досудового

розслідування, тобто суб'єктом, який несе безпосередню персональну відповідальність за його хід і результати, а й правове положення слідчого, який, згідно з ч. 1 ст. 40 КПК України, несе відповідальність за законність і своєчасність здійснення процесуальних дій. Тобто роль прокурора в прийнятті на стадії досудового розслідування такого важливого рішення, як погодження клопотань, необхідно розглядати як паритетну зі слідчим діяльність, коли позитивне рішення одного з цих суб'єктів щодо питання, яке розглядають, неможливе без відповідного рішення іншого суб'єкта.

Здійснювати наглядові повноваження прокурора під час досудового розслідування уповноважений не лише прокурор, який здійснює процесуальне керівництво в провадженні, а й прокурор за посадою (ч. 5, 6 ст. 36, ст. 40, 308, 311–313 КПК України).

Водночас принцип поділу прокурорів, уповноважених здійснювати нагляд за дотриманням законів під час здійснення досудового розслідування, на самостійні суб'єкти діяльності передбачає як розмежування їхніх повноважень залежно від правового статусу та зайнятої посади, так і співпрацю в так званих поділених сферах їх діяльності для досягнення спільного завдання.

Зміст положень ч. 5, 6 ст. 36, ст. 40, 308, 311–313 КПК України свідчить про відсутність безпосередньої незалежності прокурора в кримінальному провадженні від вищого прокурора, оскільки за результатами розгляду скарги на дії прокурора в провадженні щодо недотримання розумних строків вищий прокурор вправі надати відповідному прокуророві обов'язкові для виконання вказівки щодо прийняття процесуальних рішень, а за результатами розгляду скарги слідчого на дії прокурора – прокурор вищої прокуратури вправі здійснити заміну одного прокурора на іншого з числа службових осіб органів прокуратури того самого рівня в досудовому провадженні, де було прийнято або вчинено незаконне рішення, дія чи бездіяльність.

До того ж, варто звернути увагу на те, що на взаємодію прокурора в кримінальному провадженні та слідчого органу досудового розслідування мають безпосередній процесуальний

вплив їхні керівники, тим самим вони її певним чином коригують. Зокрема, відповідно до ч. 3 ст. 40 КПК України, у разі відмови прокурора в погодженні клопотання слідчого до слідчого судді про застосування заходів забезпечення кримінального провадження, проведення слідчих (розшукових) дій чи негласних слідчих (розшукових) дій слідчий має право звернутися до керівника органу досудового розслідування, який після вивчення клопотання за необхідності ініціює розгляд питань, порушених у ньому, перед прокурором вищого рівня, який протягом трьох днів погоджує відповідне клопотання або відмовляє в його погодженні.

Отже, правовідносини між прокурором та слідчими органів досудового розслідування в кримінальному провадженні не можна охарактеризувати незалежними навіть під час здійснення ними притаманних лише їм функцій.

Керівник органу прокуратури долучається до механізму взаємодії слідчого з процесуальним керівником саме через наявні в нього повноваження, і саме через керівника органу прокуратури здійснюється врегулювання суперечок про компетенцію між слідчим та процесуальним керівником, учасниками кримінального провадження. Прикладом реалізації подвійних стандартів діяльності керівника органу прокуратури за умов поєднання у своєму функціонуванні керівної та процесуальної функцій, із визнанням пріоритетності другої, оскільки, відповідно до КПК України, вона має сприяти формуванню партнерських стосунків між процесуальним керівником та слідчим.

Копилов Андрій Миколайович,
кандидат юридичних наук

ПРОВЕДЕННЯ РЕВІЗІЇ (ПЕРЕВІРКИ) ОРГАНАМИ ДФСУ ЯК ФОРМА ВЗАЄМОДІЇ ЗІ СЛІДЧИМИ ПІДРОЗДІЛАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИНАМ У СФЕРІ ЕКОНОМІКИ

Відповідно до положень чинного законодавства, одним із основних завдань органів Національної поліції, є захист власності (незалежно від її форм) від злочинних посягань. Водночас докорінні перетворення в різних галузях і сферах економіки, пов'язані з переходом до ринкових відносин, реформуванням відносин власності й іншими причинами соціального та правового характеру, зумовили суттєві зміни в стані, динаміці та структурі злочинних посягань на відносини власності, зокрема появу нових особливостей у механізмах учинення злочинів, способах підготовки до їх учинення та приховування. Структурна перебудова економіки послабила систему державного контролю за рухом бюджетних коштів, активізувала негативні чинники, що сприяють появі нових способів їх розкрадання. Ефективна протидія цим видам злочинів можлива за умови зосередження уваги на етапі профілактики й попередження злочинних проявів зазначеної категорії. Тому постає необхідність проведення ревізії (перевірки) органами Державної фіскальної служби України (ДФСУ) за дорученнями слідчих Національної поліції України під час розслідування злочинів, вчинених у сфері економіки. Підконтрольними для органів ДФСУ є центральні й місцеві органи виконавчої влади, інші бюджетні установи та організації, підприємства незалежно від джерел фінансування, а також підприємства та організації, їх об'єднання незалежно від форми власності, організаційно-правових форм, відомчої належності та підпорядкованості, які отримують (отримували в ревізійному періоді) кошти з бюджетів усіх рівнів чи державних цільових фондів, інші державні кошти (зокрема державних валютних фондів) та/або кошти, що залишаються в розпорядженні суб'єктів господарювання у зв'язку з наданими пільгами за платежами до бюджетів. Ревізії (перевірки) суб'єктів підприємницької діяльності й організацій, що не входять до складу підконтрольних органам ДФСУ, щодо

дотримання ними законодавства з фінансових питань проводяться органами ДФСУ за ухвалою прокурора, постановою слідчого про проведення ревізії чи перевірки, винесеної під час кримінального провадження. Завдання (мета) ревізії чи перевірки визначається органом, який доручив її проведення. Таку ревізію (перевірку) зазвичай проводять за переліком питань (програмою), які забезпечать вирішення головного завдання ревізії (перевірки).

Окрім цього, за зверненнями органів Національної поліції України, ревізії проводяться в установах та організаціях усіх форм власності, а також у суб'єктів господарювання щодо використання позик і кредитів, гарантованих коштами бюджетів, або цільового використання коштів державних позабюджетних фондів. Суттєвою особливістю залучення фахівців ДФСУ на етапі перевірки первинної інформації є те, що вилучення ревізорами необхідних оригіналів документів в установі, яку ревізують, не гарантується, а вилучення здійснюється при виявленні фіктивних документів, підробок і фальсифікацій (на строк до закінчення ревізії або перевірки), про що в справах установи залишається акт вилучення та копії або реєстр вилучених документів, завірені підписами ревізора й головного бухгалтера (або іншої відповідальної особи) установи, що ревізується. Про вилучені в період ревізії (перевірки) оригіналів необхідних документів невідкладно письмово повідомляється слідчому підрозділу, який вирішує питання відносно забезпечення їх збереження, а після завершення ревізії (перевірки) – щодо потреби в приєднанні їх до матеріалів кримінального провадження. Матеріали, які передаються до слідчих підрозділів Національної поліції, повинні містити: лист (у якому має бути зазначено, коли, ким і за який період було проведено ревізію (перевірку), у чому полягає суть порушень, зловживань, які закони та їх статті порушені, розмір заподіяних збитків, як відображено в бухгалтерському або складському обліку операції, здійснені з порушеннями прізвища та посади винних осіб); акт ревізії (першої примірник); оригінали документів (або їх копії, які підтверджують факти виявлених зловживань, якщо рішення про вилучення оригіналів документів після закінчення ревізії не прийнято правоохоронними органами); пояснення осіб, діяльність яких перевірена, а також інших осіб, які мають значення для перевірки обставин

учиненого порушення; інвентаризаційні описи, якими зафіксовано недостачі коштів, матеріальних цінностей; акти контрольних обмірів виконаних ремонтних і будівельних робіт, якими встановлено відхилення від актів прийому-передачі їх виконання; висновки ревізорів за поясненнями службових осіб за наявності їх заперечень щодо акта; опис документів, що додаються до супровідного листа. Причому в справах контрольно-ревізійного підрозділу повинні бути залишені: другий або третій примірник акта ревізії, копії пояснень посадових осіб перевіреної організації щодо виявлених порушень і зловживань, копій основних документів, які це підтверджують. Тобто слідчі повинні бути обізнані з положеннями нормативних актів, що регламентують обов'язки органів ДФСУ щодо проведення ревізій (перевірок) на об'єктах бюджетної сфери за завданням правоохоронних органів і мати можливість використовувати отримані в результаті ревізії матеріали.

Що стосується недоліків регламентування проведення ревізій (перевірок) під час проведення до відкриття кримінального провадження, то зазначені недоліки можуть бути усунені шляхом законодавчого закріплення положення, відповідно до якого ДФСУ буде зобов'язана проводити ревізії під час звернення підрозділів Національної поліції. Така ревізія повинна проводитися до початку кримінального провадження за наявності відповідної інформації про привласнення, розтрату бюджетних коштів, майна чи заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем особами, у розпорядженні яких перебували зазначені цінності.

Ефективність дій державних органів під час протидії злочинам у сфері економіки залежить від рівня організації цієї діяльності.

Більшість злочинів у сфері економіки не виявляють, а отже формально вважають, що вони відсутні. Водночас, на нашу думку, цих злочинів у декілька разів більше, ніж відмічається офіційною статистикою. Відсутність чіткої та науково обґрунтованої системи державних заходів, спрямованих на попередження злочинів у сфері економіки, перешкоджає їх відстеженню та усуненню, що не сприяє зниженню кількості злочинів і стабілізації економіки регіонів та країни загалом [1].

Світовий досвід свідчить, що ефективність регулювання економічних відносин забезпечується як системним впливом на них норм господарського (цивільного) законодавства, так і кримінально-правовими засобами захисту та протидії злочинам. Зазначені вище аспекти формально становлять систему протидії злочинам у сфері економіки [2]. Звісно, ця система спрямована не лише на протидію, а й на попередження будь-яких незаконних дій. Державна система складається з певних елементів, окремі з яких є сталими для протидії будь-яким злочинам, а інші – «факультативними», наявність та змістовне наповнення яких у системі залежить від виду злочинів, на протидію яким спрямована система. Ураховуючи вищезазначене, систему заходів попередження та протидії злочинам у сфері економіки слід визначити як систему взаємозалежних елементів: правове нормативне забезпечення, суб'єкти протидії, визначення компетенції та взаємодія між ними.

Аналіз діяльності державних органів, які в межах своїх повноважень протидіють злочинам у сфері економіки, дали змогу дійти таких висновків: наявна державна система протидії злочинам у сфері економіки є найбільш розвинутою (порівняно з іншими видами злочинів), оскільки її становлення відбувалося протягом багатьох років; існуюча система контролю за дотриманням законодавства недосконала та недостатньо ефективна; злочини у сфері економіки не можуть бути попереджені та припинені тільки кримінально-правовими (оперативно-розшуковими) заходами, оскільки в правоохоронних органів відсутній головний «інструмент» їх діяльності – досконале законодавство; у державних органів відсутній єдиний узгоджений підхід щодо протидії злочинній діяльності у сфері економіки, обов'язки мають декларативний характер, а отже їх взаємодія або практично відсутня, або перебуває на не виправдано низькому рівні.

Список використаних джерел

1. Коломієць О. О. Основні напрями діяльності ДСБЕЗ МВС України щодо протидії розкраданням у бюджетній сфері / О. О. Коломієць // Організаційно-правові засади протидії корупції за новим законодавством : матеріали наук.-практ. семінару (Київ, 26 лют. 2010 р.). – Київ : КНУВС, 2010. – С. 119–121.

2. Ключ В. В. Основи виявлення і розслідування злочинів, пов'язаних із порушенням порядку зайняття підприємницькою діяльністю : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / Ключ Вадим Валерійович. – Запоріжжя, 2004. – 228 с.

Купранець Ігор Михайлович,
начальник Департаменту захисту
економіки Національної поліції
України

АЛГОРИТМ ДІЙ ОПЕРАТИВНИХ ПРАЦІВНИКІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ В РАЗІ ВІЯВЛЕННЯ ТА ДОКУМЕНТУВАННЯ ПРАВОПОРУШЕНЬ ПІД ЧАС ЗДІЙСНЕННЯ ДЕРЖАВНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ

З метою виявлення злочинів та правопорушень у процесі перевірки цільового використання за підсумками тендера бюджетних коштів на придбання товарів, виконання робіт і послуг працівникам Департаменту захисту економіки (ДЗЕ), які здійснюють оперативно-розшукову діяльність, необхідно перевірити та проаналізувати:

а) **річний план державних закупівель** і зміни до нього, листи щодо погодження окремих процедур закупівлі (інших, ніж відкриті торги).^{*} Так, оперативним працівникам ДЗЕ слід перевірити факт оприлюднення замовником річного плану проведення тендерів шляхом його розміщення в одній із інформаційних систем у мережі Інтернет протягом десяти календарних днів із дати його затвердження, а також перевірити відповідність використання коштів, спрямованих на закупівлю товарів, робіт і послуг, до їх кошторисних призначень. Із оприлюдненого річного плану проведення тендерів можна отримати інформацію щодо предмета закупівлі, джерела фінансування тендера, очікуваної процедури закупівлі, очікуваного строку початку тендера;

б) **рішення та положення про утворення тендерного комітету, наявність сертифікатів чи свідоцтв встановленого**

^{*} Використовуючи Інтернет-ресурс: <https://tender.me.gov.ua>.

зразка, які підтверджують проходження членами тендерного комітету навчання чи підвищення кваліфікації спеціалістів із питань державних закупівель, документ, який затверджує склад тендерного комітету*, у якому має бути визначено функції кожного члена комітету;

в) **протоколи засідань тендерного комітету**, зокрема протоколи вибору процедури закупівлі, розкриття тендерних пропозицій, оцінки та акцепту тендерних (цінових) пропозицій, **повідомлення про акцепт тендерної пропозиції** (повинно бути розміщено за допомогою інформаційних систем у мережі Інтернет), розміщені в інформаційних системах у мережі Інтернет **запити замовника щодо цінових пропозицій (котирувань)** – у разі здійснення процедури запиту цінових пропозицій (котирувань).

Перевіряючи протокол оцінки тендерних пропозицій, оперативним працівникам ДЗЕ слід передусім звернути увагу на те, щоб зазначену оцінку було здійснено відповідно до визначених критеріїв та методики оцінюванню тендерних пропозицій;

г) **тендерну документацію**, у якій можна ознайомитись із такими відомостями, як:

вимоги щодо підготовки тендерних пропозицій;
специфікація предмета закупівлі, інакше кажучи, інформація про характер і необхідні технічні та якісні характеристики предмета закупівлі, зокрема відповідна технічна специфікація, плани, креслення, малюнки з детальним описом товарів, робіт, послуг, які закуповують, з викладенням об'єктивних технічних та якісних характеристик, вимоги щодо технічних характеристик функціонування предмета закупівлі в разі, якщо опис скласти неможливо або коли доцільнішим є наведення таких показників, дані про кількість товару, місце, де мають бути виконані роботи чи надані послуги, відомості про додаткові послуги, які має бути надано, строки поставки товарів, виконання робіт, надання послуг;

* До складу тендерного комітету замовника не можуть входити службові особи та представники учасників, їхні близькі родичі, службові особи об'єднань підприємств, їх представники та близькі родичі.

перелік критеріїв та методика їх оцінки для визначення найкращої тендерної пропозиції, зокрема методика розрахунку ціни тендерної пропозиції із зазначенням того, чи має вона включати інші елементи, крім вартості власне товарів, робіт чи послуг, наприклад витрати на транспортування, страхування, сплату митних тарифів, податків тощо;

перелік основних умов, які мають бути обов'язково включені до договору про закупівлю;

спосіб оцінки та порівняння альтернативних тендерних пропозицій;

інформація про валюту (валюти), у якій (яких) має бути розрахована та зазначена ціна тендерної пропозиції;

вимоги замовника щодо надання тендерного забезпечення та забезпечення виконання договору про закупівлю. Зокрема, у разі застосування тендерного забезпечення оперативним працівникам ДЗЕ слід звернути увагу на такі зазначені в тендерній документації вимоги щодо тендерного забезпечення: його розміри, форму, а також випадки, коли тендерне забезпечення не повертається учаснику торгів. Причому необхідно переконатися, щоб розмір тендерного забезпечення не перевищував 0,5 % очікуваної вартості за умов проведення торгів на закупівлю робіт та 3 % – у разі проведення торгів на закупівлю товарів чи послуг.

зазначення способу, місця та кінцевого терміну подання тендерних пропозицій;

інформація щодо терміну, протягом якого тендерні пропозиції вважаються дійсними;

зазначення місця, дати та часу розкриття тендерних пропозицій;

дані про прізвище, посаду та адресу однієї чи кількох службових осіб або інших працівників замовника, уповноважених забезпечувати зв'язок з учасниками торгів.

Під час здійснення тендерним комітетом попередньої кваліфікації за можливості доцільно вивчити кваліфікаційну документацію, яку було надіслано учасникам тендера та яка містить інструкції щодо підготовки й подання кваліфікаційної пропозиції, а також кваліфікаційні вимоги;

д) проаналізувати **тендерну документацію учасників торгів**, електронні копії, яких публікуються на електронних майданчиках, зазначених на Інтернет-сайті <http://prozorro.org>. 3

метою викриття можливих випадків визначення переможцем тендера підставних осіб, які не відповідають кваліфікаційним вимогам проведення тендера й умовам тендерної документації;

е) перевірити **переможця державних** закупівель щодо відповідності кваліфікаційним вимогам.

У разі виявленні правопорушень під час здійснення державних закупівель необхідно звернутись із листом до замовника (якщо замовником є державне підприємство, установа або організація, необхідно також звернутись до центральних органів виконавчої влади, які здійснюють контроль за витрачанням державних коштів), а також до уповноваженого органу, який здійснює моніторинг законності державних закупівель.

Матвієнко В'ячеслав Петрович,
здобувач кафедри спеціальної
техніки та оперативно-розшукового
документування ННІ № 1 НАВС

ВЗАЄМОДІЯ ОПЕРАТИВНИХ ТА СЛІДЧИХ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ З ОРГАНАМИ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ В КРИМІНАЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ

Основними завданнями взаємодії оперативних та слідчих підрозділів Національної поліції України з органами державного фінансового контролю в кримінальному судочинстві є: забезпечення належного контролю за дотриманням законодавства; виявлення й документування злочинів у бюджетній сфері; оперативно-розшукова профілактика цих злочинів.

Ураховуючи методологічні засади, а також специфіку керованого об'єкта – взаємодії оперативних та слідчих підрозділів Національної поліції України з органами державного фінансового контролю у кримінальному судочинстві – можна визначити такі функції зазначеної взаємодії: за цілепокладаючою інформацією (прогнозування, планування); за ознакою необхідних для здійснення взаємодії суб'єктів протидії злочинам

у бюджетній сфері ресурсів (фінансування, матеріально-технічне забезпечення, стимулювання працівників суб'єктів протидії злочинам у бюджетній сфері, кадрового забезпечення); узгодженості взаємодії суб'єктів протидії злочинам у бюджетній сфері (керівництва взаємодії, організації, контролю); формування й удосконалення системи взаємодії оперативних підрозділів щодо протидії злочинам у бюджетній сфері (організаційного проектування, організаційного планування).

Розробка нових форм і методів взаємодії оперативних та слідчих підрозділів Національної поліції України з органами державного фінансового контролю в кримінальному судочинстві дасть змогу визначити концепцію такої протидії, реально впливати на її перебіг та на науковій основі прогнозувати ситуацію.

Згідно з результатами здійсненого дослідження, ми впорядкували таку класифікацію взаємодії оперативних та слідчих підрозділів Національної поліції України з органами державного фінансового контролю у кримінальному судочинстві: залежно від мети взаємодії (інформаційна, функціональна, організаційна); за характером зв'язків між суб'єктами, що взаємодіють (безпосередня, опосередкована); залежно від способу вирішення завдань (спільне функціонування взаємодіючих підрозділів, самостійне функціонування взаємодіючого підрозділу); за адміністративно-територіальним критерієм (державний, регіональний або місцевий рівень); за кількістю учасників (двостороння та багатостороння, або змішана); за часом і тривалістю (постійна, регулярна, періодична, разова та тимчасова взаємодія); за напрямками (стратегічна, оперативна й тактична); за системністю або підсистемністю органів, що здійснюють взаємодію (внутрішньо системна, зовнішньо системна); за ступенем конспірації або конфіденційності (гласна, негласна); залежно від організаційно-правової форми (координаційна, субкоординаційна, реординаційна); залежно від підстав виникнення (регламентована за вказівкою вищих органів, ініціативна); за спрямованістю функціонування (позитивна, негативна,

нейтральна); залежно від становлення ланки в системі Національної поліції України (вертикальна, горизонтальна, змішана) [1, с. 112–129].

На нашу думку, до форм взаємодії оперативних та слідчих підрозділів Національної поліції України з органами державного фінансового контролю у кримінальному судочинстві належать:

під час реалізації державної політики протидії злочинам у бюджетній сфері: проведення спільних засідань суб'єктів, які взаємодіють, прийняття узгоджених рішень щодо реалізації державних програм їх запобігання, виконання нормативно-правових актів із зазначених питань, розроблення та реалізація спільних планів, програм щодо запобігання злочинам у бюджетній сфері, видання спільних відомчих нормативних актів, що регламентують порядок взаємодії під час реалізації нормативно-правових актів органів влади України, створення спільних робочих груп для вивчення окремих проблем протидії злочинності в бюджетній сфері та розроблення пропозицій щодо їх вирішення, підготовка й подання до органів влади інформації про протидію злочинам у бюджетній сфері, пропозицій стосовно заходів із її поліпшення;

під час здійснення упереджувального впливу на передумови злочинів у бюджетній сфері, усуненні причин та умов, що їй сприяють: розроблення та подання до проєктів державних програм протидії злочинів у бюджетній сфері погоджених пропозицій із питань їх запобігання, зокрема загальної та індивідуальної профілактики, запобігання найбільш поширеним видам злочинів у бюджетній сфері, взаємне інформування оперативних підрозділів про виявлені ними в процесі реалізації своїх функцій причини та умови, що сприяють учиненню злочинів у бюджетній сфері, протидія яким належить до компетенції іншого правоохоронного чи контролюючого органу, погоджене визначення та нормативне закріплення переліку інформації, оперативний обмін якою може сприяти своєчасному запобіганню цим злочинам, спільне вивчення проблем вчинення злочинів у бюджетній сфері й розроблення пропозицій щодо їх вирішення, підготовка та внесення до

відповідних інстанцій, міністерств і відомств спільних пропозицій стосовно усунення причин та умов, що сприяють їх учиненню;

у вдосконаленні правової бази протидії злочинам у бюджетній сфері: спільне вивчення практики застосування законодавства щодо протидії злочинам у бюджетній сфері з метою розроблення єдиних рекомендацій для його використання, виявлення недоліків, прогалин та підготовки пропозицій щодо їх усунення, обмін інформацією про практику виконання окремих правових актів з питань протидії цим злочинам та проблем, які при цьому виникають, пропозиціями та рекомендаціями щодо їх вирішення, створення робочих груп за ініціативи органів, які протидіють злочинам у бюджетній сфері, для підготовки нормативних актів, пропозицій про зміни і доповнення законодавства, направлення проекту нормативного акта щодо взаємодії, підготовленого одним суб'єктом іншим суб'єктам з метою опрацювання щодо зауважень та пропозицій із питань, які стосуються їх компетенції; спільне обговорення керівниками оперативних служб (підрозділів) законопроектів, що стосуються питань протидії злочинам у бюджетній сфері та вироблення узгоджених рішень.

Список використаних джерел

1. Правові та організаційні засади взаємодії суб'єктів протидії торгівлі людьми : монографія / В. А. Ліпкан, О. В. Кушнір / за заг ред. В. А. Ліпкана. – Київ : О. С. Ліпкан, 2013. – 376 с.

Неганов Віктор Вадимович,
помічник народного депутата
України

АКТУАЛЬНА ПРОБЛЕМАТИКА МІЖВІДОМЧОЇ ВЗАЄМОДІЇ СЛІДЧИХ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ ТА ДЕРЖФІНІНСПЕКЦІЇ ПІД ЧАС ЗДІЙСНЕННЯ ПОЗАПЛАНОВИХ РЕВІЗІЙ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Під час здійснення досудового розслідування в кримінальному провадженні, згідно з кримінальним процесуальним законодавством, на слідчого покладено обов'язок збирання доказів. У разі розслідування кримінальних правопорушень економічного спрямування отримання висновку ревізії, за яким встановлюються порушення законодавства конкретними службовими чи посадовими особами, є документальним доказом, який здебільшого фактично стає фундаментальним у доказовій базі та дає змогу в межах кримінального провадження планувати подальші слідчі дії, зокрема допити, виїмки, обшуки, тощо.

У ст. 11 Закону України «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні» визначено: «позапланова виїзна ревізія може здійснюватися лише за наявності підстав для її проведення на підставі рішення суду. Позапланові виїзні ревізії суб'єктів господарської діяльності незалежно від форми власності, які не віднесені цим Законом до підконтрольних установ, проводяться органами державного фінансового контролю за судовим рішенням, ухваленим у кримінальному провадженні. *Орган або особа, що ініціює проведення позапланової виїзної ревізії (слідчий), подає до суду письмове обґрунтування підстав такої ревізії та дати її початку і закінчення, документи, які відповідно до ч. 5 і 7 цієї статті свідчать про виникнення підстав для проведення такої ревізії, а також на вимогу суду – інші відомості»* (курсив наш – В. Н.). Відповідно до повноважень, які надані слідчому згідно зі ст. 40 Кримінального процесуального кодексу (КПК) України, він за погодженням із прокурором звертається до слідчого судді з клопотаннями про застосування заходів забезпечення

кримінального провадження, зокрема щодо отримання дозволу на проведення позапланової ревізії органами Держфінінспекції.

Проте в різних регіонах, або навіть у різних судах одного регіону, фактично сформувалися різні підходи щодо встановлення строків проведення такої позапланової ревізії. Нормою закону визначено, що саме слідчий суддя своєю ухвалою встановлює *дату початку та закінчення* позапланової ревізії в кримінальному провадженні.

Ураховуючи вимоги ч. 2 ст. 28 КПК України стосовно того, що саме слідчий суддя забезпечує дотримання розумних строків під час здійснення досудового розслідування, норма ст. 11 Закону України «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні» кореспондується з обов'язком, покладеним на слідчого суддю щодо забезпечення розумних строків. На практиці Держфінінспекція посиляється на норми Порядку взаємодії органів державної контрольно-ревізійної служби, органів прокуратури, внутрішніх справ, Служби безпеки України, який затверджений спільним наказом від 2006 р. та згідно з яким правоохоронний орган у робочому порядку (усно) узгоджує орієнтовну дату початку ревізії зі структурним підрозділом (або працівником) органу державної контрольно-ревізійної служби (ДКРС), відповідальним за вирішення оперативних питань взаємодії. Проте зазначений п. 2.4 порядку стосується органів ДКРС, яких нині не існує в Україні у зв'язку з тим, що у 2011 р. контрольно-ревізійне управління було реорганізовано в Держфінінспекцію. До того ж, відповідно до роз'яснень Міністерства юстиції України від 30 січня 2009 року № Н-35267-18, у разі, якщо норми підзаконного акта суперечать нормам закону, слід застосовувати норми закону, оскільки він має вищу юридичну силу.

Під час здійснення попереднього узгодження орієнтовної дати початку ревізії органи Держфінінспекції на практиці погоджують дату початку проведення заходу з відтермінуванням у шість-сім місяців, що фактично позбавляє слідство можливості дотримуватися положень ст. 7, 28 КПК України.

На практиці окремі слідчі судді разом із поданням відповідного клопотання вимагають від слідчого письмового погодження із Держфінінспекцією щодо дати початку ревізії. Інші слідчі судді не вважають обов'язковим надання слідчим такого

погодження та розглядають такі клопотання відповідно до положень ст. 132 КПК України, які не вимагають погодження дати початку заходу забезпечення кримінального провадження з органом державного фінансового нагляду.

У листі до народного депутата України А. Ю. Геращенко від 22 березня 2016 р. № 25-11/237 Держфінінспекція України обґрунтовує такі обставини скороченням чисельності працівників, процесом реорганізації в Державну аудиторську службу України, завантаженістю тощо. Але враховуючи, що питання забезпечення розумних строків, об'єктивності й усебічності в здійсненні досудового розслідування покладено на слідчого, прокурора, суддю, саме на ці посадові та службові процесуальним законодавством покладено право визначення дат проведення позапланових ревізій.

Ураховуючи те, що, відповідно до ст. 38 КПК України, саме на слідчий орган покладено зобов'язання щодо застосування всіх передбачених законом заходів для забезпечення ефективності досудового розслідування, налагодження ефективної комунікації з органами Держфінінспекції щодо забезпечення проведення позапланових ревізій у найкоротші (розумні) строки повинно бути одним із пріоритетних завдань підрозділів економічного блоку органів досудового розслідування. У 2015 та першій половині 2016 р., на жаль, не проводили відповідних міжвідомчих заходів (семінарів, нарад) за участі Національної поліції та Держфінінспекції з організації проведення позапланових ревізій у кримінальному процесі.

Отже, важливим стає налагодження такої міжвідомчої співпраці з метою формування спільних практичних засад виконання чинного законодавства під час здійснення відповідних заходів забезпечення кримінального провадження. Міжвідомчий науково-практичний семінар із питань взаємодії слідчих підрозділів Національної поліції України з органами державного фінансового контролю в кримінальному судочинстві, який відбудеться 30 червня 2016 р. у Національній академії внутрішніх справ, повинен стати прикладом налагодження такої співпраці.

Нескоромний Дмитро Анатолійович,
кандидат юридичних наук

**ВЗАЄМОДІЯ ДЕРЖАВНИХ ОРГАНІВ ЗІ СЛІДЧИМИ
ПІДРОЗДІЛАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ
ЩОДО ПРОТИДІЇ РОЗКРАДАННЮ КОШТІВ
НА ОБ'ЄКТАХ БЮДЖЕТНОЇ СФЕРИ**

Становлення державної системи контролю за розкраданням бюджетних коштів відбувалося протягом століть, оскільки боротьба з різноманітними зловживаннями під час використання державних фінансових ресурсів має тривалу історію [1, с. 12]. Чисельні факти грубих порушень у сфері розпорядження бюджетними коштами в Російській імперії в кінці XIX – на початку XX ст. особливо негативно впливали на тогочасне державне господарство, про що свідчать документальні історичні пам'ятки, де розкрито масовість зловживань із казенними коштами [2, с. 3].

Стимулом криміналізації бюджетної сфери слугувала структурна перебудова економіки, що послабила систему державного контролю за рухом бюджетних коштів, активізувала негативні чинники, котрі зумовлюють появу нових способів розкрадань. Злочини, що вчинюються в бюджетній сфері, впливають як на інтереси держави, так і на інтереси кожного громадянина [3, с. 13], оскільки кошти, що розкрадаються, унеможливають наповнення бюджетних програм, зменшують соціальні виплати тощо.

Водночас відсутність ефективної системи спільного контролю фінансових та правоохоронних органів за коштами, що виділяються з державного бюджету на реалізацію державних цільових програм органам державної влади, органам виконавчої влади, окремим підприємствам різних форм власності створює передумови для збільшення кількості злочинів, що посягають на бюджетні кошти [3, с. 5]. Тому працівники правоохоронних органів повинні постійно взаємодіяти із системою державного регулювання обігу коштів на об'єктах бюджетної системи, її правового регулювання, суб'єктами системи та їх компетенцією

(це може бути використано під час виявлення та розслідування розкрадань), особливостями організації процесу контролю бюджетних коштів.

Отже, суб'єктами взаємодії слідчих підрозділів Національної поліції України є установи, що мають забезпечувати адміністративний контроль, а саме:

Державна казначейська служба України, на яку покладено здійснення бухгалтерського обліку всіх надходжень і витрат Державного бюджету України; встановлення єдиних правил ведення бухгалтерського обліку та складання звітності про виконання бюджетів, кошторисів, видання інструкцій із цих питань та контроль за їх дотриманням; здійснення контролю за відповідністю платежів взятим зобов'язанням і бюджетним асигнуванням. У разі пред'явлення суб'єктом господарювання позову про відшкодування з бюджету ПДВ до відповідного органу Державної казначейської служби України невідкладно, але не пізніше трьох наступних робочих днів після отримання позовної заяви, направляють її копію відповідним органам Державної фінансової служби України та прокуратури, а після порушення провадження в справі заявляють у суді клопотання про залучення цих органів до розгляду справи; у межах компетенції своєчасно реагують на повідомлення правоохоронних органів; у разі, коли за результатами перевірки сум податків, заявлених до відшкодування, платник податку або податковий орган розпочинає процедуру адміністративного оскарження, ДКСУ зупиняє процедуру відшкодування в частині оскаржуваної суми до прийняття остаточного рішення з адміністративного або судового оскарження [4];

Державна фіскальна служба України (ДФСУ), головним завданням якої є здійснення державного контролю за витрачанням коштів і матеріальних цінностей, їх збереженням, станом і достовірністю бухгалтерського обліку і звітності в міністерствах, відомствах, державних комітетах, державних фондах, бюджетних установах, а також на підприємствах та в організаціях, які отримують кошти з бюджетів усіх рівнів та державних валютних фондів, розроблення пропозицій щодо

усунення виявлених недоліків і порушень та запобігання їм у подальшому. Органи ДФСУ у сфері додержання бюджетного законодавства здійснюють контроль за цільовим та ефективним використанням коштів державного й місцевих бюджетів, цільовим використанням і своєчасним поверненням кредитів, одержаних під гарантію КМУ, порядком ведення бухгалтерського обліку та достовірністю звітності про виконання Державного бюджету України та місцевих бюджетів, кошторисів. Підрозділи ДФСУ у межах встановлених повноважень щодо забезпечення законності в бюджетній сфері мають право ревізувати й перевіряти в міністерствах, державних комітетах та інших органах державної виконавчої влади, державних фондах, на підприємствах, в установах та організаціях грошові та бухгалтерські документи, звіти, кошториси й інші документи, що підтверджують надходження та витрачання коштів і матеріальних цінностей, проводити перевірки фактичної наявності цінностей (грошових сум, цінних паперів, сировини, матеріалів, готової продукції, устаткування тощо), одержувати від Національного банку України та його установ, банків та інших кредитних установ необхідні відомості, копії документів, довідки про банківські операції та залишки коштів на рахунках об'єктів, які ревізують або перевіряють, а від інших підприємств і організацій, у тому числі недержавних форм власності – довідки й копії документів про операції та розрахунки з підприємствами, установами та організаціями, що ревізуються або перевіряються; пред'являти керівникам та іншим службовим особам об'єктів, які ревізують або перевіряють, вимоги щодо усунення виявлених порушень законодавства з питань збереження і використання державної власності та фінансів, вилучати до бюджету виявлені ревізіями (перевірками) приховані чи занижені валютні й інші платежі, ставити перед відповідними органами питання про припинення бюджетного фінансування та кредитування, якщо отримані підприємствами, установами й організаціями кошти і позички використовуються з порушенням чинного законодавства.

Необхідно зазначити, що слідчі підрозділи Національної поліції України в процесі пошуку ознак розкрадань не отримують одразу інформацію щодо певного злочину (первинна інформація аналізується та перевіряється і тільки за кінцевим результатом такої перевірки можна зробити висновок про наявність в діях особи ознак конкретного злочину). Аналізуючи ознаки, що вказують на розкрадання, вчинене певними особами, необхідно обов'язково враховувати обставини, які вплинули на їх поведінку у сфері фінансово-господарської діяльності в обстановці виробничого ризику, необхідності виконання термінових робіт, усунення перешкод, які призвели до відступу від нормативів, що регламентують рух матеріальних цінностей, грошових коштів, оформлення документів тощо. Саме характер таких дій, їх наслідки суб'єктивно можуть сприйматися як очевидні ознаки розкрадань. Важливо підкреслити, що вже на початку розгляду матеріалів, що вказують на ознаки розкрадань, як правило, відомі посадові, матеріально відповідальні особи, які розпоряджаються бюджетними коштами і основне завдання підрозділів Національної поліції України є не встановлення осіб, а визначення в їх діях ознак злочину.

Причинами прорахунків у таких ситуаціях стають помилки в збиранні, аналізі й об'єктивній оцінці фактичних даних, зокрема документальних підтверджень фактів саме розкрадань (а також підготовки до них), як результат, більша частина злочинів, пов'язаних із розкраданням бюджетних коштів, не виявляється і формально вважається, що вони відсутні. Водночас цих злочинів у декілька разів більше, ніж зафіксовано в офіційній статистиці, про що свідчить постійний дефіцит державного бюджету. Ознаки розкрадання, як відображення різноманітних властивостей злочинів, є численними і, відповідно, вимагають певної систематизації та документального підтвердження, що зумовлює необхідність проведення ревізій фінансової та господарської діяльності, отримання консультацій фахівців (бухгалтерів, товаровзнавців, технологів), вивчення нормативних актів, що регулюють

фінансову й господарську діяльність об'єктів бюджетної сфери, ознайомлення з особливостями їх господарської діяльності.

Отже, ефективність дій державних органів у процесі протидії розкраданню коштів на об'єктах бюджетної сфери залежить функціонування паспортів бюджетних програм [5]. Паспорт бюджетної програми – це документ, що визначає суму коштів, затверджену в державному бюджеті для виконання бюджетної програми, законодавчі підстави її реалізації, мету, завдання, напрями діяльності, відповідальних виконавців, результативні показники й інші характеристики бюджетної програми, на основі якого здійснюється контроль за цільовим та ефективним використанням бюджетних коштів і аналіз виконання бюджетної програми.

Список використаних джерел

1. Степанюк Р. Л. Методика розслідування злочинів, пов'язаних з порушеннями бюджетного законодавства : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / Степанюк Руслан Леонтійович. – Харків, 2004. – 261 с.

2. Озеровъ И. Х. Какъ расходуются въ Россіи народныя деньги. Критика русскаго расходнаго бюджета и государственнй контроль (по неизд. документамъ) / И. Х. Озеровъ. – 2-е изд. – М. : Тип. А. П. Поплавскаго, 1907. – 309 с.

3. Ніщета І. М. Правові та організаційно-тактичні основи діяльності оперативних підрозділів ДСБЕЗ з протидії злочинам, пов'язаним із порушенням бюджетного законодавства : дис. ... канд. юрид. наук : 21.07.04 / Ніщета Ігор Миколайович. – Львів, 2008. – 255 с.

4. Про внесення змін і доповнень в наказ ДПАУ від 23 груд. 2003 р. № 471 «Про перелік конфіденційної інформації, що є власністю держави, в органах ДПС» : наказ ДПАУ від 12 серп. 2004 р. № 633.

5. Про паспорти бюджетних програм [Електронний ресурс] : наказ Міністерства фінансів України від 29 грудня 2002 р. № 1098. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0047-03>. – Назва з екрана.

Однотько Інна Валентинівна,
науковий співробітник відділу
науково-методичного забезпечення
прокурорської діяльності у сфері
кримінальної юстиції Національної
академії прокуратури України,
кандидат юридичних наук, доцент;
Чабаненко Сергій Миколайович,
заступник прокурора Баглійського
району м. Дніпродзержинська
Дніпропетровської області

ВЗАЄМОДІЯ ПРАВООХОРОННИХ ТА КОНТРОЛЮЮЧИХ ОРГАНІВ ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИНІМ, ПОВ'ЯЗАНИМ ІЗ ДІЯЛЬНІСТЮ ДЕРЖАВНИХ ЦІЛЬОВИХ ФОНДІВ

У ст. 8 Закону України «Про основи національної безпеки України» зазначено, що реформування правоохоронної системи з метою підвищення ефективності її діяльності на основі оптимізації структури, підвищення рівня координації діяльності правоохоронних органів, поліпшення їх фінансового, матеріально-технічного, організаційно-правового і кадрового забезпечення, є одним із пріоритетних напрямів державної політики у сфері національної безпеки України (ч. 2 ст. 8 доповнено новим абзацом згідно із Законом України від 12 лютого 2015 р. № 186-VIII) [1, с. 38]. З огляду на це, наукові дослідження, спрямовані на покращення взаємодії правоохоронних і контролюючих органів, набувають особливої актуальності.

Значний внесок у розробку питань діяльності правоохоронних та контролюючих органів щодо протидії злочинності зробили українські вчені О. О. Бандурка, М. М. Биргеу, П. Д. Біленчук, В. Т. Білоус, М. М. Бурбика, В. В. Голіна, Л. М. Давиденко, І. М. Даньшин, О. М. Джу́жа, Д. Г. Заброда, А. П. Закалюк, В. С. Зеленецький, О. Г. Кальман, Т. В. Корнякова, О. М. Литвак, О. М. Литвинов та інші. Проте в працях цих авторів відсутній комплексний аналіз правових та

організаційних засад взаємодії контролюючих і правоохоронних органів щодо протидії злочинам, пов'язаним із діяльністю позабюджетних цільових фондів коштів.

У сучасній юридичній літературі *взаємодія суб'єктів запобігання* – це заснована на законодавчих та підзаконних нормативних актах, узгоджена за цілями, часом і місцем спільна керована діяльність рівноправних, адміністративно незалежних суб'єктів, що функціонально забезпечують попередження злочинів та інших правопорушень на території обслуговування [2, с. 170].

Поняття «взаємодія» є недостатньо дослідженим у юридичній літературі та зазвичай трактується авторами по-різному. Тлумачний словник сучасної української мови визначає поняття «взаємодія» найбільш загально, тобто як погоджену дію між ким-, чим-небудь [2, с. 170]. Відповідно, важливе значення має визначення змісту та характеру взаємодії правоохоронних і контролюючих органів. Так, наприклад, Л. І. Аркуша пропонує визначати взаємодію як спільну налагоджену діяльність двох і більше органів, служб, відомств, що передбачає раціональне поєднання процесуальних та оперативно-розшукових дій, здійснюваних кожним із них у межах наданих їм законом повноважень [3, с. 110].

Необхідність взаємодії правоохоронних і контролюючих органів закріплена на рівні законів, що визначають правовий статус цих органів. Відповідні положення наявні в ст. 10 Закону України «Про прокуратуру», ст. 14 Закону України «Про державну фіскальну службу України», ст. 21 Закону України «Про Рахункову палату», ст. 4 Закону України «Про державну податкову службу в Україні», ст. 7 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», ст. 8 Закону України «Про Службу безпеки України». Порядок взаємодії державних органів щодо протидії злочинам у сфері діяльності державних цільових фондів більш детально врегульовано на підзаконному рівні.

Взаємодія правоохоронних і контролюючих органів щодо запобігання злочинності відбувається на різних організаційних рівнях. За кількістю держав – учасниць взаємодії розрізняють внутрішньодержавний (національний), міждержавний і

міжнародний рівні взаємодії. Протидія злочинності у сфері діяльності позабюджетних цільових фондів коштів здійснюється передусім на національному рівні, оскільки шкода завдається бюджетній системі окремої держави, що не є предметом міжнародно-правового регулювання. Національну взаємодію за рівнем централізації можна класифікувати на загальнодержавну та регіональну (місцеву), а за суб'єктним складом – на відомчу та міжвідомчу. Відомча взаємодія наявна передбачає узгоджені дії як окремих структурних підрозділів одного органу (горизонтальна взаємодія), так і органів різної ланки, підпорядкованих одному відомству (вертикальна).

Серед ключових питань взаємодії правоохоронних і контролюючих органів особливу вагу має питання про форми такої взаємодії та їх правове врегулювання. Перелік форм взаємодії нормативно наведено в Інструкції про взаємодію правоохоронних органів у сфері боротьби з організованою злочинністю. Серед них, зокрема:

- 1) здійснення спільного аналізу стану, структури організованої злочинності, причин та умов, що сприяють діяльності організованих груп, прогнозування тенденцій поширення організованої злочинності;

- 2) обмін оперативною інформацією, що становить інтерес для боротьби з організованою злочинністю;

- 3) розроблення й реалізація спільних програм, планів у сфері боротьби з організованою злочинністю;

- 4) створення робочих груп для підготовки законопроектів, пропозицій про зміни й доповнення до законодавства;

- 5) здійснення узгоджених оперативно-розшукових, профілактичних та інших заходів;

- 6) підготовка та проведення спільних колегій, нарад, семінарів із питань удосконалення взаємодії;

- 7) розробка навчальних програм і проведення занять у системі професійної підготовки;

- 8) удосконалення міжнародного співробітництва у сфері боротьби з організованою злочинністю;

- 9) інформування громадськості про результати діяльності у сфері боротьби з організованою злочинністю [4, с. 3].

Водночас можна констатувати глобальні проблеми реформування всієї правоохоронної системи в Україні з 2014 до I півріччя 2016 р. Реформи, що були запроваджені в системі правоохоронних органів, згідно із Законом України «Про поліцію та поліцейську діяльність», Закону України «Про прокуратуру», що набув чинності з 16 липня 2015 р., атестація особового складу зазначених структур, люстрація високопосадовців у зв'язку з корупційними злочинами сприяють ефективному реформуванню не лише правоохоронної системи, а й усіх гілок влади, зокрема судової. Це вкотре підтверджує важливість ефективності заходів із запобігання злочинності й корупції, виваженості та об'єктивності в розслідуванні кримінальних проваджень.

З метою активізації діяльності суб'єктів протидії злочинності слід упорядкувати оплату праці на основі реальних результатів роботи та фактичного навантаження працівників правоохоронних і контролюючих органів, покращити гарантії їх правового та соціального захисту. Так, Уряд у березні 2015 р. запропонував підвищити заробітну плату до 30 тис грн слідчим, у провадженні яких перебувають справи про корупційні злочини високопосадовців. Таким чином, це мінімізує можливість поширення отримання неправомірної вигоди в правоохоронній системі. Такі нововведення стосуються й інших правоохоронних органів, зокрема органів прокуратури (наприклад діяльності новоствореної антикорупційної прокуратури України, Національного антикорупційного бюро України).

На нашу думку, взаємодія правоохоронних і контролюючих органів у запобіганні злочинам у зазначеній сфері може набувати й інших форм, серед яких: проведення спільних засідань і нарад, планування роботи, взаємний обмін інформацією, виконання доручень, проведення спільних перевірок і ревізій, передача складених за ними матеріалів, що містять ознаки злочину, до правоохоронних органів, обмін досвідом і координація діяльності.

Список використаних джерел

1. Офіційний вісник України. – 2003. – № 29. – Ст. 1433, код акта 25801/2003 [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<http://www.law.lica.com.ua/?type=0&base=1&menu=272083&id=249737>. – Назва з екрана.

2. Организация деятельности органов внутренних дел по предупреждению преступлений : учебник / под ред. В. Д. Малкова, А. Ф. Токарева. – М. : Акад. управления МВД России, 2000. – 323 с.

3. Аркуша Л. І. Проблеми взаємодії та інформаційного забезпечення правоохоронних органів у боротьбі з економічною організованою злочинною діяльністю / Л. І. Аркуша // Інформаційне забезпечення протидії організованій злочинності. – Одеса : Фенікс, 2003. – С. 109–117.

4. Про затвердження Інструкції про взаємодію правоохоронних органів у сфері боротьби з організованою злочинністю [Електронний ресурс] : наказ Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України від 10 черв. 2011 р. № 317/235. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0822-11>. – Назва з екрана.

Омельченко Олександр Євгенійович,
професор кафедри кримінального
процесу НАВС, кандидат юридичних
наук, доцент

МОЖЛИВОСТІ ПРИЗНАЧЕННЯ РЕВІЗІЙ ПРОКУРОРОМ ТА СЛІДЧИМ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Реформування економічних відносин щодо напряму ринкових перетворень в Україні стосується певною мірою всіх сфер діяльності суспільства, зокрема сфери державного контролю та його ключової ланки й невід’ємної складової – фінансового контролю.

Фінансовий контроль є важливою функцією державного управління економікою та її регулюванням. Організаційні форми цього контролю повинні відповідати вимогам ч. 2 ст. 19 Конституції України, де визначено: «Органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов’язані

діяти лише на підставі, у межах повноважень та в спосіб, що передбачені Конституцією та законами України».

Призначення фінансового контролю полягає в сприянні реалізації фінансової політики держави, забезпеченні процесу формування та ефективного використання фінансових ресурсів у всіх ланках фінансової системи.

За своєю сутністю фінансовий контроль – це комплекс заходів, які вживає держава задля успішного досягнення поставлених цілей у галузі фінансів.

Згідно з Конституцією України, суб'єкти контролю можна умовно розподілити на дві підсистеми за ознаками ініціювання та здійснення контролю.

До контролюючих суб'єктів першої підсистеми належать громадяни України, Президент України, Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України та інші органи виконавчої влади, Конституційний та інші суди, органи прокуратури, органи місцевого самоврядування, політичні та громадські організації, засоби масової інформації. Особливість їх полягає в тому, що зазначені суб'єкти діють як ініціатори, так і виконавці контролю, до того ж не лише в галузі фінансів. Причому здійснення специфічних контрольних повноважень вони делегують певним підпорядкованим їм структурам.

До другої підсистеми належать контролюючі органи й особи підприємств, установ та організацій: керівники, головні бухгалтери й інші посадові особи, ревізійні комісії та органи контролю суб'єктів господарювання, на яких, згідно з чинним законодавством, покладено обов'язки щодо здійснення внутрішнього контролю.

З огляду на актуальність державного управління, викликану незабезпеченістю економіки достатнім обсягом фінансових ресурсів, провідну роль у регулюванні їх потоків, раціональному й ефективному використанні відіграє система Державного фінансового контролю. До неї належать: Рахункова палата, органи Державної контрольно-ревізійної служби, Державного казначейства, Фіскальної служби, Державної митної служби тощо.

Загалом функції органів Державного фінансового контролю полягають у забезпеченні раціонального застосування державою (Кабінетом Міністрів, міністерствами, іншими

органами влади) методів регулювання економічних процесів, які в умовах існування різних форм і видів власності, вільного підприємництва, економічної самостійності виробників, ринку, ринкових відносин у системі всієї економіки є найбільш виправданими, динамічними і ефективними, порівняно з адміністративними та правовими.

У ст. 11 Закону України «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні» від 26 грудня 1993 р. передбачено проведення планових та позапланових ревізій органами державного фінансового контролю. Плановою виїзною ревізією вважається ревізія в підконтрольних установах, яка передбачена в плані роботи органу державного фінансового контролю і проводиться за місцезнаходженням такої юридичної особи чи за місцем розташування об'єкта права власності, стосовно якого проводять цей захід.

Позаплановою виїзною ревізією вважається ревізія, яка не передбачена в планах роботи органу державного фінансового контролю і проводиться за наявності хоча б однієї з таких обставин:

а) підконтрольною установою подано у встановленому порядку скаргу про порушення законодавства посадовими особами органу державного фінансового контролю під час проведення планової чи позапланової виїзної ревізії, у якій міститься вимога про повне або часткове скасування результатів відповідної ревізії;

б) у разі виникнення потреби в перевірці відомостей, отриманих від особи, яка мала правові відносини з підконтрольною установою, якщо підконтрольна установа не надасть пояснення та їх документальні підтвердження на обов'язковий письмовий запит органу державного фінансового контролю протягом десяти робочих днів із дня отримання запиту;

в) проводиться реорганізація (ліквідація) підконтрольної установи;

г) за умов надходження доручення щодо проведення ревізій у підконтрольних установах від Кабінету Міністрів України, органів прокуратури, органів фіскальної служби, Національної поліції, Служби безпеки України, Національного антикорупційного бюро України, у якому містяться факти, що свідчать про порушення підконтрольними установами законів

України, перевірку додержання яких віднесено законом до компетенції органів державного фінансового контролю;

д) у разі, коли вищий орган державного фінансового контролю в порядку контролю за достовірністю висновків нижчестоящего органу державного фінансового контролю здійснив перевірку актів ревізії, складених нижчим органом державного фінансового контролю, та виявив їх невідповідність вимогам законів.

Позапланову виїзну ревізію може ініціювати вищий орган державного фінансового контролю лише тоді, коли стосовно посадових або службових осіб нижчого органу державного фінансового контролю, які проводили планову або позапланову виїзну ревізію зазначеної підконтрольної установи, розпочато службове розслідування або в разі повідомлення їм про підозру в учиненні кримінального правопорушення.

Позапланові виїзні ревізії суб'єктів господарської діяльності незалежно від форми власності, які не належать, згідно із цим Законом, до підконтрольних установ, проводять органи державного фінансового контролю за судовим рішенням, ухваленим у кримінальному провадженні.

Орган або особа, що ініціює проведення позапланової виїзної ревізії, подає до суду письмове обґрунтування підстав такої ревізії та дати її початку і закінчення, документи, які свідчать про виникнення підстав для проведення такої ревізії, а також на вимогу суду – інші відомості.

Звісно, такий порядок призначення ревізій і перевірок перешкоджає швидкому й повному розслідуванню та може спричинити втрату інформації, яка в подальшому може слугувати доказом у конкретному кримінальному провадженні. З огляду на викладене, пропонуємо повернути до Кримінального процесуального кодексу України положення щодо можливості призначення перевірок та ревізій прокурором і слідчим, як це було передбачено в п. 6 ч. 1 ст. 36, а для слідчого – п. 4 ч. 1 ст. 40 Кримінального процесуального кодексу України.

Предборський Валентин Антонович,
професор кафедри економіко-правових
дисциплін НАВС, доктор економічних
наук, професор

ОСОБЛИВОСТІ ПУБЛІЧНИХ ФІНАНСІВ В УМОВАХ ПАНУВАННЯ ТІНЬОВОГО ПАРАСУСПІЛЬСТВА

За сучасних умов перешкодою здійснення ефективного державного контролю, зокрема у сфері публічних фінансів, є системна протидія та нейтралізація з боку тіньового парасуспільства.

Логічним наслідком розвитку гібридних тіньових структур, що ґрунтуються на деформації квазіринкових відносин і сучасних протообщинних утворень, є формування потужної структури тіньового парасуспільства, сила та слабкість кланової організації якого, його надзвичайна закритість і нетранспарентність утворюють внутрішню систему його суперечностей.

Так, сучасна панівна, паразитарна, тіньова економіка – це базовий (у межах загального економічного простору) системоутворюючий сектор народногосподарської структури, як правило, за межами реального сектору, який визначає головне спрямування, систему головних інтересів і суперечностей економічного розвитку, характер зв'язку між базовим і периферійними секторами. Це синергетична форма утворення та розширення структурного розлому, що покладено на підсилення потоку гібридизації (синкретизму) вищих ланок влади й великого бізнесу. Дослідження конкретної соціально-економічної форми елітного сектору, його зв'язків із тіньовою державою залежить від відповідних функцій історичного етапу розвитку всієї економічної структури суспільства, у яких відбувається модифікація цієї форми. В умовах кризи державного управління, загострення суперечностей модернізації, панування як провідної тіньової функції перерозподілу власності та влади елітний сектор не може не набувати паразитарної форми.

Головним виявом сутності синкретизму «автономної» держави та тіньового, паразитарного (олігархічного) сектору є система протообщинних відносин господарювання для обмеженого кола осіб, забезпечених олігархічними, політичними відносинами, корупційними та родинними зв'язками з вищими

щаблями адміністративної та судової влади, правоохоронних органів, суб'єктів господарського та фінансового контролю, відсутністю досконалої економічної, політичної, кадрової конкуренції в поєднанні з необмеженим монопольним доступом до національних ресурсів країни. Інституційний симбіоз елітного сектору та «автономної» держави набуває форми тіньового парасуспільства як мегатіньового квазіобщинного утворення. За цих умов корупція набуває системного характеру, стає неодмінним атрибутом адміністративної системи, іманентним способом її регулювання. Інституційна спроможність офіційної держави значно знижується. Стрижнем тіньової протообщинної структури «автономної» держави стає вертикальна корупція, тіньовий бізнес на адміністративному ресурсі, системній адміністративній корупції. Тіньове парасуспільство – це закрита сфера народного господарства, що монополізована олігархічними структурами, які мають на меті отримання надвисоких доходів за допомогою використання значною мірою спекулятивного фінансового капіталу та паразитарного адміністративного ресурсу. Існуюча як панівна тіньова структура, тіньове парасуспільство утворює, відповідно до своїх потреб, і тіньову політичну, соціально-економічну інфраструктуру, що зумовлює значне посилення тіньового режиму функціонування рядових суб'єктів господарювання.

Суб'єкти елітного сектору України в умовах утворення квазіринкових відносин воліють максимально експлуатувати силу держави, перекладати на неї свої зобов'язання та витрати, водночас забезпечуючи відрив своїх доходів від державних здебільшого за рахунок їх еміграції за кордон. Так, у 2010–2015 рр. в Україні за протекціоністського забезпечення держави відбувається черговий масштабний тіньовий перерозподіл власності на металургійному та хімічному ринках, на яких працюють потужні фінансово-промислові групи.

Звідси випливає і макроекономічна основа функціонування державної влади в суспільствах із механізмами її гібридизації: держава бере на себе борги елітної економіки задля забезпечення інтересів розширеної експлуатації нею ординарної економіки. У цих умовах борги елітної економіки стають державним боргом, що може здійснюватися шляхом прямого кредитування підприємств цього сектору, створення пільгового режиму

оподаткування, позачергового відшкодування податкового кредиту, бюджетного фінансування, залучення до об'єктів, що отримують зарубіжні кредити під гарантію уряду, тощо. Спосіб перекладання боргу елітної економіки на борги держави суті справи не змінює, потенційно кожна угода, до якої причетний елітний сектор, автоматично створює державне боргове зобов'язання. Під нього (потенційно) автоматично, безготівково випускаються державні платіжні засоби – гроші та інші види боргових державних цінних паперів.

Іншими словами, в елітного сектору та держави значною мірою існують спільні, нероздільні (у зв'язку з гібридизацією, відсутністю чітких кордонів між сферами діяльності) фінанси, єдиний сукупний бюджет у доходній та витратних частинах. Доходи підприємств цього сектору від монопольного підвищення цін зумовлюють виникнення державного інфляційного податку, тобто отримують форму державних доходів від інфляції. Ініціювання підприємствами елітного сектору державного інфляційного податку здійснюється у два етапи. Спочатку на споживача через зростання цін технологічним ланцюгом перекладаються збільшені витрати підприємств, які визнані державою. На наступному етапі, коли держава санкціонує сплату витрат підприємств і забезпечує це санкціонування наданням кредитів або здійсненням платежів, автоматично утворюються безготівкові гроші. У витратній частині віртуального єдиного бюджету підприємств елітного сектору й держави витрати цих підприємств надходять до сукупних державних витрат. У доходній частині віртуального єдиного бюджету виробники елітної економіки та держава разом збирають зі споживача інфляційний податок від завищених монопольних цін на кінцеву продукцію.

За цих умов особливого значення набуває системне очищення влади за рахунок компонента громадянського суспільства, громадського контролю (у складі публічного) щодо забезпечення дієвості державного фінансового контролю.

Процюк Тетяна Богданівна, завідувач відділу навчально-методичної роботи з суб'єктами державного фінансового моніторингу Навчально-методичного центру Держфінмоніторингу України, кандидат економічних наук, доцент, член-кореспондент Української академії наук

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ЗАПОБІГАННЯ ВИКОРИСТАННЮ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ ДЛЯ ВІДМИВАННЯ ДОХОДІВ, ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ, ТА ФІНАНСУВАННЯ ТЕРОРИЗМУ

Потоки незаконних фінансів завдають шкоди цілісності, стабільності й репутації фінансового сектора, загрожуючи внутрішньому ринку країни, а також міжнародному розвитку. Відмивання грошей, фінансування тероризму та організована злочинність залишаються значними проблемами, які потребують розв'язання на наднаціональному рівні. Ураховуючи вимоги сьогодення, необхідно посилити розвиток підходів до застосування кримінального судочинства, цілеспрямованого й пропорційного запобігання використанню фінансової системи задля відмивання грошей та фінансування тероризму.

На заваді стійкості, цілісності й стабільності кредитних і фінансових установ, а також довіри до фінансової системи загалом можуть стояти дії злочинців та їх спільників, спрямовані на приховування походження злочинних доходів або скерування законних чи незаконних грошей на терористичні цілі. Під час злочинної діяльності особи, які відмивають гроші або фінансують тероризм, можуть послуговуватися свободою переміщення капіталу та надання фінансових послуг, які забезпечує інтегроване фінансове середовище країни та міжнародних спільнот. Водночас цілі захисту суспільства від злочинів і забезпечення стабільності та цілісності фінансової системи повинні бути збалансовані відповідно до потреб у створенні регуляторного середовища, що б дозволяло підприємствам розвивати свій бізнес, не зіштовхуючись із

непропорційними витратами, пов'язаними з необхідністю дотримання регуляторних вимог.

Директива Європейського Союзу (ЄС) 2015/849/ЄС від 20 травня 2015 р. є четвертою директивою, що спрямована проти загроз пов'язаних із відмиванням грошей [1]. Ураховуючи попередні нормативно-правові акти ЄС, у Директиві Ради ЄС 91/308/ЄЕС питання відмивання доходів розглядається у контексті злочинів, пов'язаних із наркотиками, а зобов'язання покладаються суто на фінансовий сектор, Директива ЄС 2001/97/ЄС розширила сферу дії Директиви 91/308/ЄЕС у частині охоплюваних злочинів, так і в частині спектру охоплюваних професій та видів діяльності [2]. Відповідно, у червні 2003 р. Група з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF) переглянула свої Рекомендації, щоб охопити фінансування тероризму, передбачивши більш детальні вимоги щодо ідентифікації та верифікації клієнтів, ситуації, коли вищий ризик відмивання грошей чи фінансування тероризму може виправдати посилені заходи, а також ситуації, коли менший ризик може виправдати менш ретельний контроль. Ці зміни було відображено в Директиві ЄС 2005/60/ЄС та в Директиві Комісії 2006/70/ЄС [3–5].

Відмивання доходів та фінансування тероризму часто здійснюється в міжнародному контексті. Заходи, ухвалені виключно на національному рівні чи навіть на рівні ЄС, без урахування міжнародної координації та співробітництва, мають дуже обмежений вплив. Заходи, ухвалені ЄС у цій сфері, повинні, бути співмірними, або принаймні настільки ж суворими, як й інші заходи, які вживаються на міжнародній арені. З метою підвищення ефективності боротьби з відмиванням грошей та фінансуванням тероризму відповідні законодавчі Директива ЄС 2015/849/ЄС сприяє, по-перше, імплементації в Європі рекомендацій FATF – 2012; по-друге, є дієвим чинником реагування на нові сценарії загроз у сфері відмивання доходів та фінансування тероризму та врахування нових методів відмивання доходів; по-третє, визначає реагування на визначені Європейською Комісією недоліки під час реалізації третьої Директиви про протидію відмиванню грошей у країнах – членах ЄС.

Основні зміни в Директиві ЄС 2015/849/ЄС стосуються [1]:

1) структурного перетворення (упровадження підходів, що ґрунтуються на ризиках);

2) змін у сфері застосування;

3) нових регулювальні норми щодо електронних грошей;

4) політично експонованих (незахищених) осіб (PEPs);

5) економічно уповноважених осіб юридичних осіб і трастів;

6) групи відомчого нагляду й контролю (Group Compliance);

7) санкційного режиму.

Структурне перетворення враховує, що майбутнє законодавство стосовно ПВК/ФТ та нагляд ґрунтується на відповідних секторальних і специфічних ризиках. Не встановлюються жодні точні вимоги стосовно менших чи підвищених сценаріїв ризиків, а також заходи, які мають застосовуватися.

Нові регулювальні норми стосовно електронних грошей стосуються низки положень, а саме:

1) генеральна заборона анонімних електронних грошей;

2) новий склад дій стосовно скорочених обов'язків щодо ґрунтовності у випадку електронних грошей:

найвища сума без можливості повторного зарахування € 250 чи € 500 (норму можна застосувати лише в межах відмивання доходів);

можливість зарахування тільки за суми максимально € 250 (норму можливо застосувати лише в межах відмивання доходів);

купівля товарів і послуг;

не купується за електронні гроші;

моніторинг із метою викриття підозрілих транзакцій;

не застосовуються для зворотніх платежів готівковими грошима, якщо більше ніж € 100.

Список використаних джерел

1. Директива Європейського парламенту та Ради про запобігання використанню фінансової системи для відмивання грошей та фінансування тероризму, що вносить зміни до Регламенту (ЄС) № 648/2012 Європейського Парламенту та Ради

і припиняє дію Директиви 2005/60/ЄС Європейського Парламенту та Ради і Директиви Комісії 2006/70/ЄС [Електронний ресурс] : міжнародний документ від 20 трав. 2015 р. № 2015/849/ЄС. – Режим доступу: [http://www.sdfm.gov.ua/content/file/Site_docs/2016/20160516/DIRECTIVE%20\(EU\)%202015_UA.htm](http://www.sdfm.gov.ua/content/file/Site_docs/2016/20160516/DIRECTIVE%20(EU)%202015_UA.htm). – Назва з екрана.

2. Директива про запобігання використанню фінансової системи для цілей відмивання грошей [Електронний ресурс] : міжнародний документ від 19 черв. 1991 р. № 91/308/ЄЕС. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_148. – Назва з екрана.

3. Директива Європейського Парламенту і Ради Європейського Союзу, яка вносить зміни в Директиву Ради 91/308/ЄЕС щодо запобігання використанню фінансової системи з метою відмивання грошей [Електронний ресурс] : міжнародний документ від 4 груд. 2001 р. № 2001/97/ЄС. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_501. – Назва з екрана.

4. Директива Європейського Парламенту та Ради про запобігання використанню фінансової системи з метою відмивання коштів та фінансування тероризму [Електронний ресурс] : міжнародний документ від 26 жовт. 2005 р. № 2005/60/ЄС. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_774. – Назва з екрана.

5. Директива комісії про визначення імплементаційних заходів для Директиви 2005/60/ЄС Європейського парламенту та ради в частині визначення терміна «політичні діячі» та технічних критеріїв для спрощення процедур належної обачливості щодо клієнтів та для виключення засад фінансової діяльності, що здійснюється час від часу або обмежено [Електронний ресурс] : міжнародний документ від 1 серп. 2006 р. № 2006/70/ЄС. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_931. – Назва з екрана.

Пясковський Вадим Валерійович,
професор кафедри криміналістики
та судової медицини НАВС,
кандидат юридичних наук, доцент

УЧАСТЬ СПЕЦІАЛІСТА-БУХГАЛТЕРА В ПРОВЕДЕННІ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ

У розслідуванні кримінальних проваджень про економічні злочини важливе значення має участь спеціалістів бухгалтерського обліку. Однак питання залучення цих осіб до проведення слідчих (розшукових) дій у науковій літературі досліджено недостатньо [1–2]. У зв'язку з цим нарізла необхідність дослідження зазначеної проблематики в сучасних умовах.

Для того, щоб допомога спеціаліста-бухгалтера була ефективною, у кожному випадку до нього необхідно довести, для участі в яких слідчих (розшукових) діях він запрошується. Доцільно перед початком слідчої (розшукової) дії ознайомити його з тією частиною її плану, що стосується роботи з документами. Це необхідно для того, щоб запрошений спеціаліст-бухгалтер міг орієнтуватися в обставинах кримінального провадження та більш ефективно допомогти слідчому завдяки власним спеціальними знаннями.

Спеціаліст-бухгалтер може надати слідчому допомогу як до, так і під час проведення слідчих (розшукових) дій. У межах розслідування економічних злочинів слідчому перед проведенням виїмки (ст. 159 Кримінального процесуального кодексу (КПК) України) або огляду (ст. 237 КПК України) первинних документів, доцільно попередньо поспілкуватися зі спеціалістом-бухгалтером, який надасть консультацію щодо переліку документів, які необхідно вилучити, а також господарських операцій, на які слід звернути увагу. Особливо може допомогти спеціаліст-бухгалтер у випадках притягнення до кримінальної відповідальності головних бухгалтерів підприємств чи організацій, оскільки під час огляду та виїмки документів такі особи легко можуть приховати від слідчого бухгалтерські й інші

документи, що мають значення для розслідування. У разі ж участі в цих слідчих (розшукових) діях спеціаліста-бухгалтера зробити це їм буде набагато складніше.

Можна назвати багато обставин, які мають значення для розслідування (взаємозв'язок конкретних господарських операцій такої організації з іншими організаціями, у зв'язку з чим виникає необхідність проведення зустрічних перевірок тощо) і на які спеціаліст-бухгалтер може звернути увагу слідчого лише під час безпосередньої участі в слідчих (розшукових) діях. До того ж, фахівець часто повідомляє слідчому нові, мало або зовсім невідомі йому відомості, які суттєво впливають на планування подальшого перебігу розслідування. Слідча й експертна практики доводять, що під час розслідування економічних злочинів неабияке значення має своєчасне та якісне проведення обшуку. Матеріально-відповідальні й службові особи нерідко ведуть неофіційні записи взаєморозрахунків. Зіставлення подібних записів із порівнювальними відомостями, актами інвентаризацій, зведеними звітами й іншими бухгалтерськими документами може допомогти слідчому точніше встановити розміри матеріального збитку, а іноді й розмежувати матеріальну відповідальність окремих осіб. Зазвичай матеріально-відповідальні та службові особи намагаються знищити такі неофіційні записи. Спеціаліст-бухгалтер, що бере участь у проведенні обшуку, здатний надати слідчому роз'яснення про те, які офіційні й чорнові, так звані «робочі», документи можуть містити важливі відомості для цього розслідування.

Що стосується допомоги спеціаліста-бухгалтера в підготовці слідчого до допиту, то вона може стосуватися такого:

- 1) вивчення законів та інших нормативних актів, що регламентують діяльність суб'єктів підприємництва та окремі його види;

- 2) ознайомленні з профілем діяльності підприємства, яке очолює або в якому працює підозрюваний, його організаційною структурою шляхом вивчення засновних документів, статуту тощо;

3) ознайомлення з функціональними обов'язками підозрюваного;

4) складання плану допиту з фіксацією питань до підозрюваного та доказів, нормативних актів, іншої інформації, що можуть бути використані під час проведення допиту.

На окрему увагу заслуговує питання про допомогу фахівця під час власне допиту. Свідок, підозрюваний та інші особи можуть (навіть ненавмисно) замовчувати відомі їм дані, що стосуються бухгалтерського обліку та звітності, наприклад про те, у яких документах відображено певний факт. А іноді вони можуть ввести слідчого в оману. Бухгалтер, який бере участь у допиті, відразу консулює слідчого щодо всіх питань бухгалтерського обліку, сприяючи тим самим одержанню повних показань від певної особи під час допиту. Завдяки цьому виключається необхідність повторного допиту. Особливо це стосується допитів матеріально-відповідальних осіб. Ці особи зазвичай знають положення й інструкції про ведення бухгалтерського обліку й у випадку зацікавленості можуть легко ввести в оману слідчого, пославшись, наприклад, на різноманітні нормативно-правові акти, що зазнавали змін або взагалі втратили чинність. Це досить типовий прийом протидії слідчому під час допиту, розрахований на необізнаність слідчого в нормативно-правовому регулюванні певного виду підприємницької діяльності. Наприклад, це може бути посилення на форс-мажорні обставини. Така аргументація підозрюваного часто зумовлена прагненням уникнути відповідальності, наприклад за привласненням коштів, одержаних унаслідок укладення певної угоди з іншими підприємцями або громадянами-вкладниками. Виникненням форс-мажорних обставин може пояснюватись неспроможність виконання умов угоди – здійснення певних дій з боку підозрюваного підприємця (поставки товару, за який вже одержано гроші на умовах попередньої оплати) або виконання фінансових зобов'язань (повернення грошових вкладів і процентів за ними). Таким чином, підозрюваний може намагатися звести вчинений ним злочин до невиконання цивільно-правових зобов'язань, тобто перевести кримінальне

провадження в площину цивільно-правових відносин. Причому підозрюваний відверто може розраховувати на необізнаність слідчого в законодавчому регулюванні ситуацій, пов'язаних із виникненням форс-мажору.

Задля підвищення ефективності допиту доцільно надавати фахівцеві право ставити з дозволу слідчого свідкам, підозрюваним та іншим особам питання, з'ясування яких пов'язано зі спеціальними бухгалтерськими знаннями. Водночас слідчий може відвести питання спеціаліста, що не має стосунку до кримінального провадження або спеціальних знань. Необхідно підкреслити, що одноосібним керівником слідчої (розшукової) дії у будь-яких випадках залишається слідчий, спеціаліст може бути тільки його консультантом, помічником, але не більше того, діючи відповідно до плану цієї дії, визначеного слідчим, і підкоряючись його керівництву.

Підбиваючи підсумки, можна зазначити, що спеціаліст-бухгалтер, який бере участь у слідчих (розшукових) діях, може надати допомогу слідчому в таких формах:

1) консультація слідчого із загальних питань ведення бухгалтерського обліку;

2) надання пояснень щодо обставин, які з'ясовують під час слідчої (розшукової) дії, якщо такі обставини належать до галузі його спеціальних бухгалтерських знань;

3) надання слідчому технічної допомоги, пов'язаної з виявленням, закріпленням і вилученням документів.

Список використаних джерел

1. Пошюнас П. Применение бухгалтерских познаний при расследовании и предупреждении преступлений / П. Пошюнас. – Вильнюс : Минтис, 1977. – 200 с.

2. Фрідман І. Я. Використання спеціальних знань під час розслідування правопорушень у сфері економіки України / І. Я. Фрідман, З. Д. Смітєнко // Право України. – 1998. – № 11. – С. 128–130.

Ракул Оксана Володимирівна,
здобувач кафедри адміністративного
права та процесу НАВС, кандидат
юридичних наук

ДЕРЖАВНИЙ ФІНАНСОВИЙ КОНТРОЛЬ ЯК ЗАСІБ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІСКАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

У сучасних умовах фінансової нестабільності економіка України перебуває в стані постійного балансування між деструктивними наслідками фінансово-економічної кризи 2008–2009 рр., негативними процесами в економіці під впливом соціально-політичних умов та стимулами від реалізації антикризового пакета заходів. Забезпечення фінансової стабільності та подальшого економічного зростання вимагає концептуального переосмислення проведення державної фінансової політики. Ретельно обміркована та побудована фінансова політика держави здатна забезпечувати виконання стратегічних, національних і політичних цілей; ефективне використання урядом ресурсів для виконання передбачених функцій; розподіл ресурсів між різними рівнями та сферами діяльності урядових агенцій для виконання поставлених завдань; зменшення різниці в доходах, отриманих різними соціальними групами та регіонами, відповідно до цілей державної політики; 5) управління фінансовими ризиками під час здійснення урядом своїх повноважень.

У межах провадження фінансової політики необхідно чітко розмежовувати повноваження органів державної влади, які задіяні в цьому процесі, та роль, яку вони відіграють. Сьогодні значна кількість органів державної влади долучені до формування та реалізації фінансової політики України, зокрема Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, Рахункова палата, Міністерство фінансів України, Державна казначейська служба України, Національний банк України, Державна аудиторська служба (Держаудитслужба) України, Державна фінансова служба України тощо.

Серед перелічених суб'єктів Держаудитслужба України відіграє ключову роль у контролі за ефективним, законним, цільовим, результативним використанням та збереженням державних фінансових ресурсів, необоротних та інших активів, досягненням економії бюджетних коштів. Діяльність цього органу сприяє зміцненню фінансової дисципліни в державі та підвищенню ефективності роботи установ і підприємств державного сектору.

Держаудитслужба України здійснює фінансовий контроль, який наявний в усіх сферах суспільного відтворення та споживання, а отже супроводжує процес руху грошових коштів і фондів, зокрема стадію аналізу фінансових результатів. Фінансовий контроль є однією із завершальних стадій управління фінансами і водночас необхідною умовою ефективності управління фінансовими відносинами загалом. Особливе місце фінансового контролю в загальній системі контролю як елемента в системі управління суспільними процесами зумовлюється його специфікою, що виявляється в контрольній функції власне фінансів. Об'єктивно властива фінансам здатність виражати специфічну сторону виробничо-господарської діяльності в будь-якій сфері робить фінансовий контроль всеохоплюючим і всеосяжним. Саме тому він слугує важливим способом забезпечення законності й доцільності здійснюваної фінансової діяльності. Особливо це стосується сфери державних фінансів.

Держаудитслужба України здійснює фінансовий контроль через здійснення державного фінансового аудиту, перевірки державних закупівель, інспектування (ревізії), моніторингу закупівель та контролю за станом внутрішнього аудиту. Зазначена служба відіграє роль засобу забезпечення фіскальної політики держави, адже до її компетенції належить контроль за цільовим, ефективним використанням і збереженням державних фінансових ресурсів, необоротних та інших активів; досягненням економії бюджетних коштів і результативності в діяльності розпорядників бюджетних коштів; цільовим використанням і своєчасним поверненням кредитів (позик), отриманих під

державні (місцеві) гарантії; достовірністю визначення потреби в бюджетних коштах під час складання планових бюджетних показників та відповідністю взятих розпорядниками бюджетних коштів бюджетних зобов'язань відповідним бюджетним асигнуванням, паспорту бюджетної програми (у разі застосування програмно-цільового методу в бюджетному процесі); відповідністю взятих розпорядниками бюджетних коштів довгострокових зобов'язань за енергосервісом, затвердженим в установленому порядку, умовам закупівлі енергосервісу; дотриманням законодавства на всіх стадіях бюджетного процесу щодо державного та місцевих бюджетів; дотриманням законодавства про державні закупівлі тощо. Належне й ефективне виконання службою своїх функцій гарантує реалізацію пріоритетних напрямів фіскальної політики України.

Проте одних зусиль Держаудитслужби України недостатньо для ефективної реалізації фіскальної політики держави. На сьогодні українське суспільство зазнає зловживань під час формування, розподілу та використання державних коштів, що потребує більш плідної праці всіх органів державної влади, повноваження яких пов'язані з цим. Тому для зменшення протиправних проявів у цій сфері необхідне поєднання зусиль державних контролюючих органів, комерційних аудиторських компаній, громадських активістів, журналістів і правоохоронців. Відповідно, державні інституції можуть змінюватися лише під тиском ззовні: як з боку українського громадянського суспільства, так і з боку міжнародних партнерів, які допомагають підтримувати економіку України. Однак, для того, щоб реформи відбулися, зовнішнього тиску недостатньо. Потрібно, щоб і серед державних службовців сформувалася та критична маса, яка усвідомлюватиме, що без змін ця система не зможе функціонувати. Також необхідно подолати прогалини в законодавстві щодо регулювання питань співпраці контролюючих і правоохоронних органів.

Рожнова Вікторія Василівна,
завідувач кафедри кримінального
процесу НАВС, кандидат
юридичних наук, доцент

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА СТОРІН КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ НА ЗБИРАННЯ ДОКАЗІВ

Загальновідомо, що збирання доказів полягає в пошуку та виявленні джерел доказової інформації, отриманні (вилученні стосовно речових доказів), а також закріпленні (фіксації) в передбаченій законом процесуальній формі фактичних даних. Процесуальна форма збирання та дослідження доказів слугує фактично універсальним комунікативним і засвідчувальним засобом, засобом передачі доказової інформації адресату та створення необхідних гарантій її надійності – достовірності й допустимості [1, с. 313–314].

Відповідно до ст. 93 Кримінального процесуального кодексу (КПК) України, збирання доказів здійснюють сторони кримінального провадження, потерпілі, представники юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, у порядку, передбаченому КПК України. Причому сторона обвинувачення здійснює збирання доказів шляхом проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій, витребування та отримання від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, службових і фізичних осіб речей, документів, відомостей, висновків експертів, висновків ревізій та актів перевірок, проведення інших процесуальних дій, передбачених КПК України (ч. 2 ст. 93 КПК України). Сторона захисту, потерпілий, представник юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, збирає докази шляхом витребування та отримання від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, службових та фізичних осіб речей, копій документів, відомостей, висновків експертів, висновків ревізій, актів перевірок; ініціювання проведення слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій та інших процесуальних дій, а також шляхом здійснення інших дій, які здатні забезпечити подання суду належних і допустимих доказів (ч. 3 ст. 93 КПК України).

З першого погляду, надані сторонам можливості зі збирання доказів, за окремими винятками, є рівними, однаковими, що, відповідно до ч. 2 ст. 22 КПК України, є обов'язковою складовою реалізації засади змагальності сторін. Але це тільки з першого погляду.

Надання сторонам права на витребування та отримання від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, службових та фізичних осіб речей, документів, відомостей, висновків експертів, висновків ревізій, актів перевірок, ще не означає рівності в їх фактичному забезпеченні. Практика сьогодення засвідчує, що, якщо реалізація цих повноважень представниками сторони обвинувачення (передусім прокурором, слідчим, керівником органу досудового розслідування) зазвичай труднощів не викликає (через наявність системи заходів забезпечення, зокрема заходів примусу), то представники сторони захисту (передусім підозрюваний, обвинувачений, захисник) зазвичай стикаються зі значними труднощами в реалізації наданих повноважень щодо збирання фактичних даних. Ці труднощі зумовлені як відсутністю правової регламентації порядку реалізації наданих повноважень, так і дієвих гарантій їх виконання, а також низьким рівнем правосвідомості окремих фізичних і посадових осіб, які допускають ігнорування звернень і запитів, зокрема й адвокатських, їх виконання з порушенням встановлених строків.

Так, згідно з чинним КПК України, сторона обвинувачення має потужний арсенал для збирання доказів – проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій. Причому такі можливості має лише сторона обвинувачення. Стороні ж захисту залишається лише клопотати перед слідчим, прокурором (тобто представниками, як це не парадоксально, сторони обвинувачення) про проведення слідчих (розшукових) дій (ч. 3 ст. 93 КПК України).

Порядок розгляду таких клопотань визначено в ст. 220 КПК України. Доводиться констатувати, що він фактично дає змогу слідчому, прокурору вирішувати кожне клопотання сторони захисту на власний розсуд. Використання законодавцем відносно визначених понять і категорій, зокрема «за наявності відповідних підстав», залишає суб'єктові правозастосування широке поле для розсуду. Тим більше, що кримінальний

процесуальний закон далеко не в усіх випадках визначає підстави проведення процесуальних дій, про виконання яких можуть бути заявлені клопотання.

Така ситуація є допустимою і виправданою, якщо таким суб'єктом є суд, тобто незалежний, неупереджений орган правосуддя та судового контролю. Водночас надання таких повноважень одній із сторін процесуального змагання стосовно інтересів іншої сторони, є порушенням рівності прав сторін, зведенням цього змагання нанівець. Очевидно, що слідчий, прокурор під час вирішення клопотання сторони захисту керуються своїми процесуальними інтересами, інтересами обвинувачення. Іншого від них і складно вимагати, адже вони зобов'язані належним чином здійснювати покладену на них функцію обвинувачення, яка, згідно з визначенням п. 13 ч. 1 ст. 3 КПК України, полягає у твердженні про вчинення певною особою діяння, передбаченого законом України про кримінальну відповідальність, висунуте в порядку, встановленому КПК України.

В аспекті реалізації засади змагальності сторін, зокрема в частині здійснення кримінального процесуального доказування з використанням гласних і негласних методів, забезпечення рівності прав учасників процесу на збирання та подання суду доказів, особливої актуальності та підвищеного значення набувають питання здійснення приватної детективної діяльності, спроби нормативного врегулювання якої в Україні тривають і донині [2, с. 313–314].

Серед способів збирання доказів, зазначених у ст. 93 КПК України, передбачено можливість витребування та отримання, як стороною обвинувачення, так і стороною захисту, висновків ревізій та актів перевірок.

Як відомо, однією з важливих умов повноти й ефективності розслідування злочинів, зокрема у сфері господарської діяльності, є використання спеціальних економічних, бухгалтерських знань, що слугують основою встановлення закономірностей утворення слідів цієї категорії злочинів, спеціальних засобів і методів їх виявлення та дослідження.

Зважаючи на те, що ні слідчі, ні прокурори, ні судді зазвичай не володіють такими знаннями з достатньою для вирішення цих питань повнотою, необхідність використання

спеціальних економічних, бухгалтерських знань у межах здійснення кримінального провадження про злочини у сфері господарської діяльності, зокрема у формі ревізій та інших фінансових перевірок, є необхідною.

Водночас слід звернути увагу на те, що, на відміну від інших способів збирання доказів, підстави звернення органів досудового розслідування, суду й порядок проведення ревізій та фінансових перевірок у межах кримінального провадження, не знайшли свого нормативного врегулювання в нормах КПК України. Незважаючи на означення цього способу збирання доказів у ст. 93 КПК України (як для сторони обвинувачення, так і для сторони захисту), з повноважень прокурора, слідчого відповідні положення (зокрема право на призначення ревізій та перевірок у порядку, визначеному законом) були виключені Законом України від 14 жовтня 2014 р. Що ж стосується права сторони захисту на використання цього способу збирання доказів, то КПК України будь-яких положень щодо порядку його реалізації підозрюваним, обвинуваченим, захисником тощо не містить.

Нині порядок проведення ревізій, зокрема позапланових, за зверненням правоохоронного органу врегульовано Законом України «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні» від 26 січня 1993 р., Порядком проведення інспектування Державною фінансовою інспекцією, її територіальними органами, затвердженим Постановою Кабінету Міністрів України від 20 квітня 2006 р. № 550. Цими нормативними актами передбачено, що позапланова виїзна ревізія як підконтрольної установи (державного сектору економіки), так і суб'єктів господарської діяльності незалежно від форми власності, які не належать до підконтрольних установ, може здійснюватися лише за наявності підстав для її проведення на підставі рішення суду. Водночас ні вказані нормативно-правові акти, ні КПК України (про що вже йшлося), не містять чітких, систематизованих положень щодо встановлення фактичних підстав і порядку одержання рішення суду про проведення позапланової ревізії.

З огляду на необхідність подальшого вирішення питань щодо допустимості та достовірності результатів проведених ревізій та інших перевірок як доказів у кримінальному

провадженні, очевидною є необхідність внесення до КПК України доповнень стосовно встановлення фактичних підстав, суб'єктів і порядку вирішення питання щодо їх проведення.

Список використаних джерел

1. Тертишник В. М. Кримінальний процес України. Загальна частина : підручник / В. М. Тертишник. – Київ : Алерта, 2014. – 440 с.

2. Рожнова В. В. Про забезпечення права учасників кримінального процесу на подання доказів у контексті реформування кримінально-процесуального законодавства України / В. В. Рожнова // Підприємництво, господарство і право. – 2012. – № 4. – С. 139–142.

Соф'їн Михайло Ігорович, аспірант
докторантури та аспірантури НАВС

ДОПИТ ЯК ЗАСІБ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ, ЗАВДАНОЇ КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ

Допит – це передбачена кримінальним процесуальним законом слідча (розшукова) дія, яка полягає в одержанні слідчим, прокурором від свідка, потерпілого, підозрюваного, обвинуваченого, експерта показань про обставини, що мають значення для кримінального провадження [1, с. 373]. Це одна з найскладніших слідчих дій, проведення якої вимагає від слідчого високої загальної та професійної культури, глибокого знання психології людини [2, с. 218].

З метою забезпечення відшкодування шкоди, завданої кримінальним правопорушенням, може бути проведено допит свідка, потерпілого, підозрюваного, обвинуваченого, експерта, а також неповнолітньої особи, для якої встановлено особливий порядок проведення цієї слідчої (розшукової) дії.

Допит потерпілого. З метою з'ясування відомостей про шкоду, завдану кримінальним правопорушенням передусім варто допитати потерпілого, оскільки він зазвичай володіє найбільшим об'ємом інформації про її вид, розмір та інші особливості. До

того ж, цей суб'єкт найбільше зацікавлений у наданні такої інформації. У окремих випадках інформація про шкоду, завдану кримінальним правопорушенням, повідомлена потерпілим, дає можливість побудувати слідчі версії щодо встановлення особи, яка вчинила злочин і завдала ним шкоду, місця знаходження майна, яким незаконно заволоділи.

Перед початком допиту потерпілому слід роз'яснити, що він має право під час кримінального провадження до початку судового розгляду пред'явити цивільний позов до підозрюваного, обвинуваченого або до фізичної чи юридичної особи, яка за законом несе цивільну відповідальність за шкоду, завдану діями підозрюваного, обвинуваченого або неосудної особи, котра вчинила суспільно небезпечне діяння (ч. 1 ст. 128 Кримінального процесуального кодексу України). Якщо потерпілий бажає заявляти цивільний позов, то слідчий повинен пояснити, що він має підготувати позовну заяву. Форма й зміст позовної заяви повинні відповідати вимогам, встановленим до позовів, які пред'являються в порядку цивільного судочинства. Вона повинна бути надана до початку судового розгляду.

Результативність проведення допиту потерпілого певною мірою залежить від моменту його проведення. Причому слідчому слід урахувати, що, з одного боку, допитати потерпілого слід якнайшвидше, а з іншого – такий процес є ускладненим, адже відразу після вчинення злочину потерпілий може відчувати страх, біль, страждання тощо, що помітно впливає на сприйняття, запам'ятовування та відтворення обставин учиненого злочину. Тому слідчий сам обирає момент допиту потерпілого з урахуванням його фізичного та психічного стану.

У певних випадках у разі вчинення незаконного заволодіння майном (наприклад у разі вчинення крадіжки, грабежу, розбою тощо) допит потерпілого доцільно здійснювати на місці події в разі його згоди, оскільки там він може краще орієнтуватися в обставинах, що мають значення для забезпечення відшкодування шкоди, завданої кримінальним правопорушенням. Наприклад, він може надати вичерпну інформацію про майно, яким незаконно заволоділи.

Під час допиту потерпілого слідчий повинен з'ясувати низку питань, спрямованих на забезпечення відшкодування шкоди, завданої кримінальним правопорушенням, зокрема: який вид шкоди (майнову, моральну чи фізичну) заподіяно в результаті вчинення кримінального правопорушення; ким і коли її заподіяно, за яких обставин; як потерпілий оцінює розмір шкоди; як він описує майно, яким незаконно заволоділи (розмір, колір, вартість, давність придбання, чи є якісь особливості); чим можна підтвердити або хто може підтвердити право володіння, користування, розпоряджання майном, яким незаконно заволоділи; чи може потерпілий надати документи (чеки, квитанції), які підтверджують вартість майна, яким незаконно заволоділи; чи бажає потерпілий, щоб йому відшкодували шкоду, завдану кримінальним правопорушенням; чи буде потерпілий заявляти цивільний позов.

Під час проведення допиту слідчий повинен урахувати, що відшкодування потерпілому шкоди, завданої кримінальним правопорушенням, може бути причиною зміни його показань на допиті.

Допит свідка. Під час допиту свідка слідчий може з'ясувати, чи дійсно потерпілому кримінальним правопорушенням завдано шкоду, хто її завдав, чи належало майно, яким незаконного заволоділи, потерпілому, хто ще може засвідчити факт учинення злочину та завдання шкоди тощо.

Допит підозрюваного. Перед проведенням допиту підозрюваному необхідно роз'яснити, що він, а також за його згодою будь-яка інша фізична чи юридична особа має право на будь-якій стадії кримінального провадження відшкодувати шкоду, завдану потерпілому, територіальній громаді, державі внаслідок кримінального правопорушення. Шкода, завдана кримінальним правопорушенням або іншим суспільно небезпечним діянням, може бути стягнута судовим рішенням за результатами розгляду цивільного позову в кримінальному провадженні. Тобто за умов добровільного відшкодування шкоди потерпілому в кримінальному провадженні щодо кримінальних проступків, злочинів невеликої чи середньої тяжкості та в кримінальному провадженні у формі приватного обвинувачення,

може бути укладено угоду про примирення між потерпілим і підозрюваним чи обвинуваченим.

Під час допиту підозрюваного слідчий повинен з'ясувати питання, спрямовані на забезпечення відшкодування шкоди, завданої кримінальним правопорушенням, зокрема: чи заподіявав він шкоду потерпілому, за яких обставин, у який спосіб; з якою метою заподіяно шкоду потерпілому, якими мотивами підозрюваний при цьому керувався; де перебуває майно, яким він незаконного заволодів; чи усвідомлює він позитивні аспекти та перспективи відшкодування шкоди, завданої кримінальним правопорушенням; чи бажає він добровільно відшкодувати потерпілому шкоду, завдану кримінальним правопорушенням.

Оскільки найчастіше допитуваний вільною розповіддю не висловлює теми допиту (не надає значення певним обставинам, що мають значення для кримінального провадження, не висвітлює їх через забування, неухважність, у зв'язку з невмінням правильно й логічно сформулювати власну думку), слідчий після закінчення розповіді має право ставити запитання, якими він уточнює, деталізує розповідь, з'ясовує джерела відомостей, що повідомляються, причини суперечностей у показаннях, якщо вони є.

У процесі допиту слідчий може ставити уточнюючі, доповнюючі, нагадувальні чи контрольні запитання, пред'являти речові докази, документи, висновки експертів, зачитувати показання інших осіб, відтворювати звуко- та відеозаписи [1, с. 376].

У разі наявності відмінностей у показаннях щодо характеру шкоди, завданої кримінальним правопорушенням, слідчий, відповідно до ч. 9 ст. 224 Кримінального процесуального кодексу України, має право провести одночасний допит двох чи більше вже допитаних осіб для з'ясування причин цих розбіжностей у їхніх показаннях. Відмінності можуть стосуватися наявності шкоди, завданої кримінальним правопорушенням, її характеру, розміру, факту відшкодування тощо.

З метою уточнення відомостей щодо шкоди, завданої кримінальним правопорушенням (наприклад щодо її розміру), слідчий може здійснити повторний допит.

Список використаних джерел

1. Кримінальний процес : підручник / [Ю. М. Грошевий, В. Я. Тацій, А. Р. Туманянц та ін. ; за заг. ред. В. Я. Тація, О. В. Капліної, О. Г. Шило. – Харків : Право, 2014. – 824 с.

2. Шепитько Ю. В. Теория криминалистической тактики / Ю. В. Шепитько. – Харьков : Гриф, 2002. – 349 с.

Тараненко Юрій Олександрович,
доцент кафедри економіко-правових
дисциплін НАВС, кандидат
економічних наук;

Овчаренко Леся Валеріянівна,
доцент кафедри економіко-правових
дисциплін НАВС, кандидат
економічних наук

РОЛЬ ДЕРЖАВНИХ ОРГАНІВ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ В ПОПЕРЕДЖЕННІ ПРАВОПОРУШЕНЬ У БАНКІВСЬКІЙ СФЕРІ

У багатьох країнах світу існують і розвиваються напрями фінансового контролю, які є незалежними один від одного: державний та недержавний. Чільне місце належить системі державного фінансового контролю. Суб'єктами державного фінансового контролю є органи державної влади, яка, згідно з конституційними принципами, поділяється на законодавчу, виконавчу й судову. Відповідно, сукупність контрольних органів становить інфраструктуру державного фінансового контролю, визначальне місце серед яких належить органам законодавчої влади – ініціаторові та виконавцеві державного фінансового контролю. Контроль як об'єктивна складова діяльності держави існував та існує в усіх країнах. Держава, керуючись першочерговими завданнями, спрямованими на виконання довгострокової стратегії соціально-економічного розвитку,

визначає певну мету й систему показників – індикаторів виконання завдань, які потребують обов’язкового контролю. Без державного контролю держава не могла б домогтися підвищення ефективності виконання поставлених завдань і діяльності владних органів і посадових осіб у межах закону. Організація фінансового контролю вимагає чіткого визначення повноважень суб’єктів, які є носіями контрольних функцій стосовно об’єкта контролю.

Державний фінансовий контроль поширюється на банківський сектор за такими напрямками:

- здійснення банківського регулювання;

- виконання банківського нагляду за діяльністю банків другого рівня банківської системи;

- додержання законодавства із захисту економічної конкуренції;

- додержання законодавства про сплату податків, інших платежів;

- витрачання коштів і матеріальних цінностей, їх збереження, стан та достовірність бухгалтерського обліку та звітності в банках і організаціях, які отримують кошти з бюджетів усіх рівнів і державних валютних фондів [1].

Ураховуючи потенційні можливості монетарних регуляторів щодо соціально-економічного розвитку держави, специфічність діяльності банківського сектору, світові тенденції поширення та посилення «влади грошей» та природу останніх криз, вважаємо, що банківський контроль є окремим видом державного контролю та здійснюється паралельно з державним фінансовим контролем. Банківський контроль, контролюючи здебільшого держані органи, котрі відповідальні за проведення банківського регулювання та нагляду, підвищуючи якість їх роботи, опосередковано впливає на безпеку та фінансову стабільність банківського сектору, на виконання ним завдань сприяння соціально-економічного розвитку національної економіки, а також захисту інтересів вкладників і кредиторів.

Основним контрольним органом у сфері грошово-кредитного обігу забезпечення фінансового контролю та банківського нагляду є Національний банк України (НБУ). У

межах конституційних повноважень Рада НБУ розробляє Основні засади грошово-кредитної політики та здійснює контроль за її провадженням. НБУ здійснює нагляд за діяльністю комерційних банків, що є суб'єктами підприємницької діяльності, їх відділень, філій, представництв на всій території України. Такий нагляд спрямований на забезпечення стабільності банківської системи, захист інтересів вкладників шляхом зменшення ризиків у діяльності комерційних банків. Фінансовий контроль НБУ спрямований на скорочення зовнішніх і внутрішніх банківських ризиків: ліквідності, кредитних, валютних, облікового відсотка тощо. Стратегічну політику служби банківського нагляду НБУ визначають її контрольно-наглядові функції, які концентруються за кількома формами контролю.

Початковий контроль здійснюють задля чіткого й повного визначення дотримання вимог для отримання ліцензії на проведення банківських операцій. Його проводять на стадії державної реєстрації банків та їх філій, що дає змогу ще до вирішення питання стосовно відкриття банку переконатись у його майбутній надійності. Основною метою початкового контролю є допущення на фінансово-кредитний ринок країни лише таких банків, умови діяльності яких відповідають визначеним НБУ обов'язковим вимогам і не створюють загрози інтересам їх клієнтів. Згідно із Законом України «Про банки і банківську діяльність», вимоги контролю передбачають подання до НБУ для державної реєстрації відповідних установчих документів, що відповідають чинному законодавству України. Зазначені вимоги стосуються: обсягу капіталу; джерел внесків до статутних фондів банків; фінансового стану засновників банків; кваліфікації, професійної придатності та ділової репутації керівників банку; бізнес-плану, що визначає основні види діяльності, які банк планує здійснювати на найближчий рік, та стратегію діяльності банку на найближчі три роки [2].

Основними вимогами для отримання банківської ліцензії є: наявність сплаченого та зареєстрованого підписного капіталу в розмірі, що встановлюється законодавством; належна забезпеченість банку банківським обладнанням, комп'ютерною

технікою, приміщеннями; рівень професійної придатності керівників банку тощо.

Попередній контроль здійснюється з метою додержання вимог розумного (з оптимальним ризиком) ведення справ, заборони або обмежень окремих видів діяльності, відрахувань від резервів страхування активних операцій банків, які гарантують безпеку та стабільність банку і захист інтересів його клієнтів. Він ґрунтується на перевірці й аналізі звітності, що її надають комерційні банки до НБУ (документальна ревізія). Проведення документальної ревізії надає можливість спостерігати за динамікою економічних нормативів для визначення реальних можливостей і перспектив розвитку кожного конкретного банку, а також імовірності та причин виникнення можливих негативних явищ у його подальшій діяльності. Контроль включає також: заборону або обмеження банківської діяльності; встановлення обмежень щодо відрахувань під час формування резервних фондів страхування активних операцій і контроль за їх виконанням; запровадження штрафних санкцій адміністративного та фінансового характеру.

Поточний контроль здійснюють шляхом інспектування, здійснення комплексних і тематичних перевірок поточної діяльності банків та їх установ (ревізії на місцях), а також розроблення та вжиття заходів щодо їх організаційного закріплення. Під час інспектування перевіряють: законність здійснюваних операцій; стан бухгалтерського обліку; діяльність служби внутрішнього банківського аудиту; достовірність звітів; відповідність законодавству локальних актів банківської установи тощо. Поточний контроль передбачає визначення методів і форм перевірки банків, розробку заходів їх організаційного зміцнення та фінансового оздоровлення та їх застосування.

Основними вимогами до поточного контролю є такі: проведення комплексних і тематичних перевірок банків; надання керівництву банків рекомендацій щодо поліпшення діяльності за результатами інспектування; застосування санкцій до банків, які порушили законодавчо-нормативні акти, що регулюють

банківську діяльність; прийняття рішень за підсумками інспектування.

НБУ здійснює банківський нагляд на індивідуальній та консолідованій основі, застосовуючи заходи впливу за порушення вимог законодавства щодо банківської діяльності.

Список використаних джерел

1. Мацелик М. О. Фінансове право : навч. посіб. / М. О. Мацелик, Т. О. Мацелик, В. А. Пригоцький. – Київ : Знання, 2011. – 815 с.

2. Про банки і банківську діяльність : Закон України від 7 груд. 2000 р. № 2121-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 5–6. – Ст. 30.

Тихонова Олена Вікторівна,
доцент кафедри економічної
безпеки НАВС, доктор юридичних
наук, доцент

НЕОБХІДНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ МОЖЛИВОСТЕЙ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

З кожним роком особи, які вчиняють злочини економічного спрямування, стають дедалі винахідливішими. Вони знаходять нові способи документального маскування своїх протиправних діянь, а також використовують окремі прогалини в законодавстві, що дають змогу їм уникнути притягнення до відповідальності. І якщо подолати прогалини в законодавстві можна лише зусиллями суб'єктів законодавчої ініціативи, то залучення документальних доказів у кримінальному провадженні гарантує його повноту, подальший результативний розгляд матеріалів у суді та, як наслідок, притягнення особи до кримінальної відповідальності. Проте зазвичай слідчому не вистачає спеціальних фахових знань для самостійного визначення переліку й обсягу документів, котрі містять інформацію економічного змісту та необхідні для доведення вини особи в

учиненні певного економічного злочину, а також здійснення економіко-правової оцінки змісту таких документів.

Зазначене пов'язане з тим, що розслідування злочинів економічного спрямування вимагає застосування широкого кола спеціальних знань, що зумовлено використанням злочинцями під час підготовки злочину, учинення та приховування його слідів новітніх наукових технологій, сучасних технічних засобів і методів. Тому виникає необхідність залучення до досудового розслідування фахівців, які мають спеціальні економічні знання. Причому достатньо ефективною є практика залучення працівників органів фінансового контролю – Державної аудиторської служби України, яка, відповідно до своїх повноважень, має право здійснювати позапланові виїзні ревізії за дорученням Національної поліції (ст. 11 Закону України «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні»).

Але сьогодні внаслідок змін, які було внесено до кримінального процесуального законодавства, слідчий позбавлений можливості призначати ревізії та перевірки. Вилучення п. 4 ч. 2 ст. 40 Кримінального процесуального кодексу (КПК) України призвело до виникнення неоднозначності розуміння порядку призначення ревізії слідчим Національної поліції. Так, відповідно до ст. 11 Закону України «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні», позапланова виїзна ревізія може проводитись за дорученням Національної поліції на підставі рішення суду. Тобто слідчий має звернутися до суду з клопотанням про надання дозволу на проведення ревізії. Але клопотання має бути обґрунтованим, тобто в ньому необхідно зазначити відомості щодо винесення слідчим постанови про проведення ревізії. Зазначений висновок було зроблено на підставі аналізу узагальнення судової практики розгляду місцевими загальними судами клопотань слідчих, прокурорів про надання дозволу на проведення позапланової виїзної ревізії для забезпечення розслідування під час кримінального провадження. У цьому узагальненні було зазначено, що передумовою для звернення з таким клопотанням до суду є винесена ним постанова про призначення такої ревізії

(до внесення змін до КПК України в частині повноважень слідчого щодо призначення ревізії). Тому сьогодні, коли слідчий позбавлений права призначати ревізію, слідчі судді досить часто відмовляють у наданні дозволу на проведення позапланових виїзних ревізій. Обґрунтовуючи свою позицію, вони посилаються на те, що відповідно до вимог кримінального процесуального закону слідчий суддя в межах його компетенції на етапі досудового розслідування розглядає клопотання слідчого щодо застосування заходів забезпечення кримінального провадження, повний перелік видів яких визначено в ст. 131 КПК України. Перелік слідчих дій, для проведення яких можуть виносити клопотання, визначено в главі 20 Кодексу. Водночас про проведення ревізії там не йдеться. Саме це зумовлює відмову в наданні дозволу на проведення документальної ревізії.

Така ситуація суттєво ускладнює процес збирання виключного обсягу доказів та надає можливість оспорювати правомірність призначення позапланових виїзних ревізій, що робить кримінальне провадження щодо економічних злочинів більш вразливим до протидії з боку сторони захисту. Це зумовлено також тим, що в разі, коли слідчий, покладаючись на власні знання, навіть детально дослідить певні документи та зробить висновки, використовуючи спеціальні економічні знання, до них можна ставитися критично, адже він не є фахівцем з економіко-правового аналізу. Причому за відсутності матеріалів ревізії чи перевірки та можливості використати результати діяльності фахівця в суді доволі складно довести наявність підстав для вилучення документів. Водночас за відсутності документів неможливо залучити фахівців як експертів до проведення експертизи. Таким чином, отримуємо замкнуте коло, яке унеможливує ефективну боротьбу з економічною злочинністю. Це підтверджує нагальну необхідність удосконалення кримінального процесуального законодавства щодо правового врегулювання підстав призначення ревізій стороною обвинувачення.

Топчій Василь Васильович,
завідувач кафедри кримінального
права та кримінології Навчально-
наукового інституту права
Університету державної фіскальної
служби України, доктор юридичних
наук, професор

ПРОЦЕСУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВЗАЄМОДІЇ СЛІДЧИХ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ТА ОРГАНІВ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ РЕВІЗІЙ У КРИМІНАЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ

Взаємодія органів поліції з іншими контролюючими органами передбачає узгоджену за метою, місцем і часом спільну діяльність, що здійснюється на основі законних та підзаконних нормативно-правових актів у конкретних організаційних формах з метою забезпечення якісного й ефективного виконання покладених на них завдань для забезпечення економічної та фінансової безпеки України.

Взаємодія правоохоронних органів між собою загалом та з органами фінансового контролю зокрема завжди відігравала важливу роль у забезпеченні правопорядку нашої держави. За умов об'єднання зусиль правоохоронних та інших контролюючих фінансових органів підвищується результативність, ефективність і дієвість контрольної діяльності щодо профілактики кримінальних правопорушень у фінансовій сфері.

Поліція спільно з іншими спеціально уповноваженими органами державного управління здійснює розслідування правопорушень у бюджетній сфері, у галузі оподаткування, протидіє відмиванню (легалізації) коштів, отриманих злочинним шляхом, тощо. Під час залучення органів внутрішніх справ до протидії правопорушенням у фінансовій сфері слід звертати увагу на організаційну будову забезпечення правопорядку в галузі фінансових правовідносин, взаємодію з фінансово-контрольними, фіскальними органами та на те, наскільки кваліфікованим є особовий склад органів поліції саме щодо здатності попереджати, припиняти й розкривати кримінальні правопорушення, що стосуються фінансів.

Ревізія в перекладі з латинської означає «перегляд» та є формою контролю за фінансово-господарською діяльністю підприємства, установи чи організації стосовно дотримання фінансового законодавства, достовірності обліку й звітності [1, с. 33].

Для слідчих органів національної поліції під час розслідування правопорушень у фінансовій сфері важливе значення має кваліфікована підготовка, призначення та організація проведення документальної ревізії. Саме ці питання особливо часто зустрічаються у практичній діяльності працівників правоохоронних органів, оскільки жоден зі злочинів, пов'язаних із господарською діяльністю, не розкривають без призначення ревізії.

До того ж, у процесі розслідування слідчому доводиться вдаватися до призначення ревізій у більшості проваджень про злочини, учинені у сфері виробничої та фінансово-господарської діяльності підприємств, установ, організацій. Потреба в проведенні ревізії може виникнути на різних етапах розслідування, але особливе значення має період її призначення, оскільки здійснення ревізії – процес досить тривалий, тож будь-яка затримка зумовлює продовження строків.

Саме під час розслідування таких категорій злочинів і виникають проблеми процесуального характеру зі своєчасністю та ефективністю призначення та проведення ревізій у кримінальному судочинстві, зокрема:

слідчий здебільшого є некомпетентним у бухгалтерських, фінансових та інших господарських питаннях, пов'язаних із фінансово-господарською діяльністю підприємств, установ чи організацій, відносно яких здійснюють перевірку, а тому зазвичай некоректно вказує, що саме потрібно виконати певному фахівцеві. Це, відповідно, перешкоджає отриманню очікуваного позитивного результату проведених ревізій;

згідно з чинним законодавством, строк виконання ухвали суду – 15 діб, проте за умов об'ємної та копіткої роботи не завжди можна провести ревізії вчасно, що виявляється у відсутності комплексного характеру її проведення, тому доцільно ці строки продовжувати;

за документами, які слідчі вилучають під час розслідування та проведення слідчих розшукових дій, органи фінансового

контролю зазвичай відмовляються проводити ревізії, посиляючись на те, що їм невідоме джерело походження цих документів. Не менш важлива прогалина процесуального характеру, пов'язана також із вилученням п. 4 ч. 2 ст. 40 Кримінального процесуального Кодексу (КПК) України, де йшлося щодо «повноважень слідчого самостійно призначати ревізії та перевірки в порядку, визначеному законом». На нашу думку, доцільно повернути зазначену норму до чинного КПК України.

Позапланову виїзну ревізію об'єкта контролю за зверненням правоохоронного органу проводять у разі надання ним: клопотання слідчого або прокурора про призначення позапланової виїзної ревізії та ухвали суду про дозвіл на її проведення, у якому має бути зазначено підстави проведення, дати її початку та закінчення, а також номер кримінального провадження, орган, що здійснює досудове розслідування, дату й підстави повідомлення про підозру у вчиненні кримінального правопорушення (для ревізії суб'єкта господарської діяльності, який, згідно із Законом, не належить до підконтрольних установ); постанови слідчого або прокурора про призначення позапланової виїзної ревізії, винесеної після повідомлення посадовій особі підконтрольної установи, що ревізується, про підозру у вчиненні нею кримінального правопорушення [2].

Тобто, відповідно до чинного законодавства, без повідомлення про підозру органи державної фіскальної служби України не можуть проводити ревізії на непідконтрольних підприємствах. Водночас підозру можна повідомити, коли в провадженні зібрано достатню кількість доказів. Таким чином, виникає «замкнуте коло», що призводить до процесуальних проблем об'єктивного розслідування кримінальних правопорушень у фінансовій сфері. Отже, у чинному КПК України доцільно передбачити норму, яка б дозволяла за рішенням суду проведення таких ревізій до повідомлення особі про підозру.

Також вважаємо за необхідне розробити спільну Інструкцію щодо порядку дій слідчих органів поліції та фінансового контролю стосовно проведення ревізій під час розслідування правопорушень у фінансовій сфері та пов'язаних із господарською діяльністю.

Список використаних джерел

1. Базась М. Ф. Методика та організація фінансового контролю : підручник / М. Ф. Базась. – Київ : МАУП, 2004. – 440 с.

2. Про затвердження порядку проведення інспектування Державною фінансовою інспекцією, її територіальними органами [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів України від 20 квіт. 2006 р. № 550. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/550-2006-%D0%BF>. – Назва з екрана.

Фещук Віктор Вікторович,
завідувач кафедри економіко-
правових дисциплін НАВС,
кандидат юридичних наук, доцент;
Буличева Наталія Анатоліївна,
доцент кафедри економіко-правових
дисциплін НАВС, кандидат
юридичних наук, доцент

АКТ РЕВІЗІЇ ЯК ДЖЕРЕЛО ДОКАЗІВ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Важко переоцінити значення для співробітників органів досудового розслідування умінь кваліфіковано підготувати й організувати проведення документальної ревізії. Саме ці питання особливо часто зустрічаються в практичній діяльності оперативних працівників Департаменту захисту економіки Національної поліції України та слідчих, оскільки майже кожне з кримінальних правопорушень, пов'язаних із господарською діяльністю, не відбувається без призначення ревізії. Взаємодія під час розслідування кожного злочину має певні особливості, зумовлені механізмом злочинного посягання, суб'єктом злочину, його обстановкою та іншими обставинами. Це стосується також злочинів, пов'язаних із нецільовим використанням бюджетних коштів. Особливості взаємодії під час виявлення та розслідування цих кримінальних правопорушень слід розглядати на міжвідомчому та внутрішньовідомчому рівнях.

У процесі розслідування слідчим доводиться ініціювати призначення ревізій у більшості проваджень щодо кримінальних правопорушень, учинених у сфері виробничої та фінансово-господарської діяльності підприємств, установ, організацій.

Потреба в проведенні ревізії може виникнути на різних етапах розслідування, проте особливе значення має період її призначення, оскільки здійснення ревізії – процес досить тривалий, тож будь-яка затримка зумовлює продовження строків розслідування.

З огляду на те, що рух і стан майна організації відображено в різних облікових документах, злочинні дії, що здійснюються у сфері виробничої та фінансово-господарської діяльності, завжди залишають сліди в цих документах у вигляді різних фальсифікацій, відхилень від нормального обігу цінностей. Такі фальсифікації зазвичай виявляють під час проведення документальних ревізій, висновки яких можуть слугувати засобом збирання доказів у кримінальному провадженні.

Акт ревізії як джерело доказів належить до інших документів. Завдяки йому слідчий встановлює фактичні дані, що мають значення для кримінального провадження, які використовують для доведення фактів злочинної діяльності.

Акт документальної ревізії стає джерелом доказів лише тоді, коли він долучений до матеріалів кримінального провадження, а ті або інші фактичні дані, відображені в ньому, мають значення доказів тільки після того, як їх встановить слідчий за допомогою вказаних матеріалів і використовує їх під час досудового розслідування. Так, докази збирає не ревізор, а слідчий, який використовує матеріали ревізії та з'ясовує з їх допомогою певні фактичні дані. Водночас, оскільки в процесі ревізії збирають матеріали, у яких відображено злочинну діяльність, встановлюючи дані, що можуть мати значення для доказування, проведення ревізії можна вважати одним зі способів збирання доказів.

На вимогу органів досудового розслідування ревізії проводять за наявності фактичних підстав уважати, що склад правопорушення відображено в матеріалах кримінального провадження. Потрібно пам'ятати, що слідчий може вимагати

проведення не лише первинної ревізії, а й повторної чи додаткової.

Законодавчим підґрунтям призначення ревізії за вимогою органів досудового розслідування є положення Закону України «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні» від 26 січня 1993 р. № 2939-ХІІ, постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку проведення інспектування Державною фінансовою інспекцією, її територіальними органами» від 20 квітня 2006 р. № 550 та спільного наказу Головного контрольно-ревізійного управління, МВС України, СБУ, Генеральної прокуратури України «Про затвердження Порядку взаємодії органів державної контрольно-ревізійної служби, органів прокуратури, внутрішніх справ, Служби безпеки України» від 19 жовтня 2006 р. № 346/1025/685/53.

Фактичними підставами для проведення первинної ревізії можуть бути: наявність у матеріалах кримінального провадження даних про окремі факти злочину, що вказують на необхідність перевірки за первинними документами всієї діяльності організації та посадових осіб, якщо за цей період часу планова ревізія не проводилася; обґрунтоване клопотання підозрюваного про перевірку, його показання, що спростовують підозру, яка виникла (наприклад витребування первинних документів, які не були повністю перевірені, заперечення проти визначеної інвентаризаційної різниці).

Серед найбільш достовірних документів, що підтверджують причетність підозрюваного до вчинення кримінального правопорушення, пов'язаного з використанням обліково-бухгалтерських документів, можуть бути:

1) акт документальної ревізії з документами, що додаються до нього, стосовно виявлених злочинних зв'язків об'єкта, який перевіряють, з іншими організаціями, включеними у сферу досудового розслідування;

2) встановлення факту роботи підозрюваного в іншій організації на аналогічній посаді;

3) повідомлення експерта-бухгалтера про неможливість дати висновок із поставлених перед ним питань без попереднього проведення ревізії.

У кримінальному провадженні документи як докази широко використовують за умови дотримання вимог кримінального процесуального закону до їх форми та змісту, а отже їх належності й допустимості. Документом у кримінальному процесі є спеціально створений із метою збереження інформації матеріальний об'єкт, який містить зафіксовані за допомогою письмових знаків, звуку, зображення тощо відомості, котрі можуть бути використані як докази факту чи обставин, що встановлюються під час кримінального провадження (ч. 1 ст. 99 Кримінального процесуального кодексу України).

Працівники органів досудового розслідування повинні забезпечити необхідний обсяг робіт для проведення документальної ревізії, тобто надати ревізору всі необхідні документи та вжити заходів щодо забезпечення їх збереження, особливо неофіційних записів, а також різних варіантів одного й того самого документа, оскільки злочинці передусім прагнуть знищити подібні джерела доказів. У зв'язку з цим необхідно пам'ятати, що всі документи, які використовують під час проведення документальної ревізії, ретельно зберігаються до закінчення судового розгляду.

Акт документальної ревізії, який складено на вимогу органів досудового розслідування, повинен відповідати **таким вимогам:**

1) у змісті акта має бути охарактеризовано конкретні факти порушень у фінансово-господарській діяльності та діях певних посадових осіб;

2) характеристика повинна базуватися на облікових (зведених) даних і на даних первинних документів з обов'язковим посиланням на них;

3) кожен факт порушення, встановлений ревізією, має бути всебічно охарактеризований із позицій вимог правильності документального оформлення та вимог ведення обліку згідно з чинним законодавством;

4) повинно бути розкрито законність і доцільність господарських операцій.

Зміст акта документальної ревізії здебільшого залежить від завдання, поставленого перед ревізором. До акта додають необхідні довідки, розрахунки, відомості, пояснення тощо.

Отримавши акт документальної ревізії, слідчий оцінює, а потім визначає процесуальні заходи щодо перевірки виявлених ревізором порушень слідчим шляхом. Зазвичай слідчий вирішує два питання: наскільки доброякісно проведена ревізія та яке значення для кримінального провадження мають її матеріали. Усі документи, які були використані під час проведення ревізії, зберігаються до завершення судового розгляду в справі.

Чернявський Сергій Сергійович,
проректор НАВС, доктор
юридичних наук, професор;
Цуцкірідзе Максим Сергійович,
заступник начальника управління
Головного слідчого управління
Національної поліції України,
кандидат юридичних наук, доцент

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПРИЗНАЧЕННЯ СУДОВО-ЕКОНОМІЧНИХ ЕКСПЕРТИЗ ТА ДОКУМЕНТАЛЬНИХ РЕВІЗІЙ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Одним із проблемних є питання про необхідність призначення тієї чи іншої економічної експертизи після проведення документальної ревізії. Переважає точка зору, що у випадках, коли висновки ревізора не викликають сумніву в слідчого та аргументованих заперечень з боку інших осіб, необхідності в призначенні відповідної судово-економічної експертизи немає. Якщо ж сумніви в повноті й правильності проведеної ревізії все ж існують, то постає запитання, як їх усунути: провести додаткову або повторну ревізію, призначити експертизу чи вирішити питання шляхом здійснення допиту ревізора.

Рішення має залежати від характеру недоліків, які наявні в матеріалах ревізії. Вивчення матеріалів кримінальних

проваджень щодо злочинів у сфері господарської діяльності свідчить про те, що матеріали ревізій часто містять суттєві недоліки, які неможливо усунути лише шляхом допиту ревізора. У таких випадках слідчі зазвичай призначають додаткову або повторну ревізію (перевірку). Іноді після її проведення призначають і судово-економічну експертизу. Якщо експертизу призначають із метою перевірки висновків документальної ревізії, у постанові (ухвалі) про призначення експертизи слід зазначити, які саме висновки і з яких причин викликають сумнів (суперечать іншим зібраним у кримінальному провадженні доказам, оспоруються учасниками провадження, непереконливо обґрунтовані ревізорами тощо).

Отже, фактичними підставами призначення судово-економічної експертизи є такі:

- необхідність дослідження питань, що потребують використання спеціальних знань експерта-економіста;

- недоброякісне (неповне, неправильне) проведення документальної ревізії, що підтверджується матеріалами кримінального провадження, висновками повторних ревізій;

- заявлено обґрунтоване клопотання підозрюваного про призначення судово-економічної експертизи;

- висновки інших експертів свідчать про необхідність проведення судово-економічної експертизи.

Якщо слідчий або суд зазнають труднощів у визначенні документів, які необхідні для надання експертного висновку, їм слід попередньо звернутися за консультацією до спеціаліста в галузі економіки. Документи, подані експертові, необхідно систематизувати в хронологічному порядку (за епізодами кримінального правопорушення, періодами фінансово-господарської діяльності), підшити та пронумерувати.

Метою призначення судово-бухгалтерської експертизи є усунення суперечностей у матеріалах кримінального провадження шляхом одержання нового доказу – висновку експерта-бухгалтера. У кожному конкретному випадку слідчий самостійно вирішує питання про призначення судово-бухгалтерської експертизи, зокрема за клопотанням сторони захисту чи потерпілого (ст. 243 Кримінального процесуального кодексу України). Перед прийняттям цього рішення слідчий

повинен ретельно дослідити всі матеріали кримінального провадження, у тому числі висновки документальних ревізій та інших спеціальних перевірок. Слідча практика свідчить, що найчастіше судово-бухгалтерську експертизу (зокрема після проведення документальної ревізії) призначають у таких випадках:

у разі сумніву слідчого в правильності висновків в акті документальної ревізії (використання ревізором неналежних методів дослідження, відсутність у ревізора певного досвіду тощо);

за наявності в матеріалах провадження двох або більше актів документальної ревізії (первинної та додаткової або повторної) із суперечливими даними перевірки або у випадках невідповідності висновків ревізії іншим матеріалам кримінального провадження;

у разі обґрунтованого заперечення сторони захисту проти висновків документальної ревізії у відповідному клопотанні, якщо для перевірки заперечень потрібні спеціальні знання.

Ми підтримуємо авторів, які не вважають судово-бухгалтерську експертизу обов'язковою під час розслідування злочинів, пов'язаних зі здійсненням певних фінансових або господарських операцій. Цим шляхом прямує й практика, про що може свідчити, зокрема, відносно незначна (7 %) питома вага судово-бухгалтерських досліджень. Так, навіть із позиції повноти розслідування не доцільно призначати судово-бухгалтерську експертизу тоді, коли необхідну для вирішення окремих питань розслідування відповідь можна отримати під час проведення документальної ревізії, інших слідчих дій і організаційних заходів шляхом використання спеціальних знань фахівців, але в інших формах.

На основі вивчення слідчої практики можна виокремити найістотніші, на нашу думку, тенденції, притаманні контрольно-ревізійній діяльності, ініціаторами якої є правоохоронні органи.

По-перше, це недостатня підготовка до проведення документальної ревізії, що може виявлятися у призначенні ревізії «наосліп», коли завдання для ревізора зводяться до вимоги провести ґрунтовну перевірку без вказівок на конкретні операції, що підлягатимуть дослідженню. Водночас трапляється

невиправдане нагромадження переліку питань, що ставляться перед ревізором, передусім тих, які стосуються виняткової компетенції слідчого (питання юридичного характеру).

По-друге, несвоєчасне призначення або затягування термінів проведення ревізій. У більшості проваджень, які ми дослідили, проведення документальних ревізій тривало строком понад шість місяців. З іншого боку, матеріали ревізійної перевірки, які містять ознаки кримінальних правопорушень, передають правоохоронним органам без належної реєстрації. Там їх нерідко місяцями розробляють і лише згодом направляють до слідчих для ухвалення рішення про внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань.

По-третє, існуючий порядок проведення документальних ревізій в умовах відомчої спрямованості нормативних документів, що регламентують таку діяльність. Співпраця підрозділів Державної аудиторської служби та правоохоронних органів повинна передбачати: спільне обговорення завдань, методів і проміжних висновків ревізора; визначення та застосування найефективніших прийомів і методів ревізійного контролю; вжиття спільних заходів для забезпечення схоронності предметів і документів, що підлягають перевірці, та приєднання потрібних носіїв інформації до матеріалів кримінального провадження; застосування, за потреби, спеціальних прийомів дезорієнтації осіб, які ревізуються, стосовно завдань, прийомів і поточних результатів перевірки; своєчасне використання суб'єктами розслідування додаткових процесуальних засобів для закріплення виявленої інформації, подолання реальної та попередження потенційної протидії.

По-четверте, відсутність чинника раптовості й обізнаність зацікавлених осіб про об'єкти контролю та результати перевірки навіть до початку кримінального провадження.

Поступове вирішення означених проблем має зрештою забезпечити потреби слідчої практики щодо розширення можливостей документальної ревізії для вирішення завдань кримінального судочинства. Для цього, на нашу думку, потрібно: розширити процесуальну регламентацію призначення, проведення та використання результатів документальної ревізії на стадії досудового розслідування; розробити та впровадити в

слідчу практику переліки типових завдань ревізійної перевірки відповідно до видових особливостей злочину та специфіки об'єктів контролю; внести відповідні зміни та доповнення до відомчих (міжвідомчих) нормативних актів, які регламентують проведення документальних ревізій на вимогу правоохоронних органів.

Чубенко Антон Григорович,
директор Державного навчального
закладу післядипломної освіти
«Навчально-методичний центр
перепідготовки та підвищення
кваліфікації спеціалістів з питань
фінансового моніторингу у сфері
боротьби з легалізацією
(відмиванням) доходів, одержаних
злочинним шляхом, і фінансуванням
тероризму», доктор юридичних наук,
професор

ПОВНОВАЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ ЩОДО НАКЛАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ШТРАФІВ

Банківська система України перебуває в так звані фазі «очищення». Окрім основних функцій регулятора, Національний банк України на підставі Законів України «Про Національний банк України» [1], «Про банки і банківську діяльність» [2], ст. 255, 257, 234³, 221 Кодексу України про адміністративні правопорушення (КУпАП) [3] установлює порядок складання та подання відповідній посадовій особі або органів, уповноваженим розглядати справи про адміністративні правопорушення, протоколів про адміністративні правопорушення, а також установлює порядок накладення штрафів, передбачених ст. 163¹⁴, 166⁵, 166⁶ (ч. 3, 4), 166²⁰ КУпАП.

Відповідно до Постанови Правління Національного банку України від 29 грудня 2001 р. № 563 [4], було затверджено Положення про порядок накладення адміністративних штрафів.

Воно зазнавало змін відповідно до актуалізації законодавства і на сьогодні діє в редакції від 31 грудня 2015 року.

Згідно зі ст. 234³ КУпАП, Національний банк України розглядає справи про адміністративні правопорушення, передбачені ст. 163¹⁴, 166⁵, 166⁶ (частини 3, 4), 166²⁰ КУпАП.

Від імені Національного банку України розглядати справи про адміністративні правопорушення та накладати адміністративні стягнення мають право Голова Національного банку та його заступники, керівники територіальних управлінь Національного банку та їх заступники, керівники структурних підрозділів Національного банку та їх заступники, які забезпечують виконання його функцій із нагляду (оверсайта), контролю.

Адміністративне стягнення є мірою відповідальності й застосовується з метою виховання особи, яка вчинила адміністративне правопорушення, у дусі дотримання банківського законодавства, нормативно-правових актів Національного банку України, а також запобігання вчиненню нових правопорушень як правопорушником, так і іншими особами.

Адміністративні стягнення застосовують відносно посадових осіб банків, філій іноземних банків. Вищевказане Положення визначає такі категорії посадових осіб:

- голова, його заступники та члени ради банку;
- керівник філії іноземного банку;
- голова, його заступники та члени правління (ради директорів) банку;
- головний бухгалтер банку, його заступники;
- керівник відокремленого підрозділу;
- посадові особи банку, відповідальні за здійснення сукупності чи окремих заходів з фінансового моніторингу.

Цей перелік є вичерпним.

Посадові особи Національного банку здійснюють провадження в справах про адміністративні правопорушення. Метою такого провадження є: своєчасне, усебічне, повне й об'єктивне з'ясування обставин кожної справи, вирішення її у точній відповідності до вимог закону, забезпечення виконання винесеної постанови, а також виявлення причин та умов, що сприяють учиненню адміністративних правопорушень,

запобігання правопорушенням, виховання особи в дусі дотримання законів, нормативно-правових актів Національного банку, зміцнення законності.

Завданнями Національного банку України в межах здійснення провадження в справах про адміністративні правопорушення, передбачені ст. 163¹², 166⁸, 166⁹ та 188³⁴ КУпАП, є складання протоколів про адміністративні правопорушення та їх надсилання місцевим судам.

Особливістю здійснення адміністративного провадження Національним банком України є те, що протокол складають у двох примірниках. Другий примірник протоколу про адміністративне правопорушення вручають під розписку особі, яку притягують до адміністративної відповідальності, або надсилають рекомендованим листом із повідомленням про вручення на адресу місця проживання чи перебування цієї особи, або на адресу юридичної особи.

Справу про адміністративне правопорушення розглядають за місцем його вчинення в 15-денний строк із дня одержання уповноваженою особою протоколу про адміністративне правопорушення та інших матеріалів справи.

За результатами розгляду справи про адміністративне правопорушення, передбачене ст. 163¹⁴, 166⁵, 166⁶ (ч. 3, 4), 166²⁰ КУпАП, уповноважена особа виносить постанову.

Постанову може бути оскаржено протягом десяти днів із дня її винесення до вищої посадової особи або в районний, районний у місті, міський чи міськрайонний суд у порядку, визначеному Кодексом адміністративного судочинства України, з особливостями, установленними Кодексом. Скаргу подають посадовій особі, яка винесла постанову за справою про адміністративне правопорушення.

Список використаних джерел

1. Про Національний банк України [Електронний ресурс] : Закон України від 20 трав. 1999 р. № 679-XIV. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/679-14>. – Назва з екрана.

2. Про банки і банківську діяльність [Електронний ресурс] : Закон України від 7 груд. 2000 р. № 2121-III. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>. – Назва з екрана.

3. Кодекс України про адміністративні правопорушення [Електронний ресурс] : Закон України від 7 груд. 1984 р. № 8073-Х. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>. – Назва з екрана.

4. Про затвердження Положення про порядок накладення адміністративних штрафів [Електронний ресурс] : Постанова Правління Національного банку України від 29 груд. 2001 р. № 563. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0062-02>. – Назва з екрана.

Шевчишен Артем Вікторович,
старший слідчий в особливо
важливих справах Головного
слідчого управління Національної
поліції України, кандидат
юридичних наук

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ МОЖЛИВОСТЕЙ ДЕРЖАВНОЇ АУДИТОРСЬКОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Одним із найважливіших органів фінансового контролю в Україні, до якого досить часто апелюють правоохоронні органи, є Державна аудиторська служба України (Державна фінансова інспекція України) [1].

Це зумовлено тим, що до головних завдань такої служби належить здійснення контролю за законним, цільовим та ефективним використанням коштів бюджетів усіх рівнів, збереженням державного й комунального майна. До того ж, відповідно до положень ст. 93 Кримінального процесуального кодексу України, збирання доказів здійснюється, серед іншого, шляхом витребування висновків ревізій [2].

Так, лише протягом 2015 р. Держфінінспекцією проведено загалом понад 4 тис. контрольних заходів на понад 3,6 тис. підприємствах, в установах та організаціях.

За результатами ревізій встановлено, що внаслідок неправомірних дій окремих керівників, реалізації товарів, робіт,

послуг за заниженими цінами, безоплатного надання в оренду природних і матеріальних ресурсів тощо бюджетами всіх рівнів, бюджетними установами та організаціями, підприємствами втрачена можливість отримати належні їм доходи в сумі понад 790,5 млн грн, зокрема бюджетами – понад 547 млн грн. Майже на трьох тисячах підприємств, в установах і організаціях встановлено понад 3 млрд грн незаконних і не за цільовим призначенням проведених витрат та недостач матеріальних та фінансових ресурсів, у тому числі понад 1 млрд грн – щодо операцій із бюджетними коштами.

Так, протягом 2015 р. до правоохоронних органів передано майже дві тисячі ревізійних матеріалів. За результатами розгляду матеріалів контрольних заходів розпочато понад тисячу досудових розслідувань [3]. За результатами розслідування 342 службовим особам було повідомлено про підозру.

Водночас можна констатувати й певні недоліки в організації призначення, проведення та використання результатів ревізії в кримінальному процесі. Зокрема, під час визначення розміру збитків, завданих унаслідок порушення посадовими (службовими) особами об'єкта контролю вимог нормативно-правових актів у сфері господарювання та встановленого порядку управління, основними критеріями є визначення та поняття шкоди (збитків), наведених у Цивільному кодексі України та Господарському кодексі України, які не цілком ураховують специфіку діяльності органів, уповноважених на здійснення контролю у сфері фінансової та господарської діяльності.

Загалом законодавчо унормовано процедуру визначення збитків унаслідок учинення лише окремих порушень (від розкрадання, нестачі, знищення (псування) матеріальних цінностей, унаслідок порушення господарських договорів тощо). Серед таких нормативних актів, наприклад, постанови Кабінету Міністрів України «Про визначення розміру збитків, завданих унаслідок непроведення робіт із рекультивації порушених земель» від 17 грудня 2008 р. № 1098, «Про затвердження Методики обчислення вартості машино-дня та збитків від простою машин» від 12 липня 2004 р. № 885, «Про затвердження

Методики обчислення розміру збитків від забруднення нафтою» від 26 квітня 2003 р. № 631 та ін. [4].

Однак нині основною проблемою під час виявлення порушень фінансової дисципліни залишається відсутність нормативно-правового акта, який би встановлював загальну процедуру визначення (розрахунку) збитків, завданих державі та/або об'єктові контролю внаслідок порушення посадовими (службовими) особами об'єкта контролю вимог нормативно-правових актів у сфері господарювання та/або встановленого порядку управління. Така ситуація часто призводить до неможливості встановлення наявності й розміру збитків, що, відповідно, сприяє уникненню винними особами відповідальності за вчинені порушення.

Відповідно до пп. 21 п. 6 Положення про Державну фінансову інспекцію України, затвердженого Указом Президента України від 23 квітня 2011 р. № 499, Держфінінспекція України для виконання покладених на неї завдань має право в установленому порядку під час виявлення збитків, завданих державі чи об'єкту контролю, визначати їх розмір згідно з методикою, затвердженою Кабінетом Міністрів України.

Ураховуючи вищевикладене, а також на виконання доручення Прем'єр-міністра України від 15 червня 2011 р. № 24389/1/1-11 ГоловКРУ розробило проект постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Методики визначення розміру збитків», яку, проте, так і не було прийнято.

У пп. 23 п. 6 Положення про Державну аудиторську службу України, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 3 лютого 2016 р. № 43, визначено, що в разі виявлення збитків, завданих державі чи підприємству, установі, організації, що контролюється, слід їх визначати в установленому законодавством порядку [5].

Таким чином, здебільшого у висновках ревізій збитки не конкретизують, а зазначають лише суму фінансових порушень.

На нашу думку, з метою вдосконалення порядку проведення контролю органами, уповноваженими на здійснення державного фінансового контролю, а також зміцнення фінансової дисципліни, ефективному й економному використанню

державних ресурсів доцільно розробити єдиний нормативний акт, у якому було б зафіксовано порядок визначення збитків.

Проблемним також є й питання допустимості доказів за результатами проведення ревізії з питань, не зазначених в ухвалі.

Так, з метою проведення ревізії слідчий за погодженням із прокурором (прокурор) звертається до слідчого судді з клопотанням про надання дозволу на проведення ревізії. У цьому клопотанні має бути зазначено питання, які необхідно перевірити під час ревізії.

Проте під час ревізії суб'єкт перевірки може виявити порушення з питань, які не зазначені в ухвалі. Такі порушення можуть бути відображені в акті ревізії. Водночас для суду їх допустимість буде сумнівною.

Теоретично можливо отримати ще одну ухвалу суду з тих питань щодо яких було виявлено порушення. Однак, відповідно до абзацу 2 ч. 6 ст. 11 Закону України «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні», позапланову ревізію підконтрольної установи не може бути проведено частіше, ніж раз на квартал. Це спричиняє втрату наступальності в кримінальному провадженні та затягування строків розслідування.

Зважаючи на викладене, необхідним є внесення змін до законодавства України, зокрема до Кримінального процесуального кодексу України, щодо надання можливості в окремих випадках звертатись із клопотаннями про проведення ревізій із питань, що виникають під час проведення ревізії.

Окрім зазначених, потребують вирішення також й інші питання, що виникають під час проведення ревізії. Наприклад, донині не визначено порядок встановлення конкретних цін на товари (роботи, послуги) на законодавчому рівні (для обчислення цін фактичної реалізації підприємством), не врегульовано питання допуску працівників до об'єкта проведення ревізій (відсутній механізм сприяння та реагування) тощо.

Список використаних джерел

1. Про утворення Державної аудиторської служби [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів України від 28 жовт. 2015 р. за № 868. – Режим доступу:

<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/868-2015-%D0%BF>. – Назва з екрана.

2. Кримінальний процесуальний кодекс України [Електронний ресурс] : Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>. – Назва з екрана.

3. Державна аудиторська служба України [Електронний ресурс] // Державна фінансова інспекція України : [сайт]. – Режим доступу: <http://www.dkrs.gov.ua/kru/uk/publish/article/122302>. – Назва з екрана.

4. Про визначення розміру збитків, завданих унаслідок не проведення робіт з рекультивації порушених земель : Постанова Кабінету Міністрів України від 17 груд. 2008 р. № 1098 // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – С. 142.

5. Про затвердження Положення про Державну фінансову інспекцію України [Електронний ресурс] : Указ Президента України від 23 квіт. 2011 р. № 499. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>. – Назва з екрана.

6. Про затвердження Положення про Державну аудиторську службу України [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів України від 3 лют. 2016 р. № 43. – Режим доступу: <http://www.dkrs.gov.ua/kru/uk/publish/article/122302>. – Назва з екрана.

ЗМІСТ

Черней В. В. ПРИВІТАННЯ УЧАСНИКІВ СЕМІНАРУ	3
Геращенко А. Ю. ВСТУПНЕ СЛОВО	5
Вакуленко О. Ф. ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ЗНАЬ ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ.....	6
Андрущенко І. Г. ДЕРЖАВНИЙ ФІНАНСОВИЙ КОНТРОЛЬ ЯК ФАКТОР ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ.....	9
Білоус І. В. ОСОБЛИВОСТІ РОЗГЛЯДУ СЛІДЧИМ СУДДЕЮ КЛОПОТАННЯ ОРГАНУ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ ПРО НАДАННЯ ДОЗВОЛУ НА ПРОВЕДЕННЯ ПОЗАПЛАНОВОЇ ВИЇЗНОЇ РЕВІЗІЇ.....	13
Бурак М. В. ТІНЬОВА ЕКОНОМІКА У ФІНАНСОВОМУ СЕКТОРІ ЯК ЗАГРОЗА НАЦІОНАЛЬНИМ ІНТЕРЕСАМ І БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ.....	17
Вавриш А. В. ТИПОВІ ОЗНАКИ РОЗКРАДАНЬ ГРОШОВИХ КОШТІВ У СФЕРІ БУДІВНИЦТВА	20
Василевич Я. В. ВИЯВЛЕННЯ ТА ДОКУМЕНТУВАННЯ ПОСЯГАННЯ НА БЮДЖЕТНІ КОШТИ ФОНДУ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ	24
Василинчук В. І. УДОСКОНАЛЕННЯ ВЗАЄМОДІЇ В ДІЯЛЬНОСТІ ПІДРОЗДІЛІВ, ЯКІ ПРОТИДІЮТЬ ЗЛОЧИНАМ У СФЕРІ ЕКОНОМІКИ	27
Вязмікін С. А. СПОСОБИ ВЧИНЕННЯ ЗЛОЧИНІВ У СФЕРІ ДЕРЖАВНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ.....	30
Гасвський І. М. НАДАННЯ ПІДРОЗДІЛОМ ФІНАНСОВОЇ РОЗВІДКИ ІНФОРМАЦІЇ СЛІДЧИМ ПІДРОЗДІЛАМ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ	31

Герасименко Л. В.

ДЕРЖАВНА АУДИТОРСЬКА СЛУЖБА УКРАЇНИ
ЯК СУБ'ЄКТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЮДЖЕТНОЇ
БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ 35

Дударець Р. М.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРИЗНАЧЕННЯ
ТА ПРОВЕДЕННЯ РЕВІЗІЙ І ПЕРЕВІРОК
ЗА ЧИННИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ 38

Запотоцький А. П.

ДОКУМЕНТАЛЬНА РЕВІЗІЯ ЯК ЗАСІБ
ЗБИРАННЯ ДОКАЗІВ ЗЛОЧИННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
У СФЕРІ БУДІВНИЦТВА 42

Калюк С. М.

ЗАХОДИ ПРАВОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ
ЗА ПРАВОПОРУШЕННЯ
У СФЕРІ ДЕРЖАВНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ 45

Кикоть О. Г.

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ВЗАЄМОДІЇ ПІДРОЗДІЛІВ
ДЕРЖАВНОЇ АУДИТОРСЬКОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ
З ПРАВООХОРОННИМИ ОРГАНАМИ ТА ШЛЯХИ
ЇХ ВИРІШЕННЯ 47

Комарницька О. Б.

ПРОКУРОР У МЕХАНІЗМІ ВЗАЄМОДІЇ
ЗІ СЛІДЧИМИ ПІДРОЗДІЛАМИ 56

Копилов А. М.

ПРОВЕДЕННЯ РЕВІЗІЇ (ПЕРЕВІРКИ) ОРГАНАМИ ДФСУ
ЯК ФОРМА ВЗАЄМОДІЇ ЗІ СЛІДЧИМИ ПІДРОЗДІЛАМИ
НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ
ПІД ЧАС ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИНАМ У СФЕРІ ЕКОНОМІКИ 60

Купранець І. М.

АЛГОРИТМ ДІЙ ОПЕРАТИВНИХ ПРАЦІВНИКІВ
НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ В РАЗІ ВИЯВЛЕННЯ
ТА ДОКУМЕНТУВАННЯ ПРАВОПОРУШЕНЬ
ПІД ЧАС ЗДІЙСНЕННЯ ДЕРЖАВНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ 64

Матвієнко В. П.

ВЗАЄМОДІЯ ОПЕРАТИВНИХ ТА СЛІДЧИХ ПІДРОЗДІЛІВ
НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ З ОРГАНАМИ
ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ
В КРИМІНАЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ 67

Неганов В. В.

АКТУАЛЬНА ПРОБЛЕМАТИКА МІЖВІДОМЧОЇ
ВЗАЄМОДІЇ СЛІДЧИХ ОРГАНІВ
НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ
ТА ДЕРЖФІНІНСПЕКЦІЇ ПІД ЧАС ЗДІЙСНЕННЯ
ПОЗАПЛАНОВИХ РЕВІЗІЙ
У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ71

Нескоромний Д. А.

ВЗАЄМОДІЯ ДЕРЖАВНИХ ОРГАНІВ ЗІ СЛІДЧИМИ
ПІДРОЗДІЛАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ
ЩОДО ПРОТИДІЇ РОЗКРАДАННЮ КОШТІВ
НА ОБ'ЄКТАХ БЮДЖЕТНОЇ СФЕРИ74

Однотько І. В., Чабаненко С. М.

ВЗАЄМОДІЯ ПРАВООХОРОННИХ
ТА КОНТРОЛЮЮЧИХ ОРГАНІВ ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ
ЗЛОЧИНАМ, ПОВ'ЯЗАНИМ ІЗ ДІЯЛЬНІСТЮ
ДЕРЖАВНИХ ЦІЛЬОВИХ ФОНДІВ.....79

Омельченко О. Є.

МОЖЛИВОСТІ ПРИЗНАЧЕННЯ РЕВІЗІЙ
ПРОКУРОРОМ ТА СЛІДЧИМ
У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ83

Предборський В. А.

ОСОБЛИВОСТІ ПУБЛІЧНИХ ФІНАНСІВ В УМОВАХ
ПАНУВАННЯ ТІНЬОВОГО ПАРАСУСПІЛЬСТВА87

Процюк Т. Б.

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ЗАПОБІГАННЯ
ВИКОРИСТАННЮ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ ДЛЯ
ВІДМИВАННЯ ДОХОДІВ, ОДЕРЖАНИХ
ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ,
ТА ФІНАНСУВАННЯ ТЕРОРИЗМУ90

Пясковський В. В.

УЧАСТЬ СПЕЦІАЛІСТА-БУХГАЛТЕРА
В ПРОВЕДЕННІ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ.....94

Ракул О. В.

ДЕРЖАВНИЙ ФІНАНСОВИЙ КОНТРОЛЬ
ЯК ЗАСІБ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ФІСКАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ98

Рожнова В. В. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА СТОРІН КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ НА ЗБИРАННЯ ДОКАЗІВ	101
Соф'їн М. І. ДОПИТ ЯК ЗАСІБ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ, ЗАВДАНОЇ КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ	105
Тараненко Ю. О., Овчаренко Л. В. РОЛЬ ДЕРЖАВНИХ ОРГАНІВ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ В ПОПЕРЕДЖЕННІ ПРАВОПОРУШЕНЬ У БАНКІВСЬКІЙ СФЕРІ	109
Тихонова О. В. НЕОБХІДНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ МОЖЛИВОСТЕЙ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ	113
Топчій В. В. ПРОЦЕСУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВЗАЄМОДІЇ СЛІДЧИХ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ТА ОРГАНІВ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ РЕВІЗІЙ У КРИМІНАЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ	116
Феицук В. В., Буличева Н. А. АКТ РЕВІЗІЇ ЯК ДЖЕРЕЛО ДОКАЗІВ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ	119
Чернявський С. С., Цуцкірідзе М. С. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПРИЗНАЧЕННЯ СУДОВО- ЕКОНОМІЧНИХ ЕКСПЕРТИЗ ТА ДОКУМЕНТАЛЬНИХ РЕВІЗІЙ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ	123
Чубенко А. Г. ПОВНОВАЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ ЩОДО НАКЛАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ШТРАФІВ	127
Шевчишен А. В. ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ МОЖЛИВОСТЕЙ ДЕРЖАВНОЇ АУДИТОРСЬКОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ	130

Наукове видання

**АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ВИКОРИСТАННЯ
МОЖЛИВОСТЕЙ ПОЗАПЛАНОВИХ
ДОКУМЕНТАЛЬНИХ РЕВІЗІЙ ТА ІНШИХ
ПЕРЕВІРОК У КРИМІНАЛЬНОМУ
СУДОЧИНСТВІ**

Матеріали
міжвідомчого науково-практичного семінару
(Київ, 30 червня 2016 року)

Комп'ютерна верстка *В. П. Суворова*
Редактор *О. П. Антіпова*

Підписано до друку 23.06.2016. Формат 60х84/16. Папір офсетний.
Обл.-вид. арк. 8,75. Ум. друк. арк. 8,14.
Тираж прим.
